

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 8/2022

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 82 от 7.07.2022 г. на ВКС по н. д. № 291/2022 г., III н. о., НК, докладчик председателят Антоанета Данова	5
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	7
Тълкувателно решение № 1 от 1.08.2022 г. на ВКС по т. д. № 1/2021 г., ОСГТК, докладчик съдията Веска Райчева	8
Решение № 17 от 15.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3889/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева	10
Решение № 19 от 16.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2822/2021 г., II г. о., докладчик председателят Камелия Маринова	14
Решение № 26 от 21.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1903/2021 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева	18
Решение № 23 от 22.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2713/2021 г., I г. о., докладчик председателят Маргарита Соколова	22
Решение № 36 от 22.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4313/2019 г., I г. о., докладчик съдията Светлана Калинова	26
Решение № 38 от 23.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3261/2021 г., I г. о., ГК, докладчик съдията Светлана Калинова	28
Решение № 24 от 25.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2617/2021 г., I г. о., докладчик съдията Светлана Калинова	35
Решение № 27 от 30.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2741/2021 г., I г. о., докладчик съдията Ваня Атанасова	40
Решение № 46 от 1.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2466/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев	45
Решение № 60256 от 7.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3590/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов	47
Решение № 44 от 11.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2721/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев	54
Решение № 25 от 14.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1728/2021 г., III г. о., докладчик съдията Майя Русева	57
Решение № 60283 от 15.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 785/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева	59
Решение № 60266 от 17.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4059/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова	61
Решение № 28 от 23.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2376/2021 г., III г. о., докладчик председателят Светла Бояджиева	63

Решение № 17 от 29.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1924/2021 г., III г. о., докладчик съдията Даниела Стоянова.....	66
Решение № 60295 от 29.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3078/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов.....	69
Решение № 60324 от 31.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 763/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова.....	74
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ.....	76
Решение № 60174 от 2.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 2404/2020 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Галина Иванова.....	76
Решение № 18 от 4.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 454/2021 г., I т. о., докладчик съдията Ирина Петрова.....	80
Решение № 60156 от 25.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 633/2020 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Анна Баева.....	82
Решение № 27 от 30.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 2590/2021 г., II т. о., докладчик съдията Людмила Цолова.....	87
Решение № 34 от 30.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 571/2021 г., I т. о., , докладчик председателят Ирина Петрова.....	92

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. В кориците на първоинстанционното производство не се съдържа присъда и мотиви към нея на хартиен носител, подписани с мастилен подпис от съдебния състав, поради което нейното съдържание не може да бъде инкорпорирано в настоящото съдебно решение. За наличието на такава присъда /вероятно в електронна среда, доколкото няма данни и за това обстоятелство/ се съди единствено от въззивната присъда и мотивите към нея.

Налице е съществено нарушение на процесуалните правила, допуснато от първостепенния съд и не констатирано от въззивната инстанция, намерило израз в липса на съдебен акт – присъда и мотиви, които да са били изготвени от РС, Пловдив на хартиен носител и да носят мастилен подпис на състава, който ги е постановил. Отделно от това, прочитът на материалите, намиращи се по нохд № 5372/2021 г. на Пловдивски районен съд сочи на липса и на протоколи от проведени съдебни заседания (за това, че те са повече от един може да се съди по записванията на началната корица на делото на датите, на които те са проведени). Освен, че тези процесуални документи отсъстват на хартиен носител, с положен мастилен подпис на председателя на състава и секретаря, по делото няма и никакъв друг документ, който да удостоверява тяхното съществуване в електронна среда. По аналогичен начин стоят нещата и с присъдата и мотивите към нея. Но дори и да беше налице документ, удостоверяващ тяхното наличие в електронна среда, ВКС отново би бил изправен пред трудност да провери дали същият изхожда от съдията, действително подписал протоколите от съдебните заседания и постановил първоинстанционната присъда, ведно с мотивите към нея. С други думи, ВКС не разполага с възможност да установи достоверността на електронните подписи, положени върху електронните документи, поради липса на директен достъп до делото през ЕИСС.

Настоящият касационен състав споделя и аргументите в протеста, че когато първоинстанционното производство е образувано по обвинителен акт, изготвен на хартиен носител, подписан саморъчно от прокурора, а не в електронна среда /като електронно дело/, всички съдопроизводствени действия, включително и съдебния акт следва да бъдат постановявани на хартиен носител и да носят саморъчните подписи на съдебния състав. В конкретния случай, първоинстанционното производство не е било образувано като електронно дело, поради което и постановеният по него съдебен акт и осъществените съдопроизводствени действия не могат да имат друга форма, различна от формата, по която е стартирало съдебното производство. Недопустимо е изготвените процесуални документи в съдебната фаза на процеса да имат различна форма – в една част делото да бъде на хартиен носител, а в друга – протоколите от съдебни заседания и съдебните актове да бъдат в електронна среда. Липсата на саморъчно подписан съдебен акт и протоколи по хартиено дело представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 348 ал. 3 т. 2 от НПК от категорията на абсолютните. Това прави невъзможно запознаването с цялото дело както от касационния състав, така и от останалите страни в процеса.

Електронният документ може да съществува само в електронна среда, в система, съдържаща необходимата база данни, до която имат достъп всички участници в процеса. Когато такъв достъп не е осигурен, техните процесуални права са съществено нарушени, което също представлява основание за отмяна на съдебния акт и връщане на делото за отстраняване на нарушението.

Чл. 348, ал. 1, т. 1 и т. 2 НПК,

Чл. 9, ал. 2 НК,

Чл. 183, ал. 1 НК

Решение № 82 от 7.07.2022 г. на ВКС по н. д. № 291/2022 г., III н. о., НК, докладчик председателят Антоанета Данова

Производството е образувано по касационен протест, депозиран от прокурор в Окръжна прокуратура, Пловдив, срещу въззивна присъда от 22.02.2022 г., постановена по внохд № 111/2022 г. по описа на Окръжен съд, гр. Пловдив.

В протеста и допълнението към него са релевирани касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1 и т. 2 от НПК, намерили израз в неправилно приложение на закона и ограничаване на процесуалните права на държавното обвинение. Твърди се, че доколкото в кориците на първоинстанционното производство не се открива на хартиен носител нито протокола от проведеното съдебно заседание, нито постановената присъда и мотивите към нея и предвид обстоятелството, че прокуратурата не разполага с достъп до ЕИСС, не съществува какъвто и да е било начин за сравнение между изисканите и получени от районния съд в електронен формат протокол от съдебното заседание, присъда и мотиви, със съставените документи, изготвени в това производство. Посочва се, че след като инициращия първоинстанционното производство документ- обвинителен акт е съставен на хартиен носител, подписан саморъчно от страна на изготвилния го прокурор, а не в електронна среда, то всички съдопроизводствени действия следва да бъдат обективирани в съответните протоколи от съдебни заседания на хартиен носител, като на такъв следва да бъдат и присъдата и мотивите към нея. Според прокурора, по делата, които са образувани и се водят в материална, хартиена форма, оригиналът на съответните документи е хартиеният носител, като е недопустимо в рамките на едно производство процесуалните документи да бъдат на различни носители. В заключение прокурорът поставя акцент на това, че в действителност липсва валиден съдебен акт, от който да е видно каква е волята на първоинстанционния съд, което не позволява осъществяването на въззивен контрол по реда на глава Двадесет и първа от НПК от ОС-Пловдив по подадената въззивна жалба. На следващо място оплакването за допуснато нарушение на материалния закон се аргументира с неправилно приложение на разпоредбата на чл. 9, ал. 2 от НК от страна на въззивната инстанция. Моли се да бъде отменена въззивната присъда и делото да бъде върнато за ново разглеждане на първоинстанционния или на въззивния съд.

В съдебното заседание пред Върховния касационен съд, представителят на Върховната касационна прокуратура поддържа протеста и по отношение на двете релевирани с него касационни основания. Споделя изложените съображения за допуснати

съществени процесуални нарушения във връзка с ограничаване процесуалните права на прокуратурата. Подкрепя и оплакването за неправилно приложение на материалния закон, като твърди, че не са налице основания за приложение разпоредбата на чл. 9, ал. 2 от НК. Моли протестираният съдебен акт да бъде отменен или изменен.

Защитникът на подсъдимия- адв. А. оспорва подадения протест и моли да не бъде уважаван. Твърди, че подсъдимият е плащал издръжка всеки месец, независимо, че тя не е била в пълен размер, както и че няма период от повече от два месеца, в който той да не е изпълнявал това си задължение.

Подсъдимият Е. М. О. не се явява пред ВКС, поради което не взема становище по протеста. Производството спрямо него се разглежда отсъствено.

Върховният касационен съд, трето наказателно отделение като обсъди доводите, релевирани в касационния протест, становището на страните от съдебното заседание и извърши проверка на атакувания въззивен съдебен акт в рамките на правомощията си, установи следното:

По въззивна жалба на защитника на подсъдимия Е. М. О., пред Окръжен съд- Пловдив е било образувано внохд № 111/2022 г., приключило с нова въззивна присъда № 11 от 22.02.2022 г., с която е била отменена изцяло първоинстанционната присъда № 133 от 20.20.2021 г. по нохд № 5372/2021 г. на РС-Пловдив и вместо това подсъдимият Е. М. О. е бил признат за невиновен в това, че за времето от 10.09.2018 г. до 10.05.2021 г. в [населено място], след като е бил осъден с влязло в сила съдебно решение- определение № 6757 по гр. д. № 12656/2016 г. на РС-Пловдив, влязло в сила на 10.07.2017 г. да издържа свой низходящ –сина си Р. О. М. Е., съзнателно не е изпълнил задълженията си в размер на повече от две месечни вноски, а именно 32 месечни вноски в размер на по 250 лв., всичко на обща стойност 8000 лв., поради което го е оправдал по повдигнатото му обвинение за извършено престъпление по чл. 183, ал. 1 от НК.

В кориците на първоинстанционното производство- нохд № 5375/2021 г. по описа на РС-Пловдив не се съдържа присъда и мотиви към нея на хартиен носител, подписани с мастилен подпис от съдебния състав, поради което нейното съдържание не може да бъде инкорпорирано в настоящото съдебно решение. За наличието на такава присъда /вероятно в електронна среда, доколкото няма данни и за това обстоятелство/ се съди единствено от въззивната присъда и мотивите към нея.

Касационният протест е основателен.

Налице е съществено нарушение на процесуалните правила, допуснато от първостепенния съд и не констатирано от въззивната инстанция, намерило израз в липса на съдебен акт- присъда и мотиви, които да са били изготвени от РС-Пловдив на хартиен носител и да носят мастилен подпис на състава, които ги е постановил. Отделно от това, прочитът на материалите, намиращи се по нохд № 5372/2021 г. на Пловдивски районен съд сочи на липса и на протоколи от проведени съдебни заседания /за това, че те са повече от един може да се съди по записванията на началната корица на делото на датите, на които те са проведени /. Освен, че тези процесуални документи отсъстват на хартиен носител, с положен мастилен подпис на председателя на състава и секретаря, по делото няма и никакъв друг документ, който да удостоверява тяхното съществуване в електронна среда. По аналогичен начин стоят нещата и с присъдата и мотивите към нея. Но дори и да беше налице документ, удостоверяващ тяхното наличие в електронна среда, ВКС отново

би бил изправен пред трудност да провери дали същият изхожда от съдията, действително подписал протоколите от съдебните заседания и постановил първоинстанционната присъда, ведно с мотивите към нея. С други думи, ВКС не разполага с възможност да установи достоверността на електронните подписи, положени върху електронните документи, поради липса на директен достъп до делото през ЕИСС. В този смисъл направеното оплакване на изготвилния касационен протест прокурор, е основателно, доколкото той по същата причина не е имал възможност да направи посочената по –горе проверка. С такъв достъп не е разполагал и прокурора от ВКП, участвал в съдебното заседание пред върховната инстанция.

Настоящият касационен състав споделя и аргументите в протеста, че когато първоинстанционното производство е образувано по обвинителен акт, изготвен на хартиен носител, подписан саморъчно от прокурора, а не в електронна среда /като електронно дело/, всички съдопроизводствени действия, включително и съдебния акт следва да бъдат постановявани на хартиен носител и да носят саморъчните подписи на съдебния състав. В конкретния случай, първоинстанционното производство не е било образувано като електронно дело, поради което и постановления по него съдебен акт и осъществените съдопроизводствени действия не могат да имат друга форма, различна от формата, по която е стартирало съдебното производство. Недопустимо е изготвените процесуални документи в съдебната фаза на процеса да имат различна форма- в една част делото да бъде на хартиен носител, а в друга- протоколите от съдебни заседания и съдебните актове да бъдат в електронна среда. Липсата на саморъчно подписан съдебен акт и протоколи по хартиено дело представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 348, ал. 3, т. 2 от НПК от категорията на абсолютните. Това прави невъзможно запознаването с цялото дело както от касационния състав, така и от останалите страни в процеса. Електронният документ може да съществува само в електронна среда, в система, съдържаща необходимата база данни, до която имат достъп всички участници в процеса. Когато такъв достъп не е осигурен, техните процесуални права са съществено нарушени, което също представлява основание за отмяна на съдебния акт и връщане на делото за отстраняване на нарушението.

От друга страна, като не е констатирала коментирания дотук порок и не е предприела действия за неговото отстраняване, въззивната инстанция също е допуснала съществено нарушение на процесуалните правила.

Предвид наличие на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК, не следва да бъдат обсъждани релевираните в протеста доводи за нарушение на материалния закон.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. При прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите преценката на съда за размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди от деликт не е ограничена от заявената претенция, но не може да се присъди сума, надхвърляща поисканата в петитума на исковата молба.

чл. 51, ал. 2 ЗЗД**Тълкувателно решение № 1 от 1.08.2022 г. на ВКС по т. д. № 1/2021 г., ОСГТК, докладчик съдията Веска Райчева**

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 18.02.2021 г. на председателя на Върховния касационен съд на Република България, на основание чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ, за приемане на тълкувателно решение по въпрос, прередактиран с протокол от 13 май 2021 г. на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд, а именно :

При прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗЗД преценката на съда за размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди от деликт ограничена ли е в рамките на претендираната от пострадалия с исковата молба сума, или размерът на справедливото обезщетение, което се намалява според установеното съпричиняване, не е обусловен от заявената претенция, но не може да се присъди сума, надхвърляща поисканата в петитума.

По този правен въпрос съществува противоречива практика на различни съдебни състави на Върховния касационен съд (ВКС).

Според едното становище при формиране на преценката относно размера на претърпяната неимуществена вреда от деликт размерът на заявената претенция не съставлява решаващ фактор при определяне справедливия размер на обезщетението, респ. при неговото намаляване поради съпричиняване.

Според другото становище в случаите, когато ищецът претендира пълно обезщетение за претърпените от него неимуществени вреди, при определянето на размера на обезщетението съдът е обвързан и ограничен от обективизираната в исковата молба оценка на ищеца за справедливия размер на дължимото му се обезщетение, поради което не може да определи по-голям размер на същото и да извърши намаляването по чл. 51, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) с оглед на този размер.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд намира за правилно първото становище, предвид следните съображения:

Съгласно разпоредбата на чл. 51, ал. 1 ЗЗД обезщетение се дължи за всички вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането. Делинквентът дължи обезщетение за вреди, доколкото те са възникнали в причинна връзка с противоправното му поведение, а когато за настъпилния вредоносен резултат има значение и поведението на пострадалия, то е основание за намаляване на дължимото от делинквента обезщетение на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД. В този смисъл в т. 7 от Постановление № 17/1963 г. на Пленума на Върховния съд на РБ също е възприето разбирането, че обезщетението за вреди от неправомерно увреждане се намалява, ако и самият пострадал е допринесъл за тяхното настъпване.

Приносът на увреждения като обективен елемент от съпричиняването може да се изрази в действие или бездействие. Последният не извършва неправомерно увреждане, но съпричинява вредата тогава, когато е създал реална възможност за настъпването ѝ или е превърнал създадената от делинквента реална опасност в действителност. Пострадалият допринася за настъпване на вредата и в хипотезата, разгледана в т. 7 от Тълкувателно решение № 1/2014 г. по тълкувателно дело № 1/2014 г. ОСТК на ВКС, „когато не е

допринесъл за настъпване на събитието, но с поведението си е спомогнал за собственото си увреждане, респ. за увеличаване размера на вредата”. Поведението на пострадалия, допринесло за увреждането, е основание да не се възлага отговорност за целия вредоносен резултат на делинквента, а само за част от него и не поражда за съда право на свободна преценка дали да намали или не обезщетението.

Основната функция на съда е да осигури прилагането на закона и тази му дейност не може да бъде обусловена от волята на страните, когато следва да се осигури приложение на императивен материален закон, установен в обществен интерес. В съответствие с разпоредбата на чл. 52 ЗЗД съдът следва да определи справедлив размер на обезщетението за неимуществени вреди от деликт, а в Постановление № 4/1968 г. на Пленума на Върховния съд на РБ е указано, че понятието "справедливост" по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно и е свързано с преценката на редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които трябва да се имат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението.

Оценката на увреждения по отношение на претърпените неимуществени вреди, която намира своя израз в петитума на исковата молба, не е и не може да бъде ограничителен критерий за свободното определяне на размера на справедливото обезщетение от страна на съда. Пострадалият претендира справедливо обезщетение на своите засегнати блага с неимуществено изражение, като посочва сумата, до която би искал да бъде обезщетен. Същата не е непременно свързана с неговото разбиране за справедливост, тъй като той съобразява различни фактори - родова подсъдност, дължима държавна такса, евентуални разноски и пр. (чл. 71, ал. 1 ГПК и чл. 104 ГПК).

Когато пострадалият твърди, че е претърпял вреди от непозволено увреждане в определен размер и посочва паричния им еквивалент, включително и като признава своя принос, съдът не е длъжен да възприеме неговата оценка, тъй като законодателят е възложил именно на него задължението да определи размера на справедливото обезщетение (чл. 52 ЗЗД). Съдът, при доказан по основание иск и при установено съпричиняване, не може да обезщети само част от неимуществените вреди от деликта с мотив, че с оглед принципа на диспозитивното начало в гражданския процес (чл. 6 ГПК) е недопустимо при прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗЗД да се намалява обезщетение, което не е поискано. Диспозитивното начало е водещо в гражданския процес и съобразно с този принцип предметът на съдебното производство и участниците в процеса се определят по волята на търсещото защита лице, но същият не изключва задължението на съда да направи своите изводи за това дали юридическите факти, на които страните основават правата си, са се осъществили и са породили твърдените от тях правни последици, както и да се съобрази с принципа за справедливостта при определяне на обезщетението за неимуществени вреди от деликт. Пострадалият следва да посочи ясно обстоятелствата, от които може да се направи извод за накърняване на негови неимуществени блага, а съдът по вътрешно убеждение (чл. 12 ГПК) определя обезщетението за всички неимуществени вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането, и спрямо определения по справедливост размер прилага разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗЗД. При постановяване на решението съдът е длъжен да вземе предвид и фактите, от значение за размера на вредите, настъпили след предявяване на иска (чл. 235, ал. 3 ГПК), тъй като продължаващите в хода на процеса болки и

страдания не са ново правопораждащо основание. Съдът следва в своите мотиви да посочи величината (размера), спрямо която прилага намаляването, а размерът на паричното обезщетение, предявен с исковата молба, има значение с оглед забраната за произнасяне plus petitum .

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на ВКС предвид изложените съображения приема, че когато са налице предпоставките на чл. 51, ал. 2 ЗЗД, съдът следва да намали обезщетението спрямо размера, за който искът би бил основателен, ако не би се наложило намаляването му поради принос на пострадалия. Размерът на заявената претенция не съставлява решаващ фактор при преценката относно действителния размер на вредата, подлежаща на обезщетяване, тъй като претендираното обезщетение може да не е равно по размер на определеното от съда по справедливост. С оглед забраната за присъждане plus petitum съдът следва да присъди обезщетение до размера на исковата претенция, ако след намаляването му при предпоставките на чл. 51, ал. 2 ЗЗД същото надхвърля по размер претендираното.

По изложените съображения, Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд

РЕШИ:

При прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите преценката на съда за размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди от деликт не е ограничена от заявената претенция, но не може да се присъди сума, надхвърляща поисканата в петитума на исковата молба.

3. Основания за защита чрез иска по чл. 109 ЗС се пораждат не само при поддържане на състояние, което ограничава, смущава или пречи на допустимото пълноценно ползване на вещта на ищеца според предназначението ѝ, но и когато поддържането на такова състояние създава сериозна опасност от вредно и смущаващо въздействие върху вещта на потърсилия правна защита в бъдеще.

Чл. 109 ЗС

Решение № 17 от 15.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3889/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева

Касационното обжалване е допуснато по следния правен въпрос: Поддържането на състояния, от които възниква опасност от вредно и смущаващо въздействие върху имота на ищеца по иск с правно основание чл. 109 ЗС, обосновава ли основателност на иска по чл. 109 ЗС?

Пълномощникът на касатора и самият касатор А. Р. С. не се явяват в открито съдебното заседание и не изразяват становище. В касационната жалба молят решението на Пловдивския окръжен съд да бъде отменено и вместо него да бъде постановено ново за уважаване на иска. Претендират и за направените по делото разноски.

Пълномощникът на ответника по жалбата и самият ответник П. Х. К. също не се явяват в открито съдебно заседание и не вземат становище. В подадения отговор на

касационната жалба оспорват същата и молят да им се присъдят направените по делото пред ВКС разноски.

Върховният касационен съд на Република България, Гражданска колегия, състав на първо гражданско отделение по въпроса, по който е допуснато касационното обжалване приема следното: В посочената от касатора практика на ВКС /решение № 130 от 20.12.2018 г. по гр. д. № 4650 от 2017 г. на ВКС, ГК, II г. о. и цитираните в него решение № 625 от 03.12.2010 г. по гр. д. № 1426 от 2009 г. на ВКС, ГК, I г. о. и Тълкувателно решение № 31 от 1984 г. на ОСГК на ВС/, се приема, че основания за защита чрез иска по чл. 109 ЗС се пораждат не само при поддържане на състояние, което ограничава, смущава или пречи на допустимото пълноценно ползване на вещта на ищеца според предназначението ѝ, но и когато поддържането на такова състояние създава сериозна опасност от вредно и смущаващо въздействие върху вещта на потърсилия правна защита в бъдеще.

В противоречие с тази практика на ВКС в обжалваното решение е прието, че предявеният от А. Р. С. срещу П. Х. К. иск по чл. 109 ЗС /за осъждане на К. да преустанови да пречи на С. да ползва собственото си жилище на ет. 1 от сградата, находяща се в [населено място], [улица], като премести тръбата за отвеждане на обратните води от сифона, отводняващ банята на К., находяща се на ет. 2 от същата сграда, така че тръбата да не виси в банята на С. /, е неоснователен и като такъв следва да се отхвърли, тъй като самата опасност от теч в банята на ищеца С. не била основание за уважаване на иска по чл. 109 ЗС.

Приетото от съда е в противоречие с материалния закон, поради което обжалваното решение следва да бъде отменено. Тъй като след отмяната му не се налага извършването на нови или повтарянето на вече извършени от съда процесуални действия, по аргумент за противното от чл. 293, ал. 3 ГПК настоящият състав на ВКС следва да се произнесе по съществуващото на спора.

Съдът е бил сезиран от А. Р. С. с иск с правно основание чл. 109 ЗС срещу П. Х. К. за осъждането му да премахне от собствения на ищеца А. Р. С. имот /жилище, находящо се в [населено място], [улица], ет. 1 тръбата за отвеждане на обратните води от сифона, отводняващ банята на П. К., находяща се на ет. 2 от същата сграда, като отведе сифона си с нова тръба към общия щранг за обратните води, но по начин, по който включването в щранга да стане на нивото на пода на банята на ответника- промени положението на тръбата на сифона от висящо към вкопано, така че тръбите за обратни води да не висят в жилището на ищеца.

Не се спори между страните и от представените по делото нотариален акт № 35 от 12.08.2008 г., нотариален акт №..... от 26.11.1965 г. и нотариален акт №.... от 29.01.2016 г. безспорно се установява, че ищецът А. Р. С. е собственик на жилище, находящо се на първия етаж от къща в [населено място], [улица], а ответникът П. Х. К. - на жилище, находящо на втория етаж от тази къща.

От заключенията на приетите по делото единична експертиза на вещото лице инж. Н. П. и комплексна експертиза на вещите лица инж. М. Б. и инж. К. Д. се установява, че в северозападния горен ъгъл в санитарното помещение в жилището на ищеца, находящо се на ет. 1 от сградата, в обособена кутия от гипсокартонени плоскости /кнауф- кутия/ са скрити участъците от хоризонталния канализационен клон от PVC тръби и фасонни части,

които са свързани с подовия сифон в санитарното помещение в жилището на ответника, находящо се на ет. 2 от къщата. Този начин на закрепване на сифона от санитарното помещение на ответника /висящ/ отговаря на действащите към момента на построяване на сградата през 1957 г. и до 1986 г. строителни правила и норми- Нормите и правилата за проектиране на водопроводни и канализационни инсталации в сгради, утвърдени с Решение № 186 от 28.08.1964 г. на Държавния комитет за строителство и архитектура и Нормите и правилата за проектиране на сградни водопроводни и канализационни инсталации, изпълнени от твърд поливинилхлорид, утвърдени с Решение № 20 от 28.11.1967 г. на Министерството на културата и благоустройството. Тези правила са допускали В и К тръбите за обратни води да преминават през плочата към по-ниския етаж, с оглед заустването им към вертикалния канализационен клон. Тези норми са отменени с т. 2 от Заповед № РД-14-02-83 от 03.02.1986 г. на Зам. министъра на Министерството на строителството и селищното устройство относно сгради, чието проектиране започва след 01.07.1986 г. При този начин на закрепване на сифона обаче, поради прекалено големия наклон на канализационната тръба, се получава ситонаж, завихряне на отпадните води и изтичането ми с повишено налягане, което е предпоставка за често спукване и повреждане на тръбата и съответно за течове в банята на ищеца. Всяка една снадка е предпоставка за теч. Освен това, повишеното налягане води до поява на въздушна вълна с освобождаване на неприятна миризма на канализация, каквато вещите лица са усетили в банята на ответника К.. Поради всичко това към настоящия момент такива сифони вече не се използват.

В момента на огледа на вещото лице инж. П. по тавана на санитарното помещение на ищеца, южно и източно от кнауф- кутията се забелязват следи от проникнала влага в минал период: таванът е обрушен и на места с паднало бояджийско и шпакловъчно покритие. В обема на самата кнауф- кутия също има участъци с обрушено или липсващо шпакловъчно и бояджийско покритие, както и участъци на отвори с оголена армировка на междуетажната стоманенобетонна плоча и участъци със замазани отвори.

Вещото лице инж. Б. от комплексната експертиза счита, че има техническа възможност за включване на сифона в замазката над плочата между първия и втория етаж и е дала вариант как това да стане на стр. 6 от заключението. Това налагало обаче и преработка на вертикалната инсталация на сградата, като било необходимо да се сложи фасонно парче, така наречената утка.

От показанията на разпитаните по делото свидетели Л. С. /брат на ищеца/, Б. Г. /В и К специалист, многократно викан за отстраняване течовете в банята на ищеца/ и О. Ч. /ремонтнал банята на ответника през 2018 г. / безпротиворечиво се установява, че течовете от канализационната инсталация на ответника в банята на ищеца са чести. Тъй като до 2010 г. в една тръба се включвали три тръби за отпадни води от жилището на ответника /от кухнята, от подовия сифон на банята и от тоалетната чиния на ответника/, канализационната инсталация на ответника цял живот създавала проблеми на ищеца. Там винаги е имало теч и бащата на ищеца и самият ищец периодически /през година-две/ правели козметични ремонти. Ответникът отказвал да извърши какъвто и да е ремонт, който да отстрани причината за течовете, тъй като на неговия етаж нямало проблеми. Не желал и да съдейства по какъвто и да било начин. През 2010 г. положението било нетърпимо, поради което семейството на ищеца предприело по-сериозен ремонт, при

който сменили общата канализационна тръба с пластмасова и променили мястото на включване на две от тръбите за отпадни води на ответника- от кухнята и банята му. Сменили и тоалетната чиния на ответника изцяло за своя сметка. След този ремонт проблемна останала само тръбата от подовия сифон в банята на ответника, която ответникът отказал да смени, за да не разкъртва плочките в банята си, макар че ставало въпрос само за две-три плочки. Течовете реално не били спиралаи, намалели и реално не се виждали заради изградената кнауф-кутия, но през 2016 г. вече избили и в съседното на банята на ищеца помещение- по тавана и стената на кухнята. Водата от течовете се е просмукала от зида и по фасадата на сградата. Ответникът направил ремонт в банята си през 2018 г., преместил с 15-20 см. мястото на сифона си по-близо до общата канализационна тръба, но не променил начина на закрепването му.

При така установената фактическа обстановка са налице основанията на чл. 109 ЗС за уважаване на предявения иск: Налице е поддържано от ответника състояние, което има вредно въздействие върху собствената на ищеца вещ. Макар сифонът в банята на ответника да е отговарял на строителните правила и норми към момента на изграждането му, към настоящия момент при този начин на закрепване на сифона /висящо/ водата изтича от него с повишено налягане, което според вещите лица е предпоставка за често спукване и повреждане на тръбата и съответно за течове в банята на ищеца. Тоест, съществува опасност от бъдещо вредно въздействие върху собствената на ищеца вещ. Тази опасност е сериозна и много вероятна: макар към настоящия момент течове в банята на ищеца да няма /тъй като непосредствено преди завеждане на делото той е направил ремонт/, такива течове са чести- на всяка година-две от построяването на къщата /това се установява от показанията на свидетеля Л. С., брат на ищеца и имащ непосредствени впечатления от състоянието на имота дълги години/ и най-вероятно ще се появяват и в бъдеще на всеки 2-3 години /според заключенията на вещите лица/. Това, съчетано с пълната незаинтересованост на ответника от проблема и категоричния му отказ да поема разноските за налагащите се периодични ремонти в банята на ищеца, налага уважаването на предявения иск с правно основание чл. 109 ЗС за осъждане на ответника да промени начина на закрепване на сифона си /вкопано, вместо висящо, така че включването в щранга да стане на нивото на пода на банята на ответника/, за да се предотврати за в бъдеще вредното и смущаващо въздействие върху вещта на ищеца.

Поради изложеното, обжалваното решение следва да бъде отменено, а вместо него да бъде постановено ново за уважаване на предявения иск с правно основание чл. 109 ЗС.

4. По правило в гражданския процес косвеният съдебен контрол на административни реституционни актове обхваща, както тяхната валидност (но ако не са били предмет на пряк съдебен контрол), така и тяхната материална законосъобразност (наличието на предпоставките на съответния реституционен състав за възстановяване правото на собственост), ако правните последици на акта се противопоставят на лице, което не е участвало в административното производство – чл. 17, ал. 2 ГПК.

Собствеността на земеделски земи, попадащи в приложното поле на чл. 10 ЗСПЗЗ, може да се легитимира само с влязло в сила решение за възстановяване правото на собственост в стари реални граници или с план за земеразделяне, имащо конститутивно действие относно субекта и обекта на възстановеното вещно право.

Ако въпреки, че е налице някоя от хипотезите на чл. 10 ЗСПЗЗ, правоимащите лице не са иницирали административно производство по възстановяване на собствеността в посочения от закона ред и срок, съответния земеделски имот се придобива от общината по неговото местонахождение при условията на чл. 19 ЗСПЗЗ след приключване на реституционната процедура за всички поискали възстановяване на собствеността субекти.

Придобивна давност върху земеделски имот, за който е иницирана реституционна процедура, започва да тече от момента на възстановяване на правото на собственост с влязъл в сила административен акт, тъй като принцип на правото е, че давност не тече срещу този, който не може да защити правата си. Ако постановеното решение на органа по поземлена собственост е нищожно, то процедурата по възстановяване на собствеността не е приключила, тъй като административният орган след като е надлежно сезиран дължи постановяване на валиден административен акт, а съответно и придобивна давност върху такъв земеделски имот не тече.

Чл. 3 ГПК

Чл. 17, ал. 2 ГПК

Чл. 124, ал. 1 ГПК

Чл. 10 ЗСПЗЗ

Чл. 19 ЗСПЗЗ

Чл. 31 ЗСПЗЗ

Чл. 33, ал. 1 ЗСПЗЗ

Чл. 60, ал. 5 ЗСПЗЗ

Решение № 19 от 16.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2822/2021 г., II г. о., докладчик председателят Камелия Маринова

Допуснато е касационно обжалване с цел преценка дали не е очевидно неправилен извода на съда, че в хипотеза като настоящата /в която като основание за възникване на съсобствеността е посочена реституция по ЗСПЗЗ, като праводателите на ищеца и праводателят на ответника са реституирани собственици като наследници на лицето, притежавало имота преди обобществяването, но след реституцията праводателят на ответниците се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост въз основа на давностно владение и при липса на доводи, че имотът не е подлежал на възстановяване, тъй като е запазено владението му в реални граници през целия период на обобществяване на земята/ е допустимо осъществяване на косвен съдебен контрол върху реституционното решение и разглеждане на доводи за неговата нищожност.

Данните по делото са следните:

Ищецът Д. Ш. С. е основал наличието на съсобственост на твърденията, че е придобил 5/48 ид. ч. от двата имота въз основа на договор за дарение от 7.02.2019 г. и договор за покупко-продажба от 21.05.2019 г., като праводателите му Ф. А. Н. и З. Н. Е. са сред наследниците на А. Н. Х.; имот *** и 1/2 ид. ч. от имот *** са дарени на ответниците на 31.01.2019 г., но договора не е произвел действие за притежаваните от ищеца права, а и праводателят им В. Ю. А. е наследник на А. Н. Х. с малка идеална част от имотите; на същите основания са оспорени и правата на ответниците С. Н. Р. и Р. М. Р., придобити чрез покупко-продажба от 31.01.2019 г. за 1/2 ид. ч. от имот ***.

Отговор на исковата молба са подали само Д. В. Ю. и Д. В. Ю., които са оспорили наличието на съсобственост с твърдения, че праводателите на ищеца са се легитимирали като собственици въз основа на реституция по ЗСПЗЗ, но решенията на ПК-Н. К. са

нищожни, тъй като в състава ѝ не са били включени специалисти, имащи съответната изискуема от действащата към момента редакция на чл. 60, ал. 5 ППЗСПЗЗ квалификация и/или образование; същевременно В. Ю. А. с представен от ищците нотариален акт от 30.01.2019 г. е признат за собственик на имотите въз основа на придобивна давност, а сделките от които ищецът черпи правата си са след вписването на този нотариален акт, съответно и праводателите на ищеца вече не са били собственици. При условията на евентуалност са заявили възражение, че са придобили по давност правата на ищеца. В съдебно заседание на 24.02.2020 г. след приемане на изпратени от [община] документи, са заявили и възражение за нищожност на административните реституционни решения, тъй като заповедите за назначение на членовете на поземлената комисия са издадени от некомпетентен орган.

И първоинстанционният и въззивният съд са приели за установено, че с решение № 10 от 15.06.1992 г. и решение № 2 от 17.01.1994 г. на наследници на А. Н. Х. са възстановени в стари реални граници съответно нива от 8. 008 дка, IV категория, находяща се в землището на [населено място], местност "Д. с. " и нива от 25. 596 дка в местност "Ч. " в същото землище. Праводателите на ищеца Ф. А. Н. и З. Н. Е., както и праводателят на ответниците В. Ю. А. се явяват част от наследниците на А. Н. Х., починал на 19.12.1973 г.

С нотариален акт № 94, том I, рег. № 510, дело № 52/30.01.2019 г. В. Ю. А. е признат за собственик по давностно владение на двата процесни имота.

Първоинстанционният съд е приел, че и двете административни реституционни решения са нищожни, тъй като са постановени от незаконен състав на административния орган – част от членовете са назначени от кмета на [населено място], а не от министъра на земеделието и освен за един член, който е юрист, за останалите липсват данни да притежават необходимата професионална квалификация – агроном, инженер-геодезист или инженер-земеустроител, както и в комисията да има представител на ликвидационния съвет и на частните земеделски стопани. Счел е, че решението от 1992 г. е нищожно и защото не са посочени границите на имота, ограниченията на собствеността и основанията за тях.

Във въззивната жалба на ищеца са наведени доводи, че неправилно е прието, че членовете на комисията нямат необходимата професионална квалификация, въпреки че това обстоятелство се установява с диплома, а ответниците не са ангажирали подобни доказателства; че неправилно е прието, че липсата на индивидуализация на имота по решението от 1992 г. води до неговата нищожност, вместо да приеме, че е необходимо ново произнасяне на административния орган по преписката; че неправилно е прието, че членове на комисията са назначени от некомпетентен орган.

Воззивният съд, проследявайки, първоначалната редакция и редакциите към 15.06.1992 г. и 17.01.1994 г. на чл. 31 и чл. 33, ал. 1 ЗСПЗЗ, както и чл. 60 ППЗСПЗЗ, отчитайки персоналният състав на административния орган, постановил двете решение и съхранените и приети по делото допълнителните споразумения, касаещи назначаването, е приел, че е нищожно решение № 10 от 15.06.1992 г., като постановено от нелегитимен колективен орган, тъй като четирима от членовете на ОПК са били назначени от некомпетентен орган в лицето на кмета на общината, а не от оправомощения такъв в лицето на председателя на ИК на ОНС, респ. на съответния министър /след влизане в сила изменението на чл. 33 ЗСПЗЗ в ДВ, бр. 28/1992 г. /, като за петия член – П. С. Р. няма данни да е бил избран за член на същата комисия.

По отношение нормата на чл. 60, ал. 5 ППЗСПЗЗ е посочил, че същата няма императивен характер, предвид факта, че съгласно разпоредбата на чл. 60, ал. 3 ППЗСПЗЗ, чиито текст остава непроменен, ОПК може да се състои минимум от трима членове, двама от които председателят и секретарят ѝ, в която хипотеза не би било възможно да бъде изпълнено изискването за задължително участие в състава ѝ едновременно на юрист,

агроном, инженер-геодезист или инженер – земеустроител и представители на ТКЗС и на частните земеделски стопани.

Посочил е, че това решение е и материално незаконосъобразно, доколкото в него не са посочени границите на реституирания имот, т. е. не отговаря на нормативно определеното необходимо съдържание на административния акт, което може да бъде допълнено само с друг административен акт, но не и с издадена впоследствие скица. Касае се за предварително решение и органа по поземлена собственост следва да довърши процедурата по възстановяване на собствеността. До завършване на процедурата по възстановяване на собствеността, а ищецът не е представил последващо решение, не може да се приеме, че е реституиран обект в реални граници.

По отношение решение № 2 от 17.01.1994 г., съдът е приел, че то е породило правно действие и легитимира възстановената собственост, макар че за двама от членовете липсват доказателства да са били избрани за нейни членове по предвидения в закона ред. За решението са гласували четирима от петимата членове, сред които председателят С. Л. К., секретарят Х. И. И. и един от членовете И. Р. С., за които е установено, че са назначени на щат от министъра на земеделието, а техните гласове са достатъчни за формиране на изискуемото от закона обикновено мнозинство.

С оглед извода за настъпила реституция на имот *** съдът е проследил наследственото правопримство и е приел, че праводателите на ищеца са притежавали прехвърлените му права. Възражението на ответниците Д. В. Ю. и Д. В. Ю. е прието за неоснователно, поради липса на доказателства за осъществявано от праводателя им владение в изискуемия десет годишен срок.

По основанията за допускане на касационно обжалване:

Изводът на въззивния съд, че е допустимо осъществяване на косвен съдебен контрол върху реституционно решение по ЗСПЗЗ в хипотеза като настоящата, в която част от съделителите са правопримници на реституиран в съсобственост сънаследствен земеделски имот, а останалата част – правопримници на реституиран съсобственик-сънаследник на същия земеделски имот, който след реституцията се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост по давност, е очевидно неправилен.

По правило в гражданския процес косвеният съдебен контрол на административни реституционни актове обхваща, както тяхната валидност (но ако не са били предмет на пряк съдебен контрол), така и тяхната материална законосъобразност (наличието на предпоставките на съответния реституционен състав за възстановяване правото на собственост), ако правните последици на акта се противопоставят на лице, което не е участвало в административното производство – чл. 17, ал. 2 ГПК. К. за всеки спор с установителен характер (независимо дали се предявява чрез иск или възражение, респ. реплика) и за допустимостта на възражението за нищожност на реституционен административен акт важи изискването за наличие на правен интерес – чл. 124, ал. 1 ГПК.

Собствеността на земеделски земи, попадащи в приложното поле на чл. 10 ЗСПЗЗ, може да се легитимира само с влязло в сила решение за възстановяване правото на собственост в стари реални граници или с план за земеразделяне, имащо конститутивно действие относно субекта и обекта на възстановеното вещно право. Ако въпреки, че е налице някоя от хипотезите на чл. 10 ЗСПЗЗ, правоимащите лице не са иницирали административно производство по възстановяване на собствеността в посочения от закона ред и срок, съответния земеделски имот се придобива от общината по неговото местонахождение при условията на чл. 19 ЗСПЗЗ след приключване на реституционната процедура за всички поискали възстановяване на собствеността субекти.

Придобивна давност върху земеделски имот, за който е иницирана реституционна процедура, започва да тече от момента на възстановяване на правото на собственост с влязъл в сила административен акт, тъй като принцип на правото е, че давност не тече срещу този, който не може да защити правата си. Ако постановеното решение на органа

по поземлена собственост е нищожно, то процедурата по възстановяване на собствеността не е приключила, тъй като административният орган след като е надлежно сезиран дължи постановяване на валиден административен акт, а съответно и придобивна давност върху такъв земеделски имот не тече.

От посочената уредба следва, че наследник (респ. негов универсален или частен правоприменник) на лице, което е притежавало правото на собственост преди обобществяване или отнемане на земеделски имот, чиято реституция е поискана в сроковете по ЗСПЗЗ и което след постановяване на реституционно решение на органа по поземлена собственост се е снабдило с констативен нотариален акт по давност, няма правен интерес да релювира в процес за собственост на този имот, по който претендираните права се основават на реституцията, спор за нищожност на реституционното административно решение, тъй като с това отрича и възможността то (респ. неговия праводател) да е придобило собствеността на този земеделски имот по давност – ако реституционното производство е надлежно иницирано, давност не тече до приключването му с валиден административен акт, а ако не е иницирано в сроковете по ЗСПЗЗ, имотът става общинска собственост на основание чл. 19 ЗСПЗЗ и за него давност не тече за срока на действие на мораториумът за придобиване на частна общинска собственост по § 1 ДР на ЗС.

Преюдициалното въвеждане в процеса на спор за нищожност на административен акт по реда на косвения съдебен контрол, в случай като настоящия, е в противоречие с основния принцип на гражданското процесуално право за добросъвестно упражняване на процесуални права (чл. 3 ГПК), тъй като касае не само отричане правата на насрещната страна, но отрича възможността страната, позоваваща се на нищожността на административния акт, да е придобила правата, на които основава правоизключващо правата на насрещната страна възражение. Касае се за превратно упражняване на процесуални права, което е укоримо с оглед обществения интерес и процесуалните последици са отказ от защитата им.

По основателността на касационната жалба:

Страните не спорят по възприетата от първоинстанционния и въззивния съд фактическа обстановка, включително и относно правата в съсобствеността при наследяването на А. Н. Х., починал на 19.12.1973 г. и реституцията на двата земеделски имота на неговите наследници с решение № 10 от 15.06.1992 г. и решение № 2 от 17.01.1994 г. на Поземлена комисия – [населено място], чиито местоположение и граници са посочени на приложените към исковата молба скици от кадастралната карта.

В нарушение на процесуалните правила въззивният съд не само не е констатирал, че решението на първоинстанционния съд е основано изцяло на изводите му по процесуално недопустимото поради липса на правен интерес и заявено в нарушение на основния принцип по чл. 3 ГПК възражение на Д. В. Ю. и Д. В. Ю., правоприменници на реституирания съсобственик В. Ю. А., снабдил се през 2019 г. с констативен нотариален акт за собственост по давност, за нищожност на реституционните решения, но и сам е разгледал процесуално недопустимото възражение, без да отчете, че чрез него съделителите отричат възможността и самите те да са придобили вещни права върху имотите.

От значение за изхода на спора е дали Д. В. Ю. и Д. В. Ю. са доказали, че праводателят им е придобил собствеността на реституираните на наследниците на А. Н. Х., починал на 19.12.1973 г. процесни земеделски имоти. В случая и двете страни по делото разполагат с документ за собственост – ищецът легитимира правата си с решение № 10 от 15.06.1992 г. и решение № 2 от 17.01.1994 г. на Поземлена комисия – [населено място] и нотариални актове от 7.02.2019 г. и 21.05.2019 г., с които съсобствениците на реституираните наследствени имоти Ф. А. Н. и З. Н. Е. са му прехвърлили правата си от 1/16 и 1/24 ид. ч., а ответниците констативен нотариален акт от 30.01.2019 г.,

удостоверяващ придобиване по давност на имотите от В. Ю. А. и нотариални актове от 31.01.2019 г. за прехвърляне от същия на правата върху имот *** и 1/2 ид. ч. върху имот *** на Д. В. Ю. и Д. В. Ю. и 1/2 ид. ч. от имот *** на С. Н. Р. по време на брака му с Р. М. Р. – поради което всяка страна следва да докаже, че праводателят ѝ е бил собственик. Правата на праводателите на ищеца Д. Ш. С. са установи с решенията за възстановяване правото на собственост по реда на ЗСПЗЗ. По делото не са ангажирани доказателства В. Ю. А. да е завладял реституираните сънаследствени имоти (да е упражнявал фактическа власт върху тях, като е демонстрирал пред останалите наследници отричане на правата им) и да е изтекъл десетгодишния срок на придобивната давност по чл. 79, ал. 1 ЗС. Напротив от показанията на ангажираните от ищеца свидетели – неговите праводатели Ф. А. Н. и З. Н. Е. – се установя, че В. Ю. А. е заплащал рента до 2017 г. на съпруга на първата свидетелка и до 2015 г. на втората свидетелка. Така установените факти опровергават констатациите в нотариален акт № 94, том I, рег. № 510, дело № 52/30.01.2019 г. на нотариус рег. № *, че В. Ю. А. е придобил по давност правата на сънаследниците си от двата процесни имота.

Страните се легитимират като съсобственици на делбените земеделски имоти при права 10/96 ид. ч. за Д. Ш. Ю. и по 43/96 ид. ч. за Д. В. Ю. и Д. В. Ю. от имот № *** и 20/192 ид. ч. за Д. Ш. Ю., по 43/192 ид. ч. за Д. В. Ю. и Д. В. Ю. (за колкото са произвели вещно прехвърлително действие договорите от 31.01.2019 г.) и 86/192 ид. ч. за С. Н. Р. и Р. М. Р. в съпругеска имуществена общност (за колкото е произвел вещно прехвърлително действие договорът от 31.01.2019 г.) от имот ***.

От изложеното следва, че въпреки допуснатото процесуално нарушение решението на въззивния съд в частта за допускане делбата на имот с идентификатор *** по същество е правилно, поради което следва да бъде оставено в сила. Допуснатото процесуално нарушение е довело до неправилност на въззивното решение в частта, с която е отхвърлен иска за делба на имот с идентификатор ***, поради което в тази част същото следва да бъде отменено, като вместо него да се допусне делбата при посочените по-горе страни и права в съсобствеността.

5. С иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР се разрешава спор за собственост на имот, който или не е нанесен в действащия кадастрален план /кадастрална карта/, или поради грешка в кадастралния план или кадастрална карта е отразен като част от имота на ответника, а не като част от имота на ищеца.

Площта на имота не е индивидуализиращ белег при спор за собственост; основната характеристика на един недвижим имот е в зависимост от неговите граници.

Чл. 54, ал. 2 ЗКИР

Решение № 26 от 21.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1903/2021 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева

Допуснато е касационно обжалване по въпроса дължен ли е съдът да направи свои фактически и правни изводи по делото, като обсъди в тяхната съвкупност всички допустими и относими доказателства, възражения и доводи на страните.

За да се произнесе, Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, приема следното:

С обжалваното решение № 1587 от 04.05.2020 г. по в. гр. д. № 655/2019 г. състав на Благоевградския окръжен съд е потвърдил решение № 379 от 13.02.2019 г. по гр. д. № 965/2016 г. на РС-Сандански, с което е бил отхвърлен предявеният от Г. В. В. срещу В. С. В., Г. А. К., В. Л. В., И. В. К., Х. В. В., Л. В. В., Г. Х. А., М. С. С., Й. Г. Х., Т. Д. Х., Е. Д. Х., С. Р. Х., М. Х. П., А. Х. Х. и Н. Х. Х. иск по чл. 54, ал. 2 ЗКИР за установяване правото на собственост на ищеца върху 71 кв. м., представляващи част от собствения му УПИ..... по КРП от 1995 г. на [населено място], които към момента на одобряване на КККР на [населено място] със заповед № РД18-80/11.11.2009 г. на ИД на АГКК са отразени неправилно като част от съседен ПИ с идентификатор..... и че е налице грешка при заснемане на поземлени имоти с идентификатори..... и.....

Въззивният съд е приел, че страните по делото са собственици на съседни поземлени имоти..... и..... по КККР на [населено място] от 2009 г., първият от които е с площ от 541 кв. м., а вторият – 634 кв. м. В основната си част ПИ..... съответства на УПИ....., собственост на ответниците, а ПИ..... – на....., собственост на ищеца.

Прието е, че бащата на ищеца В. С. В., легитимирайки се с решение за възстановяване на собственост по ЗСПЗЗ № 01-415 от 07.05.1996 г. на О. С., се снабдил с констативен нотариален акт № 1996 г. за собственост на имот пл. № 2311 с площ от 500 кв. м. С нотариален акт № 2004 г. В. С. В. дарил на ищеца Г. В. В. 1/2 ид. части от УПИ....., с площ от 500 кв. м., а по скица с площ от 680 кв. м. През 2005 г. ищецът Г. В. В. е бил признат с нотариален акт № 2005 г. за собственик по наследство от майка си на останалата 1/4 ид. част от същия УПИ.....

От своя страна ответниците се легитимират като собственици на съседния УПИ.....

Според заключението на вещото лице за първи път двата съседни имота са нанесени при извършеното през 1967 г. и 1976 г. попълване на кадастралния план на [населено място] от 1956 г. Към този момент имотите са нерегулирани. Регулационният план от 1976 г. не съдържа дворищнорегулационни парцели в тази част, а само улична регулация. През 1985 г. е извършено ново попълване на кадастралния план, от което се установява, че всички имоти и сгради са зачертани с кафяво, т. е. те не съществуват на място. През 1995 г. е извършено ново попълване на кадастралната основа във връзка с протичащата реституция по ЗСПЗЗ. Нанесени са имоти пл. №..... и пл. №..... Тези два имота са били с нематериализирани граници и не са били възстановени изцяло, а само до границата на изградената вече улица. Със заповед от 26.11.2000 г. е одобрено ЧИРП, с което са обособени парцели..... и....., като регулационната линия между двата парцела съвпада с имотната граница между тях съобразно КП от 1995 г., съответно – съобразно границата по предходното попълване на плана от 1967 и 1976 г. С работен устройствен план /РУП/ от 2002 г. е предвидено в УПИ..... застройка на сграда с партер и три етажа, на отстояние 4 м. от регулационната линия към съседния парцел на ответниците. Сградата е построена и въведена в експлоатация. Към 2003 г. действа ПУП /план за регулация и застрояване/, с който двата съседни парцела са били напълно оформени и са с площи от 680 кв. м. за УПИ..... и..... кв. м. за УПИ..... През 2009 г. е одобрена кадастрална карта на [населено място], в която са нанесени ПИ с идентификатори..... с площ от 541, 21 кв. м. и..... с площ от 634, 39 кв. м.

Границата между тези два имота по кадастралната карта не съвпада с регулационна граница между УПИ..... и УПИ....., а е изместена навътре в имот....., собственост на ищеца. Това е довело до действия от негова страна за промяна на кадастралната карта по административен ред, но производството не е проведено докрай поради наличие на спор за материално право. В случай, че тази процедура се проведе, площта на ПИ..... би нараснала на 705 кв. м., а площта на ПИ..... би намаляла на 471 кв. м. Спорната площ е 71 кв. м., отразена от вещото лице на скица.

От правна страна въззивният съд е споделил извода на първата инстанция, че предявеният иск по чл. 54, ал. 2 ЗКИР е неоснователен. Възпроизвел е обширна част от мотивите на ТР № 8 от 23.02.2016 г. на ВКС по тълк. д. № 8/2014 г., ОСГК. Възпроизвел е и голяма част от мотивите на решение № 65 от 10.07.2018 г. по гр. д. № 1580/2017 г. на ВКС, I-во г. о., което дава положителен отговор на въпроса следва ли в производството по чл. 54, ал. 2 ЗКИР изводът за принадлежността на правото на собственост и неправилното отразяване на границите на това право да е съобразен с определените с административния акт граници на реституирания имот. Прието е, че в конкретния случай праводателят на ищеца В. В. е бил признат с нот. акт № 1996 г. за собственик на имот..... с площ от 500 кв. м. въз основа на решение на О. С. за възстановяване на собственост по ЗСПЗЗ в съществуващи реални граници, а след това е прехвърлил на ищеца 1/2 ид. части от този имот, който по документ за собственост е 500 кв. м., а по скица – 680 кв. м. За останалата част от същия имот ищецът се снабдил с констативен нотариален акт. При липса на други доказателства, както и на административния акт за реституция на процесния имот, следва да се приеме, че констатираният с официален документ обем от права на ищеца, касаещ УПИ....., е за площ от 500 кв. м. Към 2003 г., а и понастоящем, границата между имотите на страните не е материализирана. Не може решението да бъде основано само на това, че границите на двата имота били отразени в регулационни планове, които ищецът не бил обжалвал по реда на АПК, тъй като обемът на правото на собственост върху недвижими имоти не се определя от регулационните планове, приети при действието на ЗУТ, нито от кадастралната карта, а от имотните граници по последния приложен план, съгласно ТР № 8/206 г. на ОСГК на ВКС. В конкретния случай не е установено къде минава имотната граница между двата имота. От събраните доказателства не се установява, че от 1995 г. до влизане в сила на КК на [населено място] през 2009 г. ищецът е придобил право на собственост върху 71 кв. м. от имота по давност; не се установява, че той и праводателите му са упражнявали фактическа власт с намерение за своене върху имот с обща площ от 705 кв. м. По този начин ищецът не е доказал, че към момента на влизане в сила на КК е собственик на грешно според него заснети към съседния имот на ответниците 71 кв. м.

Решението е неправилно.

Въпреки че е изброил всички доказателства, които имат значение за правилното разрешаване на спора по делото, в нарушение на практиката на ВКС по прилагането на чл. 236, ал. 2 ГПК въззивният съд не ги е обсъдил в тяхната взаимна връзка и не е направил законосъобразни изводи по възникналия спор. Цитирана е относимата практика на ВКС по спора - ТР № 8 от 23.02.2016 г. на ВКС по тълк. д. № 8/2014 г., ОСГК, и решение № 65 от 10.07.2018 г. по гр. д. № 1580/2017 г. на ВКС, I-во г. о., но практически тя не е приложена.

С иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР се разрешава спор за собственост на имот, който или не е нанесен в действащия кадастрален план /кадастрална карта/, или поради грешка в кадастралния план или кадастрална карта този имот е отразен като част от имота на ответника, а не като част от имота на ищеца. В настоящия случай спорът е именно за грешка в кадастралната карта, тъй като ищецът твърди, че неправилно спорната площ е нанесена като част от имота на ответниците, вместо като част от имота на ищеца, както е по всички предходни кадастрални планове. Вместо да проследи заключението на вещото лице по въпроса къде минава границата между двата съседни имота по предходните планове и да отдаде решаващо значение на този факт, въззивният съд неправилно е приел, че не местоположението на тази граница е решаващо, а площта на имота на ищеца. Постоянна е практиката на ВКС, че площта не е решаващ индивидуализиращ белег при спор за собственост; че основната характеристика на един недвижим имот е в зависимост от неговите граници; че е меродавна е площта, включена в тези граници, а не посоченото в един или друг документ пространство - решение № 1169 от 13.10.2008 г. на ВКС по гр. д. № 5251/2007 г., V г. о., решение № 912 от 15.01.1997 г. на ВКС по гр. д. № 661/96 г., 5-членен с-в, решение № 1171 от 22.12.2008 г. на ВКС по гр. д. № 4521/2007 г., I г. о., решение № 389 от 10.05.2010 г. на ВКС по гр. д. № 364/2009 г., I г. о., решение № 262 от 30.11.2018 г. на ВКС по гр. д. № 1519/2017 г., I г. о. В случая границите на двата съседни имота на страните се определят от заснемането им през 1967, 1976 и 1995 г., като регулационната линия между тях съгласно ЧИРП от 2000 г. /преди ЗУТ, при действието на З. /, както и по последващите планове от 2002 и 2003 г., съвпада с кадастралната граница по изброените планове. Според тези планове спорната площ попада в имота на ищеца, а не в имота на ответниците. Обстоятелството, че през 1995 г. по реда на ЗСПЗЗ е възстановен в полза на праводателя на ищеца имот с площ от 500 кв. м., е достатъчно той да се легитимира като собственик на възстановения имот. От значение за определяне обема на възстановеното право на собственост е не посочената площ от 500 кв. м, а нанасянето на възстановения имот в кадастралния план, извършено със заповед № 24/12.05.1995 г. по чл. 32, ал. 1, т. 2 З. (отм.) на базата на кадастрален план на "Воден синдикат" от 1938 г. и кадастрален план от 1956 г., попълнен през 1967 г. Според скицата към тази заповед спорната площ попада във възстановения имот на праводателя на ищеца. Неправилен е изводът на въззивния съд, че след 1995 г. ищецът няма ново придобивно основание /давност/ за спорната площ. По изложените съображения спорната площ е част от реституирания имот и за нея ищецът не следва да търси ново придобивно основание, като например давност. Неправилен е и другият извод на въззивния съд – че в случая правото на собственост на спорната площ се определя от границите между двата съседни имота според последния приложен план. В настоящия случай няма регулационен план, приет при действието на З. (отм.), който да придава спорната площ от имота на ответниците към имота на ищеца, та съдът да търси приложен ли е този дворищнорегулационен план и дали това прилагане е довело до разместване на собственост по отношение на спорната площ. Налице е разминаване между кадастралната карта и всички предходни кадастрални планове, които определят действителната граница между двата съседни имота, а оттам и пространствените предели на правото на собственост. Следва да се има предвид и това, че имотът на ответниците е с редуцирана площ спрямо първоначално притежаваната, тъй като голяма част от него е засегната от улица, за разлика от имота на ищеца, който

улицата засяга в една несъществуваща част. Отделно от това – още при попълването на кадастъра от 1967 и 1976 г. е видно, че имотът на ищеца е бил с по-голяма площ от този на ответниците и по този начин е осъществявано владението върху имотите през този период. И на последно място – в съответствие с ЧИРП от 2000 г. и съществуващата преди това кадастрална граница между имотите е определено отстоянието между сградата в парцела на ищеца и регулационната линия към съседния парцел на ответниците и тази сграда е построена в съответствие с предвижданията на плана.

По изложените съображения спорната площ реално е част от имота на ищеца, въпреки че неправилно в кадастралната карта е заснета като част от имота на ответниците. Налице е грешка по смисъла на чл. 54, ал. 2 ЗКИР, илюстрирана на комбинираната скица на стр. 447 от първоинстанционното производство, и тази грешка следва да бъде отстранена с решението на съда. Предявеният иск по чл. 54, ал. 2 ЗКИР е основателен и следва да бъде уважен след отмяна на обжалваното въззивно решение.

6. Постройките, които нямат самостоятелен характер и не представляват самостоятелен обект на правото на собственост, а са подобрения, се делят винаги заедно с дворното място, независимо дали такова изрично искане се съдържа в исковата молба - чл. 92 ЗС. Такъв несамостоятелен характер има и строеж, недовършен до покрива включително /арг. от пар. 5, т. 46 от ДР на ЗУТ/, поради което не е необходимо същият да се посочва в диспозитива на решението по допускане на делбата - достатъчно е да се запише, че се допуска делба на дворното място, ведно с всички подобрения, а във втората фаза на делбата този строеж следва да се оцени като подобрие. В случай, че възникне спор по отношение на недовършен строеж, който към момента на допускане на делбата съставлява подобрие, но е осъществен въз основа на валидно учредено право на строеж, това подобрие следва да се изключи от делбата, за да е ясно, че във втората фаза няма да подлежи на оценяване.

Когато първоинстанционният съд в първата фаза на делбеното производство е допуснал делба на строеж, недовършен до покрива включително, ако никой от съделителите не е поискал делбата му до и в първото по делото заседание, решението, с което е допусната делба на такъв строеж, е недопустимо и подлежи на обезсилване съгласно чл. 270, ал. 3 ГПК.

Чл. 341, ал. 1 ГПК

Чл. 92 ЗС

Решение № 23 от 22.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2713/2021 г., I г. о., , докладчик председателят Маргарита Соколова

Касационното обжалване е допуснато по въпроса: какво следва да бъде решението на въззивния съд в случай, че първоинстанционният съд в първата фаза на делбеното производство е допуснал делба на строеж, недовършен до покрива включително, ако никой от съделителите не е поискал делбата му до и в първото по делото заседание.

По поставения правен въпрос настоящият състав на ВКС, I-во г. о., намира следното:

Производството за съдебна делба започва с подаване на искова молба до районния съд, с която сънаследникът /съсобственикът/ упражнява своето субективно потестативно право да иска делба на съсобствената вещ - чл. 341, ал. 1 ГПК. В исковата молба, въз основа на която се образува производство за съдебна делба, трябва да се опишат подробно имуществата, чиято делба се иска, за да може това да се отрази в диспозитива на решението по допускане на делбата. Освен предявения иск за делба, всеки от останалите сънаследници /съсобственици/ може в първото заседание по делото да поиска с писмена молба да бъдат включени в наследствената маса и други имоти - чл. 341, ал. 2 ГПК.

По приложението на тази правна уредба съдебната практика приема, че само имоти, делба на които е поискана до първото по делото заседание и в самото това заседание, могат да бъдат предмет на разглеждане в делбеното производство /решение № 319/06.06.1995 г. по гр. д. № 244/1995 г. на ВС, I-во г. о. /. Когато в нарушение на диспозитивното начало съдът се е произнесъл по предмет, за който не е бил сезиран, съдебната практика приема, че е налице произнасяне по непредявен иск; постановеното в такава хипотеза решение е недопустимо и подлежи на обезсилване съгласно чл. 270, ал. 3 ГПК /т. 9 на Постановление № 1/10.11.1985 г. по гр. д. № 1/1985 г. на Пленума на ВС, и последвалата съдебна практика: решение № 110/22.12.2020 г. по гр. д. № 905/2020 г. на ВКС, II-ро г. о., решение № 165/07.12.2020 г. по гр. д. № 4327/2019 г. на ВКС, III-то г. о., решение № 130/23.06.2016 г. по т. д. № 748/2015 г. на I-во т. о. /.

Същевременно съдебната практика приема, че когато предмет на делба е застроен поземлен имот, находящите се в имота постройки, които представляват самостоятелен обект на правото на собственост, подлежат на делба заедно с дворното място, т. е. включват се в предмета на делбеното производство, освен ако в исковата молба изрично не е посочено, че се предявява иск за делба само на дворното място без построените в него сгради. Постройките, които нямат самостоятелен характер и не представляват самостоятелен обект на правото на собственост, а са подобрения, се делят винаги заедно с дворното място, независимо дали такова изрично искане се съдържа в исковата молба - чл. 92 ЗС. Такъв несамостоятелен характер има и строеж, недовършен до покрива включително /арг. от пар. 5, т. 46 от ДР на ЗУТ/, поради което не е необходимо същият да се посочва в диспозитива на решението по допускане на делбата - достатъчно е да се запише, че се допуска делба на дворното място, ведно с всички подобрения, а във втората фаза на делбата този строеж следва да се оцени като подобрение. В случай, че възникне спор по отношение на недовършен строеж, който към момента на допускане на делбата съставлява подобрение, но е осъществен въз основа на валидно учредено право на строеж, това подобрение следва да се изключи от делбата, за да е ясно, че във втората фаза няма да подлежи на оценяване.

С оглед изложеното по поставения на разглеждане правен въпрос, следва да се приеме, че когато първоинстанционният съд в първата фаза на делбеното производство е допуснал делба на строеж, недовършен до покрива включително, ако никой от съделителите не е поискал делбата му до и в първото по делото заседание, решението, с което е допусната делба на такъв строеж, е недопустимо и подлежи на обезсилване съгласно чл. 270, ал. 3 ГПК. На делба подлежи поземленият имот, ведно с подобрението,

каквото съставлява недовършеният строеж, и което подлежи на оценяване във втората фаза на делбата, независимо че това не е отбелязано в диспозитива на решението по допускане на делбата.

По касационната жалба:

Жалбоподателката в качеството си на ищца е предявила иск за делба на поземлен имот и на построени в него масивна едноетажна жилищна сграда и лятна кухня. Посочила е в исковата молба, че поземленият имот е технически поделен.

В отговора, подаден по реда на чл. 131 ГПК, ответниците са оспорили иска за делба на жилищната сграда с твърдението, че същата е разрушена по предписание на техническите органи, както и твърдението за поделеност на поземления имот, като едно от съображенията за това е наличието на изградена до кота "било" жилищна сграда, чийто строеж е реализиран от техния пряк наследодател Б. Р. И. /брат на ищцата/ въз основа на нотариално заверена декларация-съгласие от ищцата.

В първото съдебно заседание, проведено на 28.07.2020 г., процесуалният представител на ищцата е заявил, че поддържа иска за делба на дворното място, ведно с находящите се в него строежи на допълнителна постройка и незавършено строителство; оттеглил е иска за делба на основната жилищна сграда като съборена и по отношение на нея производството е прекратено с първоинстанционното решение. В същото заседание ответниците са поискали ищцата да уточни иска ли се делба на новата постройка. Ищцата е изразила становище, че новостроящата се сграда не е самостоятелен обект на правото на собственост, също както лятната кухня, и следва съдбата на главната вещ; заявила е още, че поддържа искането си за делба на поземления имот и находящите се в него постройки. В хода на устните състезания е поискала да се допусне делба на поземления имот, ведно с находящите се в него лятна кухня и недовършен строеж на новата жилищна сграда.

Първоинстанционният съд е допуснал делба на дворното място и находящите се в него лятна кухня и недовършен строеж на нова жилищна сграда.

Въззивният съд, сезиран с въззивна жалба от ответниците по иска, е отменил първоинстанционното решение в частта относно делбата на недовършен строеж и вместо него е отхвърлил иска в тази част.

По делото е установено, че поради липса на поставен покрив /изградени са основи, стени, колони, пояси и е започнат покрив/ обектът не представлява сграда по смисъла на пар. 5, т. 46 от ДР на ЗУТ, респ. не е самостоятелен, годен за делба обект. Във връзка с възражението на ответниците по иска, че строежът е осъществен от техния пряк наследодател въз основа на учредено от ищцата в негова полза право на строеж, въззивният съд е приел, че в случая е неприложима хипотезата на ТР № 33/1971 г. на ОСГК на ВС, при която, ако строежът не е завършен /до фаза груб строеж/, предмет на делбата е правото на суперфиция, тъй като във всички случаи то трябва да е валидно учредено, а по делото не е установено, че е налице изрично волеизявление на ищцата и то в предвидената законова форма за учредяването му - договор в нотариална форма между съсобствениците на дворното място съгласно чл. 183, ал. 1 ЗУТ.

С оглед данните по делото, извършените от страните процесуални действия и предвид отговора на правния въпрос, по който касационното обжалване е допуснато, следва да се приеме, че в частта, с която е допусната делба на недовършен строеж на нова

жилищна сграда с площ 70 кв. м., първоинстанционното решение е било недопустимо, тъй като съдът се е произнесъл по предмет, за който не е бил сезиран.

В исковата молба, въз основа на която производството за съдебна делба е образувано, този строеж не е описан като част от имуществата, чиято делба се иска. Не е била подадена и писмена молба в първото по делото заседание - искането, заявено устно от процесуалния представител на ищцата в това заседание, е за делба на поземления имот и новостроящата се сграда /както и лятната кухня/, която, като несамостоятелен обект на правото на собственост, следва съдбата на главната вещ. Оттук следва да се заключи, че недовършеният строеж е разглеждан от ищцата като подобрение, в какъвто смисъл е и становището на ответниците в отговора на исковата молба. Същевременно по делото не е доказано наличие на валидно учредено право на строеж, което да дава към настоящия момент право на ответниците да държат тази постройка върху терена по смисъла на чл. 63 ЗС.

Въззивният съд, вместо да констатира, че първоинстанционният съд се е произнесъл по предмет, за който не е бил сезиран, и да обезсили първоинстанционното решение като недопустимо, е приел същото за неправилно и го е отменил, след което е постановил решение по същество, като е отхвърлил иск за делба на недовършения строеж. Такъв иск не е бил предявен, поради което и постановеното въззивно решение, както и първоинстанционното решение в тази част, са недопустими и следва да бъдат обезсилени - чл. 281, т. 2 вр. чл. 270, ал. 3 ГПК, а при липсата на сезиране производството по делото в тази част не следва да се прекратява. И независимо, че недовършеният строеж не е отбелязан в диспозитива на решението по допускане на делбата, същият следва да бъде оценен като подобрение във втората фаза на делбата.

7. Обстоятелството, че един обект е обединен с друг чрез разрушаване на преградните стени помежду им, само по себе си не обосновава извод, че обектът е погинал и собственикът на така присъединения обект е загубил правата си върху вещта. При подобно присъединяване хипотезата на чл. 97 ЗС не е налице, в пространствено отношение обектът продължава да съществува, макар да не е обособен с преградни стени и не съществува пречка да се иска неговото възстановяване във вида, в който е съществувал преди преустройството. Подобно преустройство би могло да има за последица възникването на нов обект, респ. присъединяване на един обект към друг по начин първият обект да изгуби своята самостоятелност, само в хипотеза, при която едно и също лице е собственик и на двата обекта, респ. в хипотеза, при която между собствениците на двата съседни обекта е постигнато съгласие както за извършване на присъединяването, така и за правните последици от това.

Извършването на каквато и да е промяна на обща по естеството си част, каквато представлява коридорът, се извършва по волята на всички етажни собственици и след спазване на установените в ЗУТ правила. Присъединяване на такава обща част към обект, който принадлежи в индивидуална собственост на един от етажните собственици, извършено от този етажен собственик без съгласието на останалите и без промяна в одобрения инвестиционен проект, е непротивопоставимо на останалите етажни собственици и не би могло да има за правна последица нито промяна в предназначението на обекта (общата част), нито промяна в принадлежността на правото на собственост върху присъединената част.

Чл. 38, ал. 1 ЗС

Чл. 97 ЗС

Чл. 108 ЗС

Решение № 36 от 22.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4313/2019 г., I г. о., докладчик съдията Светлана Калинова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса дали е погиване на обект, който е обединен с друг чрез разрушаване на преградните стени помежду им, загубил ли е собственикът на така присъединения обект правата си върху вещта и поставен ли е в невъзможност да защити правото си на собственост по реда на чл. 108 ЗС.

Според настоящия състав на I г. о. на ВКС, обстоятелството, че един обект е обединен с друг чрез разрушаване на преградните стени помежду им, само по себе си не обосновава извод, че обектът е погинал и собственикът на така присъединения обект е загубил правата си върху вещта. При подобно присъединяване хипотезата на чл. 97 ЗС не е налице, в пространствено отношение обектът продължава да съществува, макар да не е обособен с преградни стени и не съществува пречка да се иска неговото възстановяване във вида, в който е съществувал преди преустройството. Подобно преустройство би могло да има за последица възникването на нов обект, респ. присъединяване на един обект към друг по начин първият обект да изгуби своята самостоятелност, само в хипотеза, при която едно и също лице е собственик и на двата обекта, респ. в хипотеза, при която между собствениците на двата съседни обекта е постигнато съгласие както за извършване на присъединяването, така и за правните последици от това. Извършването на каквато и да е промяна на обща по естеството си част, каквато представлява коридорът, се извършва по волята на всички етажни собственици и след спазване на установените в ЗУТ правила. Присъединяване на такава обща част към обект, който принадлежи в индивидуална собственост на един от етажните собственици, извършено от този етажен собственик без съгласието на останалите и без промяна в одобрения инвестиционен проект, е непротивопоставимо на останалите етажни собственици и не би могло да има за правна последица нито промяна в предназначението на обекта (общата част), нито промяна в принадлежността на правото на собственост върху присъединената част.

Както е прието в решение № 113 от 18.01.2021 г. по гр. д. № 1160/2020 г., I г. о. на ВКС, общите части на сгради, изградени в режим на етажна собственост, не са самостоятелни обекти на права. Такива обекти са отделните жилища, а общите части са нужни, за да могат да се използват отделните жилища. Затова според определението на закона (чл. 38, ал. 1 ЗС) те са общи на всички собственици и служат за общо ползване. Поради това общите части не могат да бъдат предмет на предаване на владението в отношенията между етажните собственици. Засегнатият етажен собственик може да иска осигуряване на достъп до съответната обща част, но не може да претендира нейната ревандикация. При спор относно естеството на дадена част от сградата съдът следва да се произнесе, след като се съберат необходимите доказателства и се прецени дали се касае за обща част (по естеството си или по предназначение) и дали не е извършено преустройство, в резултат на което общата част да е променила своето предназначение и да се е превърнала в помещение, присъединено към някой от самостоятелните обекти в сградата.

В подобна хипотеза, ако установи, че съответният обект е обща по естеството си част, съдът следва да се произнесе по същество по предявения по реда на чл. 108 ЗС иск.

Искът по чл. 108 ЗС е недопустим, ако е погинала сградата, част от която е и обектът, правото на собственост върху който се претендира. Именно към такава хипотеза

е относимо разрешението, дадено в решение № 245 от 16.12.2015 г., постановено по гр. д. № 3263/2015 г. на I г. о. на ВКС.

По съществуващото на правния спор Върховният касационен съд, като обсъди доводите на страните във връзка с изложените касационни основания и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 ГПК, приема следното:

По реда на чл. 108 ЗС Д. А. Д. е предявила срещу Н. П. Д., Н. Н. Д. и Д. Н. Д. иск за признаване право на собственост и предаване владението на 1/2 ид. част от коридор с площ от 7. 52 кв. м., намиращ се по протежение на партерния етаж на сградата между гаража и работилницата и мазе № 2 и обекта с предназначение – гараж, с твърдението, че този коридор е съсобствен между нея и ответниците и представлява обща част на сградата, като ответниците са премахнали без нейно съгласие 2. 95 метра от стената, обща за коридора и гаража-работилница, както и 3. 23 метра от стената, обща за коридора и мазе № 2 и обособили самостоятелно помещение, за което заявили, че е тяхна собственост.

Ответниците оспорват така предявения иск като твърдят, че Д. А. Д. не е собственик на 1/2 ид. част от коридора, за който претендира.

Постановявайки обжалваното решение, въззивният съд е приел, че предявеният от Д. А. Д. ревандикационен иск е недопустим, тъй като процесният коридор, предмет на предявения ревандикационен иск, е разрушен и не съществува фактически на място, тъй като още преди подаването на исковата молба, през 1996., ответникът Н. Д. е съборил обособяващите и отграничаващите площта на същия преградни, странични стени и то е приобщил като част от притежаваните на същия етаж от него и другите ответници гараж и работилница с площ от 23. 5 кв. м. и мазе № 2 с площ от 16. 6 кв. м., по които обстоятелства страните не спорят, а са установени и от събраните по делото писмени и гласни доказателства, както и приетата по делото СТЕ.

Изложени са съображения, че искът е недопустим, като насочен към защита на несъществуващ самостоятелен, корпорален обект на правото на собственост. Взето е предвид, че чл. 108 ЗС дава възможност за защита правата на невладеещия собственик срещу неправомерно владеещия несобственик или съсобственик, като предявяването и правният интерес от търсената защита предполага към датата на предявяване на исковата молба поне наличие на твърдения за съществуващо и защитимо право на собственост. Прието е, че по реда на чл. 108 ЗС може да се иска признаване за установено правото на собственост и предаване владението само по отношение на вещь, която съществува фактически и физически към момента на предявяване на иска, а така предявеният иск може да бъде уважен само ако вещи съществува и към момента на приключване на съдебното дирене пред въззивната инстанция, която разглежда спора по същество. В случая е взето предвид, че такъв обект на правото на собственост още в исковата молба се твърди, че не съществува от години, поради което е прието, че с погиването на вещи /коридора/ правото на собственост върху нея се е прекратило, независимо от причините за това.

Така постановеното въззивно решение е валидно, процесуално допустимо, но по същество неправилно.

Както беше посочено по-горе, предявеният по реда на чл. 108 ЗС иск би бил недопустим в хипотеза, при която сградата, в която се намира обектът, правото на собственост върху който се претендира от ищеца, е погинала и не съществува към момента на предявяване на иска, респ. към момента на приключване на устните състезания по делото. Ако сградата съществува, но в нея е извършено вътрешно преустройство, имащо за последица присъединяване на един обект към друг, предявеният по реда на чл. 108 ЗС иск за предаване владението върху единия от тези два обекта, е допустим, но при произнасянето по неговата основателност съдът следва да прецени дали

обектът, предмет на ревандикация, е правно обособен и представлява самостоятелен обект на вещни права или има по-особено предназначение, което сочи на правен интерес от друга по вид защита на собствеността. Ревандикационният иск обаче и в подобна хипотеза е допустим, тъй като съдът извършва преценката за възможността защитата на претендираното право да се осъществи по този ред едва при постановяване на решение по съществото на спора. Още повече, между страните може да съществува спор не само за естеството и предназначението на вещта (обекта на претендираното право), но и за принадлежността на правото на собственост, в който случай не съществува пречка предявеният по реда на чл. 108 ЗС иск да бъде уважен само в установителната му част. Особено като се вземе предвид, че според разясненията, дадени в т. 2 на ТР № 4 от 06.11.2017 г., постановено по тълк. д. № 4/2015 г. на ОСГК, с предявения по чл. 109 ЗС иск не се признава правото на собственост върху недвижим имот - вън от предмета на делото по негаторния иск са както правото на собственост върху имота, собственост на ищеца, така и правото на собственост върху имота, собственост на ответника.

По така изложените съображения следва да се приеме, че предявеният по реда на чл. 108 ЗС от Д. А. Д. иск за предаване владението върху 1/2 идеална част от коридор е допустим. По реда на чл. 293, ал. 3 въззивното решение следва да бъде отменено в обжалваната част и делото бъде върнато за ново разглеждане от друг въззивен състав на Окръжен съд-Благоевград.

8. В своята дейност съдът трябва да съблюдава основните начала на гражданския процес, посочени в чл. 5 – 13 ГПК, както и връзката между тези начала. Когато установява истината по делото, съдът същевременно следва да осигури спазването на принципите на диспозитивното и служебното начало, както и принципа за равенството на страните в процеса. Със своите действия съдът не трябва да поставя страните в положение на процесуална изненада, тъй като по този начин е възможно да превиши служебното начало и да основе решението си на факти, които не са въведени в процеса и по които няма спор между страните, както и да препятства възможността на страните да изразят становище по определен въпрос и евентуално да ангажират доказателства.

Чл. 5 – 13 ГПК

Решение № 38 от 23.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3261/2021 г., I г. о., ГК, докладчик съдията Светлана Калинова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса допустимо ли е да се основава съдебно решение на факти, които не са въведени в процеса, както и с цел проверка правилността на извода на въззивния съд, че е необходимо да бъде установено намерението за своене на вещта за процесния период.

Върховният касационен съд, като обсъди доводите на страните във връзка с изложените касационни основания и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 ГПК, приема следното:

Потребителна кооперация "Братство" – [населено място], Л. област е предявила срещу З. М. М. иск за признаване правото на собственост върху процесния недвижим имот, основавайки своето право на твърдението, че е правоприемник на Кредитна кооперация "Братство", която през 1947 г. е оземлена с имота по реда на ЗТПС. Твърди, че в имота е била построена фурна, която се експлоатира от 1950 г. и до настоящия момент от кооперации – правоприемници, като владението на фурната и на дворното място не е смущавано от никой и до настоящия момент. Като доказателства за установяване на

твърдяното правопримемство представя удостоверение, издадено от Окръжен съд – Ловеч, удостоверение, издадено от Кооперативен съюз – Л.. Твърди, че през 1960 г. Кредитна кооперация "Братство" се обединява с Потребителските кооперации на селата Пещерна и Дъбен, а през 1973 г. и с РПК "В. долина", като имуществото на Кредитна кооперация "Братство" е включено в капитала на Потребителна кооперация "Братство" при учредяването ѝ през 1990 г.

При условията на евентуалност поддържа, че е придобила правото на собственост по давност, изтекла в периода от 1947 г. и до настоящия момент.

В писмен отговор в срока по чл. 131 ГПК ответникът З. М. М. оспорва така предявения иск. Твърди, че той е собственик на процесния недвижим имот, като е придобил правото на собственост въз основа на действителен договор за покупко-продажба с ТПК "Д. Й." – в ликвидация, който е била собственик на този имот към момента на продажбата. В проведеното по делото първо съдебно заседание оспорва правопримемството, като поддържа, че не е ясно кога точно се е осъществило разделянето между кооперациите, след като през 1947 г. кредитната кооперация е била заличена.

Въз основа на представения по делото Акт за поземлена собственост №... от 10.07.1947 г., издаден на основание чл. 46 ЗТПС от Дирекцията за земята, въззивният съд е приел за установено, че Кредитна кооперация "Братство" – [населено място], Луковитска околия, е оземлена със земя от Държавния поземлен фонд, а именно дворно място в землището на [населено място] с площ от 0. 650 дка, представляващо парцел 11 в кв. 57 по плана на селото. Въз основа на приетите по делото протоколи № 9/26.08.1945 г.; 19/01.09.1945 г.; 11/09.09.1945 г.; 8/04.07.1946 г.; 9/06.08.1946 г.; 14/24.08.1947 г. на Управителния и Контролен съвет на Кредитна кооперация "Братство" е прието, че са били взети решения за изграждане и окончателно завършване на кооперативния комбинат – фурна, баня и пералня.

Посочено е, че на 25.01.1951 г. е проведено редовно годишно общо събрание на Всестранна кооперация "Братство" – [населено място], на което е взето решение за отделяне на дърводелския, шивашкия и общарския отдел, които да се обособят като самостоятелни кооперации; разгледан е и примерния устав на "Селкооп", като изменения в проекто-устава не са направени.

Посочено е също така, че в приложената по делото историческа справка от 20.06.1974 г. е отразено, че Кредитна кооперация "Братство" – [населено място] е създадена през 1927 г., като впоследствие през 1959 и 1960 г. била обединена с потребителните кооперации на селата Пещерна и Дъбен, а съгласно протокол № 7/17.05.1973 г. Потребителна кооперация "Братство" – [населено място] се обединила с Районна потребителна кооперация "Витска долина" – [населено място].

Въз основа на строителните документи (обяснителни записки, сметки, спецификации и протокол от 10.01.1977 г.) е прието за установено, че е извършен основен ремонт на обект "Хлебопекарна" – [населено място] (сега Т.). Взето е предвид също така, че в амортизационния план за 1991 г. на РПК "Братство" е отразена фурна, баня шапрон с година на построяване 1950 г.

Взето е предвид, че с констативен нотариален акт №..., том..., дело № 1999 г., издаден въз основа на обстоятелствена проверка, Трудово производителна кооперация "Д. Й. ", [населено място], Л. област, е призната за собственик по давностно владение на дворно място от 1650 кв. м., представляващо парцел..... в кв..... по регулационния план на [населено място], заедно с находящата се в него масивна сграда от 240 кв. м., след което с договор от 24.03.2004 г., обективиран в н. а. №..., том....., рег. №....., дело № 2004 г. ТПК "Д. Й. " – в ликвидация е продала на З. М. М. този недвижим имот. Посочено е, че на 22.04.2004 г. купувачът М. е продал на С. Ц. С. 1/2 ид. част от имота, а впоследствие отново е придобил същата идеална част, видно от н. а. №....., том....., рег. №....., дело № 01.06.2006 г.

Въз основа на удостоверение изх. № КА0/01-388/05.09.2018 г. на [община] е прието за установено, че УПИ..... в кв. 46 по действащия регулационен план на [населено място], одобрен със заповед № 448/1968 г. е идентичен с парцел..... в кв..... и парцел..... в кв....., описан в акт за поземлена собственост №.. от 1947 г. по стар, недействащ план на селото.

Въз основа на заключението на изслушаната по делото съдебно-техническа експертиза е прието за установено, че към настоящия момент съгласно КККР на [населено място], процесният имот е с обща площ от 1591 кв. м., записан по разписен лист на ПК "Братство" и З. М.; че в северозападната част на имота са разположени сгради с идентификатори..... и....., съответно склад и фурна, които са функционално свързани вътрешно, като тези сгради попадат в имота по стария регулационен план от 1919 г. и са идентични с описаните в акт за поземлена собственост № 1947 г. Взето е предвид, че в имота са разположени и сгради 3 и 4 – складови помещения, сгради 5 и 6, които са двуетажни – на първия етаж са магазини, на втория – офиси, като в сграда 5 се намира и пощата. Посочено е, че между сграда № 2 и сграда № 4 (отразено на ръка в комбинираната скица към заключението на вещото лице) е изградена масивна ограда (зид) с метална порта. Взето е предвид също така, че според заключението в кадастралния и регулационен план на [населено място] от 1919 г. имотът е нанесен като УПИ....., кв....., отреден за фурна без в разписния лист към плана да е отразен собственик, като площта на този имот е приблизително равна на 650 кв. м. В отменения кадастрален план и в действащия регулационен план на [населено място] от 1968 г., имотът е нанесен като УПИ..... в кв..... и в имота е нанесена сграда с пл. №....., записана в разписния лист на "С. ", която по сега действащия кадастър е заснета като два самостоятелни обекта с идентификатори..... и....., представляващи съответно склад и фурна с административен адрес [населено място], [улица]. В разписния лист има записани собственици – ТПК "Д. Й. " въз основа на н. а. № 1999 г. и З. М. М. – н. а. от 2004 г. и от 2006 г.

Посочено е, че според вещото лице имотът от 650 кв. м., описан в акта за поземлена собственост от 1947 г., според актуалната кадастрална карта попада в северозападната част на имот с идентификатор..... и в кадастралния регистър като собственици на целия имот са вписани З. М. М. въз основа на н. а. № 2006 г. и н. а. № 2004 г. и при условията на чл. 53, ал. 2 ЗКИР – ПК "Братство" въз основа на акт за поземлена собственост № 10.07.1947 г.

Взето е предвид също така, че на 07.09.1966 г. е съставен акт за държавна собственост за новопостроената през 1965-1966 г. поща, застроена в парцел....., кв..... по плана на [населено място] (сега [населено място]), който имот попада в югоизточната част на ПИ с идентификатор.....

Посочено е, че по делото е представено удостоверение № 122/24.12.1991 г., издадено от Окръжен съд – Ловеч, от което е видно, че с решение № 122/26.03.1990 г. на ОС-Ловеч е регистрирана ПК "Братство" като правоприемник на Всестранна кооперация – [населено място]. Посочено е също така, че съгласно удостоверения № 111/18.10.2019 г.; 162/14.12.2018 г. и 108/07.10.2019 г., издадени от Кооперативен съюз – Л., ПК "Братство", регистрирана с решение № 122/26.03.1990 г. на ОС-Ловеч е правоприемник на РПК "Братство" – [населено място], Луковитска околия; на "С. " – [населено място] и на Кредитна кооперация "Братство" – [населено място].

Взето е предвид, че ПК "Братство" е декларирала и заплащала местни данъци и такси за земя от 650 кв. м. и сгради, находящи се на [улица] [населено място] въз основа на декларация от 2005 г.

Въз основа на заключението на изслушаната по делото съдебно-икономическа експертиза е прието за установено, че земята и построената в нея сграда "фурна, баня, шапрон" с година на придобиване 1950 г., са заведени в сметка 201 "Земни" и сметка 203

"Сгради" и са били налични като част от имуществото на ПК "Братство", [населено място], към 01.01.1991 г., като в архивите е запазена главна книга от 1987 г., в която по счетоводна сметка "Земни" е наличен остатък 5520. 11 лева, което е отразено и в амортизационния план за 1991 г., от което експертът е направил извод, че от 1987 г. до 1991 г. не са осчетоводявани промени в земите на ПК "Братство". Установено е, че са съхранени документи за плащането на ДНИ и ТБО за процесния имот от 2005 г., както и документи за заплащане на ел. енергия и вода от 1999 г. до момента на експертизата. Посочено е, че според експерта при обединението през 1973 г. на ПК "Братство" [населено място] и РПК "В. долина" счетоводствата на двете кооперации са се водели поотделно и в края на отчетните периоди са обединявани по позиции и общи суми двата баланса, както и че в РПК "Витска долина" няма запазени счетоводни документи на ПК "Братство", както и че в Кооперативен съюз – Л. не са запазени архиви за правените реорганизации по години в кооперациите от съюза, в т. ч. протоколи за приемане и предаване на имущества във връзка с обединяването или отделянето.

Посочено е, че по делото са депозиран и гласни доказателства, като св. М. (83 г.) заявил, че знае фурната от 1953-54 г.; към нея имало баня и по-късно цех за боза; зад фурната имало място, където се разтоварвало брашното от камионите, а по-късно била изградена сградата на ТПК и пощата; двете места били разделени.

Посочено е, че св. П. П. (79 г., председател на ТПК "Д. Й." от 1970 г. до 1979 г., впоследствие дългогодишен кмет на [населено място]) е заявил, че дворното място към фурната винаги е било на ПК "Братство" (преди РПК и Селкооп); към сградата на ТПК, в която се помещавала и пощата и ТКЗС не е имало двор; когато бил председател на ТПК "Д. Й." складирали дърва в техния двор, тъй като нямали собствен; в периода 1979 г. до 1986/87 г., когато бил кмет на селото, за да направят отводнителен канал на селото е искал разрешение от ПК "Братство", за да се прекара през двора им и да бъде включен в тяхната канализация; всички знаели, че дворът е собственост на "Селкоопа" (ПК "Братство") и никога ТПК "Д. Й." или някой друг не е имал претенции към него; фурната е строена 1944-45 г., а сградата на ТПК "Д. Й." през 1962-63 г.

Посочено е, че според показанията на св. И. И. (68 г., зам. председател на РПК "В. долина" в периода 1983 г. – 1991 г., РПК включвало селата Ъ., Б., Д. и Т.; владението на фурната в [населено място] било осъществявано след 1990 г. от ПК "Братство", както и празното място около фурната – там си държали дърва, нафта, от там влизали камионите към склада, за да разтоварват; към фурната имало склад; не знае ТПК "Д. Й." да е владяла мястото зад фурната.

Въз основа на така установените факти въззивният съд е приел, че по делото не е установено твърдяното правоприемство с Кредитна кооперация "Братство". Посочено е, че през 1947 г. Кредитна кооперация "Братство" е съществувала, като между страните не е спорно, че същата е регистрирана през 1927 г. при действието на Закона за кооперативните сдружавания. Прието е, че Кредитна кооперация "Братство" е била оземлена с процесния имот през 1947 г., който имот към онзи момент е бил самостоятелен парцел от 650 кв. м. – парцел №... в кв.... по плана на селото от 1919 г.

Взето е предвид, че Потребителна кооперация "Братство" е регистрирана с решение от 26.03.1990 г. по ф. д. № 122/1990 г. по описа на ОС-Ловеч, като от служебна справка в Търговския регистър и приложените към него писмени доказателства се установява, че с протоколно решение № 18/20.02.1990 г. на годишно отчетно изборно събрание на РПК "В. долина", [населено място] е взето решение за отделяне на клон Л. С. (сега Т.) от РПК "В. долина", а на 27.02.1990 г. е проведено учредително събрание, на което е учредена РПК "Братство", но по делото липсва разделителен протокол, от който да се установи какво имущество от РПК "В. долина" е преминало към новоучредената кооперация. Посочено е, че такъв не е представен и в настоящето производство, а и от заключението на съдебно-икономическата експертиза се установява, че такива документи

не са запазени. Прието е, че фактът, че са водени отделни счетоводства и няма промяна в счетоводните записвания за стойността на притежаваната като актив земя не сочи, че процесният имот е бил в патримониума на новоучредената кооперация.

При тези данни и предвид регистрационния режим, съществувал и преди 1990 г. е прието, че липсват безспорни доказателства за правоприемството между Кредитна кооперация "Братство", [населено място] и Потребителна кооперация "Братство", [населено място]. Прието е, че представените удостоверения от ОС-Ловеч, Кооперативен съюз-Л. не са доказателства за наличие на такова правоприемство. Прието е също така, че и представените протоколи от заседанията на управителния и контролен съвет на Кредитна кооперация "Братство" за взети решения в периода 26. 08. -06.08.1946 г. относно изграждането на фурна и изба и узаконяване на комбината; протокол № 8/20.02.1990 г. на РПК "В. долина" за отделяне на кооперацията на [населено място] (сега Т.), както и историческата справка, изготвена през 1974 г. от Потребителна кооперация "Братство" също не установяват по безспорен и несъмнен начин това правоприемство.

Прието е също така, че по делото не са представени убедителни и безспорни доказателства, че кооперацията-ищец е владяла процесния имот непрекъснато, явно и необезпокоявано повече от 10 години по смисъла на чл. 79, ал. 1 ЗС за периода от 2004 г. до датата на подаване на исковата молба. Посочено е, че по делото са депозираны гласни доказателства, но не се установява намерението за своене на вещта за процесния период. Изложени са съображения, че в показанията на свидетелите липсва конкретика относно намерението за своене и размера на претендираната идеална част от дворното място по отношение на заявения период от време, като св. М. посочва, че от около 5 години никой не обитава фурната. Прието е, че липсват и данни за явно демонстриране по отношение на ответника, че ищецът упражнява фактическата власт върху вещта като своя, а представените договори за наем от 2008 г. и 2010 г., касаещи фурната, не установяват владение по отношение на дворното място, тъй като предмет на договорите е сградата, за която страните не спорят, че е собственост на ищеца, а от друга страна упражняването на фактическата власт е елемент и на държането, която държателят упражнява за друго.

Прието е, че и представените доказателства за деклариране на имота и заплащане на данъци също сами по себе си не доказват явно демонстрирано владение, достигнало до знанието на ответника като придобил имота въз основа на договора от 2004 г. Посочено е, че липсват данни кога е станало ограждането на имота (стария парцел според извършеното от вещото лице означение на скицата).

Постановеното от въззивния съд решение е валидно и процесуално допустимо, но по същество неправилно, като съображенията за това са следните:

По въпроса допустимо ли е да се основава съдебно решение на факти, които не са въведени в процеса, настоящият състав споделя становището, изразено в решение № 18 от 28.01.2019 г. по гр. д. № 978/2018 г. на I г. о. на ВКС, според което в своята дейност съдът трябва да съблюдава основните начала на гражданския процес, посочени в чл. 5 - 13 ГПК, както и връзката между тези начала. Когато установява истината по делото, съдът същевременно следва да осигури спазването на принципите на диспозитивното и служебното начало, както и принципа за равенството на страните в процеса. Със своите действия съдът не трябва да поставя страните в положение на процесуална изненада, тъй като по този начин е възможно да превиши служебното начало и да основе решението си на факти, които не са въведени в процеса и по които няма спор между страните, както и да препятства възможността на страните да изразят становище по определен въпрос и евентуално да ангажират доказателства.

В нарушение на съдопроизводствените правила въззивният съд е основал извода си за липсата на правоприемство на служебно извършена справка в Търговския регистър без да уведоми страните за това преди приключване на съдебното дирене, без да приобщи извършена в писмен вид справка към доказателствата по делото, респ. да съобщи

съдържанието на справката по друг начин, обективирайки я в съдебния протокол от проведеното по делото открито съдебно заседание.

Доколкото извършената от съда справка в Търговския регистър не е приобщена към доказателствата по делото по предвидения в ГПК ред, според настоящия състав същата не следва да бъде използвана при извършването на преценка за наличие на правоприемство между Потребителна кооперация "Братство", [населено място] и Кредитна кооперация "Братство", [населено място].

Неправилен според настоящия състав е изводът на въззивния съд, че по делото не е установено Потребителна кооперация "Братство" да се легитимира като собственик на процесния имот по силата на извършеното през 1947 г. оземляване.

На първо място следва да се отбележи, че по делото не се поддържа да е налице хипотезата на § 1, ал. 2 от Допълнителната разпоредба на Закона за кооперациите, обн. ДВ. бр. 113 от 28.12.1999 г. Твърди се, че кооперацията-ищец е собственик на процесния имот въз основа на извършено през 1947 г. оземляване и правоприемство на съответния актив, който е преминал в нейния патримониум при образуването ѝ през 1990 г. Поради това обстоятелството, че представеното по делото удостоверение № 122/24.12.1991 г., издадено от Окръжен съд – Ловеч не удостоверява факта на правоприемство с Кредитна кооперация "Братство", създадена през 1927 г. като юридическо лице, е ирелевантно - действително в удостоверението не се съдържа констатация за настъпило правоприемство между Потребителна кооперация "Братство", [населено място] (сега Т.) и Всестранна кооперация, [населено място], но следва да се отбележи, че регистриращия кооперацията съд разполага с правомощия да удостовери само осъществили се пред него факти и обстоятелства. Законът за кооперациите, обн. ДВ. бр. 113 от 28.12.1999 г. допуска регистриране на кооперации като правоприемници само при определени условия, каквито в случая не се е поддържа да са налице. Въз основа на анализ на останалите, представени по делото писмени доказателства, както и на показанията на св. И. Д. И. обаче може да бъде направен извод, че имотът като актив е включен в имуществото на образуваната през 1990 г. кооперация.

От представената по делото историческа справка, изготвена през 1974 г. от експертна комисия, се установява, че в периода 1959 – 1960 г. Кредитна кооперация "Братство", [населено място] (сега Т.) се обединява с потребителните кооперации на селата Пещерна и Дъбен, а съгласно протокол № 7 от 17.05.1973 г. така създадената Потребителна кооперация "Братство", [населено място] (сега Т.) се обединява с Районна потребителна кооперация "В. долина", [населено място]. Кредитна кооперация "Братство" следователно не е била прекратена чрез ликвидация. Имуществото ѝ е преминало при обединяването към новообразуваната кооперация, а не към държавата, каквато теза поддържа ответникът. Още повече, за процесния недвижим имот акт за държавна собственост никога не е бил съставян, като за пълнота на изложението следва да се отбележи, че ако беше съставен такъв акт и се установи, че имотът е бил одържавен, снабдяването с нотариален акт по обстоятелствена проверка на праводателя на ответника би било невъзможно.

Обстоятелството, че РПК "В. долина" до 1990 г. е включвала и [населено място] (сега Т.) се установява и от представения по делото протокол № 18/20.02.1990 г., удостоверяващ отделянето на клон [населено място] (сега Т.) – т. 6 от дневния ред и взето решение по тази точка.

Съществуването на клонове на кооперации е изрично предвидено в чл. 12 от действащия към 1990 г. Закон за кооперативните организации, обн. ДВ. бр. 102 от 30.12.1983 г., съгласно който кооперацията може да образува клонове, да ги преустройва и прекратява. Изрично в чл. 12, ал. 2 от този закон е предвидено, че всеки клон се управлява от клоново стопанство, клонов управителен съвет и клонова контролна комисия. Именно такъв начин на управление на съществувалия до 1990 г. клон в [населено място] (сега Т.)

се установява от събраните по делото доказателства – според заключението на изслушаната по делото съдебно-икономическа експертиза след извършеното през 1973 г. обединение счетоводствата на двете кооперации са водени поотделно и са обединявани по позиции и общи суми по двата баланса само в края на отчетните периоди, като счетоводните книги за [населено място] (сега Т.) не се съхраняват в РПК "В. долина", [населено място]. Счетоводно процесния имот е заведен в сметка 201 "Земя" на Потребителна кооперация "Братство", [населено място] и към 01.01.1991 г. е част от имуществото на кооперацията (нейния актив). Свидетелят И. П. Д., заместник председател на РПК в [населено място], е заявил, че РПК в периода 1983 г. – 1991 г. е включвало селата Ъ., Б., Д. и Т., като след разделянето през 1991 г. фурната в [населено място] е владяна от кооперацията в това село.

Следва да бъде взето предвид и следното обстоятелство:

Кредитна кооперация "Братство" – [населено място] е оземлена през 1947 г. с имот, представляващ парцел XI в кв. 57 по плана на селото, който имот понастоящем представлява част от УПИ..... в кв..... по действащия регулационен план. Именно за съответстващата на парцел..... част от имота предявява претенции кооперацията-ищец, т. е. спорът по делото се концентрира върху обстоятелството дали правата върху тази част от имота като актив са включени в имуществото на кооперацията-ищец при нейното образуване през 1990 г. или са включени като актив в имуществото на ТПК "Д. Й.", респ. ТПК "Дило Й." осъществявала ли е фактическа власт върху тази част от имота. Следва да бъде взето предвид също така, че в претендираната част от имота се намират сградите, представляващи склад и фурна, които от момента на построяването и до настоящия момент се ползват от потребителната кооперация на [населено място], която е различна от трудово-производителната кооперация и винаги е имала различен предмет на дейност – в този смисъл е и взетото през 1951 г. решение за отделяне на дърводелския, шивашкия и общарския отдел на Всестранна кооперация "Братство" – [населено място], които да се обособят като самостоятелни кооперации. Значение за крайния извод има и обстоятелството, че между двете части на УПИ..... е изградена масивна ограда (зид) и метална порта, според заключението на изслушаната по делото СТЕ, както и че площта на частта, в която се намира фурната, възлиза на 650 кв. м., а площта на целия УПИ – на 1591 кв. м.

Въз основа на тези данни следва да се приеме, че процесният имот като актив е включен в имуществото на кооперацията-ищец при нейното образуване като самостоятелна кооперация през 1990 г. и по делото не са представени доказателства Трудово-производителна кооперация "Д. Й." да е осъществявала фактическа власт по смисъла на чл. 68, ал. 1 ЗС върху целия УПИ..... в кв. 46 по действащия регулационен план на [населено място] (ПИ с идентификатор..... по КKKP на селото) и да е придобила правото на собственост по давност. Напротив, от показанията на изслушаните по делото свидетели се установява, че всяка една от двете кооперации е осъществявала фактическа власт като собственик върху съответната част от имота, необходима за обслужването и използването по предназначение на съответните сгради, при условията на съвладение с другата кооперация. Предявеният по реда на чл. 124, ал. 1 ГПК иск е основателен. Поради това по реда на чл. 293, ал. 2 ГПК обжалваното решение следва да бъде отменено и вместо това предявеният от Потребителна кооперация "Братство" – [населено място] установителен иск бъде уважен, като в полза на кооперацията бъде присъдена сумата от 3367. 81 лв., представляваща направените по делото разноски.

9. Когато в производството пред първоинстанционния съд възражение за право на задържане за извършени подобрения в имота, предмет на ревандикация, е въведено своевременно в спорния предмет с отговора на исковата молба, но не е прието за разглеждане от първоинстанционния съд и съответно не е разгледано от

него, въззивният съд е длъжен да приеме така заявеното възражение за разглеждане и да се произнесе по него, ако възражението за подобрения, което правото на задържане обезпечава, бъде надлежно уточнено.

Ако първоинстанционният съд незаконосъобразно е отказал да разгледа и да се произнесе по надлежно заявено пред него възражение за подобрения, това процесуално нарушение може да бъде отстранено във въззивното производство по повод на жалбата срещу решението. Дори изрично постановеният от първоинстанционния съд отказ да бъде прието за разглеждане в рамките на висшия процес възражение за подобрения и право на задържане не води до преграждане на възможността за развитие на този процес.

Своевременно въведеното в процеса възражение за право на задържане за направени в имота подобрения се включва в предмета на делото и по приемането му първоинстанционният съд е длъжен да се произнесе с нарочно определение. Ако пропусне да стори това и уважи предявения по реда на чл. 108 ЗС иск без да се произнесе по направеното възражение за право на задържане, следва да се приеме, че докладът по делото е непълен.

Чл. 72, ал. 3 и чл. 108 ЗС

Чл. 211, ал. 1 и чл. 298, ал. 4 ГПК

Решение № 24 от 25.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2617/2021 г., I г. о., , докладчик съдията Светлана Калинова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: длъжен ли е съдът да се произнесе по направено възражение за извършени подобрения и право на задържане на процесните имоти в хипотеза, при която възражението е своевременно въведено в спорния предмет с отговора на исковата молба, но не е прието за разглеждане от първоинстанционния съд, съответно не е разгледано в обжалваното пред въззивния съд решение.

Според настоящия състав на I г. о. на ВКС, когато в производството пред първоинстанционния съд възражение за право на задържане за извършени подобрения в имота, предмет на ревандикация, е въведено своевременно в спорния предмет с отговора на исковата молба, но не е прието за разглеждане от първоинстанционния съд и съответно не е разгледано от него, въззивният съд е длъжен да приеме така заявеното възражение за разглеждане и да се произнесе по него, ако възражението за подобрения, което правото на задържане обезпечава, бъде надлежно уточнено.

В своята практика ВКС последователно и непротиворечиво приема, че ако първоинстанционният съд незаконосъобразно е отказал да разгледа и да се произнесе по надлежно заявено пред него възражение за подобрения, това процесуално нарушение може да бъде отстранено във въззивното производство по повод на жалбата срещу решението (определение № 903 от 27.12.2013 г. по ч. т. д. № 3015/2013 г. на II т. о. на ВКС; определение № 105 от 19.04.2016 г. по ч. гр. д. № 1390/2016 г. на I г. о. на ВКС и др.). Дори изрично постановеният от първоинстанционния съд отказ да бъде прието за разглеждане в рамките на висшия процес възражение за подобрения и право на задържане не води до преграждане на възможността за развитие на този процес.

Своевременно въведеното в процеса възражение за право на задържане за направени в имота подобрения се включва в предмета на делото (в този смисъл определение по ч. гр. д. № 1083/2008 г. на ВКС на V г. о.; определение по ч. гр. д. № 344/2009 г. на I г. о. на ВКС и определение № 224/21.03.2014 г. по ч. гр. д. № 1453/2014 г.

на ВКС, IV г. о.) и по приемането му първоинстанционният съд е длъжен да се произнесе с нарочно определение. Ако пропусне да стори това и уважи предявения по реда на чл. 108 ЗС иск без да се произнесе по направеното възражение за право на задържане, следва да се приеме, че докладът по делото е непълнен.

Както ОСГТК на ВКС прие в т. 2 на ТР № 1 от 09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г., в случай, че въззивната жалба съдържа обосновано оплакване за допуснати от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила във връзка с доклада, въззивният съд дължи даване на указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания. От така дадените указания по приложението на процесуалния закон следва, че в хипотеза, при която първоинстанционният съд не се е произнесъл с нарочно определение по приемането на своевременно въведено в спорния предмет възражение за право на задържане, въззивният съд следва да уведоми страните дали включва това възражение в спорния предмет по делото, след което да даде указания относно възможността за посочване на относими доказателства и да ги събере при спазване на установените в ГПК правила. Както е посочено в мотивите към т. 2 на ТР № 1/09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, регламентацията на длъжимите от съда процесуални действия по докладване на делото е императивна и пропускът на първоинстанционния съд да извърши доклад, респективно извършването на непълнен или неточен доклад, следва да се квалифицира като нарушение на съдопроизводствените правила. Следователно не съществува пречка въззивният съд да отстрани допуснатото в първоинстанционното производство нарушение на съдопроизводствените правила в посочения по-горе смисъл, още повече като се има предвид акцесорния характер на правото на задържане, както и обстоятелството, че възражението, с което се упражнява това право по естеството си е евентуално. Действително това възражение може да се предяви пред въззивния съд за пръв път само когато вземането на ответника по предявения по реда на чл. 108 ЗС иск за направени подобрения е ликвидно, т. е. установено с влязло в сила съдебно решение или заповед за изпълнение, в какъвто смисъл са разясненията, дадени в т. 6 и т. 12 на ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГТК на ВКС и т. 4 на ТР № 1/09.12.2103 г. по тълк. д. № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС. Но когато възражението е своевременно направено в производството пред първоинстанционния съд, допуснатите от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила по неговото разглеждане могат да бъдат отстранени в производството пред въззивния съд.

По съществува на правния спор Върховният касационен съд, като обсъди доводите на страните във връзка с изложените касационни основания и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 ГПК, приема следното:

"О. Т. 7" Е. е предявило срещу "Темора Т. Л. " и О. Ю. А. по реда на чл. 108 ЗС иск за признаване за установено правото му на собственост върху описаните в исковата молба апартаменти, находящи се в [населено място], [улица], бл. 10 и за предаване владението върху тези апартаменти, с твърдението, че сградата се намира в Курортен комплекс "М. Бей" и е построена от дружеството въз основа на право на строеж, внесено като непарична вноска (апорт) в капитала му от "О. Т. " ЕАД през 2012 г. Посочва, че през 2007 г. "О. Т. " ЕАД е придобило правото на собственост върху ПИ с идентификатор....., находящ се в [населено място] (н. а. №....., том IV, рег. № 2035, н. д. № 494/02.05.2007 г.); с апорт от 13.12.2008 г. е прехвърлило собствеността върху терена на "М. Бей Резиденс", но изрично е запазило в своя собственост вещното право на строеж, след което с апортна вноска от 22.02.2011 г. е прехвърлило вещното право на строеж на "О. Т. 7" Е..

Твърди, че строителството е проведено поетапно въз основа на разрешение за строеж № 370/23.10.2007 г. и приключва през 2013 г., след което е издадено и разрешение за въвеждане в експлоатация (разрешение за ползване) № 40/24.07.2014 г. Поддържа, че е дъщерно дружество на Международна инвестиционна банка – М. (МИБ). Твърди, че в края на 2014 г. А. К. – тогавашният управител на "О. Т. 7" Е., влиза в конфликт с МИБ (едноличен собственик на дяловете на дружеството) и в началото на 2015 г. предприема действия за незаконна продажба на повечето изградени и завършени обекти – 86 броя апартаменти, вкл. и процесните, на "Камерай Л.", регистрирано в юрисдикция с преференциален данъчен режим (офшорна зона) с н. а. №..., том I, рег. № 405, н. д. № 16.02.2015 г., след което "Камерай Л." с н. а. №..., том I, рег. № 520, н. д. № 26.02.2015 г. извършва последващо прехвърляне на собствеността върху 8 апартамента на ответника "Темора Т. Л.", вкл. апартаменти 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14 и 15 в блок № 10. Твърди, че МИБ като кредитор на "О. Т. 7" Е. е предявила искове с правно основание чл. 26 ЗЗД, ал. 1 и ал. 2 и чл. 135 ЗЗД (някои от които в качеството си на процесуален субституент на дружеството), като с решение № 121 от 20.10.2016 г. на Добричкия окръжен съд, влязло в сила на 11.04.2018 г. в тези части, е обявен за нищожен като сключен в противоречие с добрите нрави, при липса на съгласие, при липса на основание и като привиден, договорът, сключен в нотариална форма с н. а. №..., том I, рег. № 405, н. д. № 16.02.2015 г. Твърди, че в процеса на споровете ответникът "Темора Т. Л." продава на О. Ю. А. апартамент № 14 в [жилищен адрес] курортен комплекс "М. Бей", [улица], [населено място] (н. а. №..., том II, рег. № 1074, н. д. № 174/13.03.2016 г. Поддържа, че нито "Темора Т. Л.", нито О. Ю. А. са станали собственици на процесните апартаменти, защото изначалната сделка, сключена с н. а. № 16.02.2015 г., с която техният праводател "Камерай Л." закупува апартаментите от "О. Тауйр 7" Е., е прогласена за нищожна. Твърди, че към момента на предявяване на настоящите искове апартаментите са във владение на ответниците.

В писмен отговор на исковата молба О. Ю. А. е оспорила предявения срещу нея иск за предаване владението върху апартамент № 14 с твърдения, че добросъвестно е придобила правото на собственост върху този апартамент. Поддържа, че соченото решение № 121 от 20.10.2016 г. на Добричкия окръжен съд не е влязло в законна сила спрямо нея, а евентуално има действие единствено спрямо ответника "Камерай Л.". Твърди, че владее имота на годно правно основание, доказващо и установяващо правото ѝ на собственост спрямо всички трети лица, който титул не е отменен. Поддържа, че като добросъвестен владеец е направила редица подобрения в имота и до тяхното заплащане на основание чл. 73 ЗС упражнява право на задържане. Поискала е допускане на съдебно-техническа експертиза за установяване стойността на направените от нея подобрения, полезни и необходими разности, както и допускане на свидетели за установяване на обстоятелствата по извършване на подобренията.

Аналогично оспорване на предявения иск се съдържа и в подадения от "Темора Т. Л." отговор на исковата молба, вкл. по отношение на правото на задържане за извършени в имота подобрения и искане за допускане на СТЕ и свидетелски показания.

И в двата отговора вида и стойността на подобренията не са посочени. Срок за уточнение от съда не е определян.

В проведеното по делото първо съдебно заседание на 28.11.2018 г. процесуалният представител на О. Ю. А. и "Темора Т. Л." е уточнил, че доверителите му упражняват право на задържане и е поискал определяне на срок за конкретизиране на извършените подобрения по пера и стойности. Искането е оставено без уважение, като първоинстанционният съд е приел, че срокът за изправяне на нередовности по възражението за подобрения е изтекъл в съдебното заседание.

С постановеното от първоинстанционния съд решение предявените по реда на чл. 108 ЗС искиве са уважени, като възражението за подобрения и право на задържане не е разглеждано.

В подадената въззивна жалба "Темора Т. Л. " и О. Ю. А. са навели доводи, че надлежно и добросъвестно са придобили право на собственост върху процесните имоти, които не се намират в патримониума на ищеца; че решение № 121 ОТ 20.10.2016 г. на Добричкия окръжен съд не е влязло в сила спрямо тях и спрямо третите лица, а има действие единствено спрямо ответника "Камерай Л. "; че владеят имотите на годно правно основание; че имат качеството "добросъвестни владетци" и упражняват в това си качество потестативно право на задържане (с посочено основание чл. 73 ЗС); че не са им дадени указания за събиране на доказателства и отстраняване на нередовности по упражненото право на задържане; че в доклада по делото не са им дадени указания, че не сочат доказателства за твърдените от тях факти; че липсва произнасяне по доказателствените им искания, които са възпроизведени и в жалбата.

Съдържащите се във въззивната жалба доказателствени искания не са допуснати от въззивния съд по съображения, че липсва надлежно заявено чрез възражение вземане за подобрения, както и произнасяне от първоинстанционния съд по възражението и предвид липса на проведено производство по чл. 250 ГПК.

Така изразеното от въззивния съд становище, че липсва надлежно заявено чрез възражение вземане за подобрения (право на задържане) е неправилно. Възражението е своевременно въведено в спорния предмет с отговора на исковата молба. Действително в отговора на исковата молба подобренията не са описани по вид, стойности и период на извършване, но възможност за отстраняване на тази нередовност на възражението от първоинстанционния съд не е била дадена и срок за отстраняването не е бил определян.

Неправилен е изводът на първоинстанционния съд, че срокът за изправяне на нередовности по възражението за подобрения е изтекъл в съдебното заседание. Подобен извод може да бъде направен само ако съдът е определил първото съдебно заседание като краен срок за отстраняване на нередовностите, след като ги е констатирал и е дал на страната конкретни, ясни и точни указания.

При тези данни и при изрично наведените с въззивната жалба оплаквания, въззивният съд е следвало да извърши самостоятелна проверка дали възражението за право на задържане за извършени в процесните имоти подобрения отговаря на изискванията на процесуалния закон (съдържа посочване на подобренията по вид, време на извършване и стойност), да даде указания за отстраняване на констатираните нередовности, след което да се произнесе по приемане на възражението за разглеждане и ако приеме същото, да даде указания за възможността страните да ангажират допустимите доказателства.

Неоснователни са наведените от ответника по касационна жалба доводи, че доколкото в случая не е бил подаден иск за обезщетение за подобрения и разноски, то съдът правилно не е дал възможност тази претенция да бъде уточнена чрез посочване на конкретно претендираните подобрения по вид, стойност и място на извършването (за кой от апартаментите, предмет на иска за ревандикация се отнасят).

Съгласно чл. 72, ал. 3 ЗС добросъвестният владелец има право да задържи вещта до заплащане на подобренията и разноските, като с подобно право разполага и недобросъвестният владелец когато собственикът е знаел, че се правят подобрения върху имота и не се е противопоставил (чл. 74, ал. 2 ЗС).

Последователно в практиката си ВКС приема, че добросъвестният владелец може да претендира подобренията под формата на възражение, упражнявайки своето право да задържи имота до тяхното заплащане, като в подобна хипотеза в производството по предявения по реда на чл. 108 ЗС иск следва да бъдат събрани и доказателства дали твърдяните от ответника подобрения са били извършени и каква е тяхната стойност и ако

възражението бъде прието за основателно, стойността на подобренията, до заплащането на които ответникът има правото да задържи имота, се посочва в диспозитива на решението - при основателност съдът постановява условен диспозитив, с който осъжда задържащия да предаде имота на собственика, след като собственикът му заплати конкретно посочена сума за необходими разноски или подобрения. Решението влиза в сила както в първата му част (по предявения ревандикационен иск), така и в частта за присъдените подобрения, които правото на задържане обезпечава, доколкото въпреки редакционната промяна на чл. 298, ал. 4 ГПК в сравнение с чл. 221 ГПК от 1952 г (отм.), няма основание силата на пресъдено нещо да се ограничава само до признатото право на задържане и от нея да се изключва стойността на подобренията, които задържането само обезпечава. Връзката между двете е израз на законовата възможност правото да бъде упражнено от добросъвестния владеец по пътя на възражението, без насрещен иск, при тази терминологична особеност, че предявеното чрез възражение материално субективно право законът индивидуализира посредством обезпечението му като право на задържане. За изпълнителната сила на съдебното решение обаче е от значение петитумната същност на правото, упражнено чрез самото възражение. (В този смисъл определение № 605/30.07.2014 г. по ч. гр. д. № 3670/2014 г. на III г. о. на ВКС и посочената в него съдебна практика, вкл. Тълкувателно решение № 55 от 03.04.1967 г. по гр. д. № 23/67 г. ОСГК на ВС). Правото на задържане се заявява от ответника с отговора на исковата молба заедно с насрещен иск или възражение за подобренията, като правото на ответника да уточни възражението за подобрения при своевременно въведено в спорния предмет право на задържане не може да бъде отречено. Ако възражението за упражнено право на задържане за вземане за подобрения е заявено с писмения отговор на исковата молба, то трябва да бъде прецизирано. Ако това не е сторено, възможността в производството пред въззивния съд да бъде констатирана тази порочност на първоинстанционния акт е изключена само когато липсва надлежно обжалване, респ. посочване на това процесуално нарушение във въззивната жалба. (В този смисъл решение № 146/19.02.2018 г. по т. д. № 60399/2016 г. на II г. о. на ВКС). В настоящия случай обаче доводи за допуснатото от първоинстанционния съд нарушение на съдопроизводствените правила в посочения по-горе смисъл се съдържат в подадената от О. Ю. А. и "Темора Т. Л." въззивна жалба.

И тъй като въззивният съд не е предприел необходимите съдопроизводствени действия по отстраняване на допуснатото от първоинстанционния съд нарушение на съдопроизводствените правила, по реда на чл. 293, ал. 3 ГПК въззивното решение следва да бъде отменено в допуснатата до касационно обжалване част и делото бъде върнато за ново разглеждане от друг въззивен състав на Добричкия окръжен съд с указания да бъде дадена възможност на упражнилите право на задържане ответници по предявения по реда на чл. 108 ЗС иск да уточнят възражението си за подобрения като посочат вида на подобренията, конкретния имот, в който са били извършени, момента на извършването и тяхната стойност, след което да се произнесе по приемане на възражението за разглеждане и ако приеме същото, да даде указания за възможността страните да ангажират допустимите доказателства, да се произнесе се по направените доказателствени искания и събере относимите към спора доказателства.

10. Съгласно разпоредбите на чл. 37 и чл. 98 ЗС, избените помещения, предназначени да служат като складови помещения към жилищните обекти в сградата, представляват принадлежност към жилищните обекти и следват собствеността на главната вещ, тъй като към всяко жилище следва да бъде придадено поне едно складово помещение. Същите биха могли да се придобиват чрез правна сделка, по давност или по други начини, определени в закона, но само от лице, което притежава друг самостоятелен обект на собственост в същата сграда и то при условие, че избеното помещение не е единственото складово помещение на

жилището чиято принадлежност е. Невъзможно е собственикът на жилищния обект да се разпореди с него и да запази собствеността си върху единственото принадлежащо към жилището складово помещение.

Фактическото присъединяване на избено помещение, принадлежащо към жилищен обект, към площта на друг самостоятелен обект в същата сграда, чрез извършено от собственика на другия обект събаряне на разделящата ги стена, няма вещноправно действие и не води до промяна в принадлежността на правото на собственост върху складовото помещение, тъй като тези фактически действия, сами по себе си, не осъществяват никой от предвидените в закона придобивни способи, включително и този по чл. 97 ЗС.

При вътрешни преустройства в сграда, изразяващи се в събаряне и изграждане на вътрешни преградни стени, водещи до отнемане и присъединяване на площи, способът по чл. 97 ЗС е неприложим, тъй като в тази хипотеза не се създават нови обекти/части от обекти, увеличаващи площта и/или обема на сградата, а само се променят съществуващите и е налице възможност за възстановяване на предходното положение без съществено повреждане на главната вещ. Противното разрешение би означавало да се признае възможност собственик на самостоятелен обект в сграда да придобие съседни помещения от други самостоятелни обекти на друг собственик, чрез извършване на действия по фактическото им приобщаване към собствения му обект на собственост, какъвто придобивен способ действащото законодателство не урежда.

Чл. 37 и чл. 77 ЗС,
Чл. 97, 98 и 108 ЗС

Решение № 27 от 30.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2741/2021 г., I г. о., докладчик съдията Ваня Атанасова

Подадена е касационна жалба от С. С. Н., чрез адв. И. Б., против решение № 260089 от 11.03.2021 г. по гр. д. № 445/2020 г. на ОС – Пазарджик, с което е отменено изцяло решение № 679 от 18.10.2018 г. по гр. д. № 4738/2017 г. на РС-Пещера и е отхвърлен предявеният от С. С. Н. против А. В. Д. иск с правно основание чл. 108 ЗС, за установяване на собствеността и предаване владението върху избено помещение № 1, с площ от 5, 64 кв. м., нанесено като обект с идентификатор....., намиращо се на партерния етаж на сграда с идентификатор..... по одобрената КККР на [населено място], при съседни на избеното помещение: заведение (магазин), гараж № 1, коридор, избено помещение № 2, склад. Поддържа се неправилност на решението, поради постановяването му в нарушение на императивни правни норми – чл. 37, чл. 98, чл. 97 и чл. 77 ЗС, необоснованост и допуснати съществени процесуални нарушения. Иск се отменя на решението и уважаване на предявения иск, както и присъждане на разноските, направени при разглеждане на делото пред трите инстанции.

Ответникът по касационната жалба А. В. Д. е подал писмен отговор, чрез пълномощника си адв. А. Д., в който изразява становище за правилност на въззивното решение и иска потвърждаването му. Претендира разноски за касационната инстанция.

С определение № 60445 от 22.12.2021 г. по гр. д. № 2741/2021 г. на ВКС, I г. о., е допуснато касационно обжалване на въззивното решение, на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, по два въпроса, първият от които е дали фактическото присъединяване на съществуващо при построяване на сградата избено помещение, представляващо единствено складово помещение принадлежност към находящ се в същата сграда самостоятелен жилищен обект (апартамент), към съществуващ друг самостоятелен обект

на собственост - търговски обект, само по себе си, поражда вещноправни последици, изразяващи се придобиване на правото на собственост върху избеното помещение от собственика на обекта, към който същото е присъединено фактически, а процесуалноправният е свързан с приложението на чл. 235, 236 и 269 ГПК и касае правомощията на въззивния съд да обсъди допустимите и относими към спора доказателства, както и възраженията и доводите на страните.

По така поставените въпроси настоящият състав прие следното:

Съгласно разпоредбите на чл. 37 и чл. 98 ЗС, избените помещения, предназначени да служат като складови помещения към жилищните обекти в сградата, представляват принадлежност към жилищните обекти и следват собствеността на главната вещ, тъй като към всяко жилище следва да бъде придадено поне едно складово помещение. Същите биха могли да се придобиват чрез правна сделка, по давност или по други начини, определени в закона, но само от лице, което притежава друг самостоятелен обект на собственост в същата сграда и то при условие, че избеното помещение не е единственото складово помещение на жилището чиято принадлежност е. Невъзможно е собственикът на жилищния обект да се разпорежи с него и да запази собствеността си върху единственото принадлежащо към жилището складово помещение. В този смисъл са решение № 585 от 06.11.2003 г. по гр. д. № 248/2003 г. на ВКС, 1 г. о., решение № 1266 от 07.07.1995 г. по гр. д. № 1439/1994 г. на ВКС, 4 г. о., решение № 207 от 16.06.2011 г. по гр. д. № 867/2010 г. на ВКС, 2 г. о.,

Фактическото присъединяване на избено помещение, принадлежащо към жилищен обект, към площта на друг самостоятелен обект в същата сграда, чрез извършено от собственика на другия обект събаряне на разделящата ги стена, няма вещноправно действие и не води до промяна в принадлежността на правото на собственост върху складовото помещение, тъй като тези фактически действия, сами по себе си, не осъществяват никой от предвидените в закона придобивни способности, включително и този по чл. 97 ЗС. Според задължителната и незадължителна практика на ВКС, формирана във връзка с тълкуването и прилагането на чл. 97 ЗС, разпоредбата намира приложение в хипотезите, при които към недвижим имот, представляващ самостоятелен обект на собственост, се пристрои или надстрои несамостоятелен обект (изгради се отделно помещение, увеличи се площта на съществуващи помещения и т. н.), увеличаващ размерите (площ, обем) на самостоятелния обект на собственост. В този случай собственикът на самостоятелния обект на собственост придобива и пристроеното/надстроеното. При вътрешни преустройства в сградата, изразяващи се в събаряне и изграждане на вътрешни преградни стени, водещи до отнемане и присъединяване на площи, способът по чл. 97 ЗС е неприложим, тъй като в тази хипотеза не се създават нови обекти/части от обекти, увеличаващи площта и/или обема на сградата, а само се променят съществуващите и е налице възможност за възстановяване на предходното положение без съществено повреждане на главната вещ. Противното разрешение би означавало да се признае възможност собственик на самостоятелен обект в сградата да придобие съседни помещения от други самостоятелни обекти на друг собственик, чрез извършване на действия по фактическото им приобщаване към собствения му обект на собственост, какъвто придобивен способ действащото законодателство не урежда. Въпросът е обсъждан в мотивите към ТР № 1/17.05.1995 г. на ОСГК на ВКС, т. 1,., решение № 47 от 25.02.2014 г. по гр. д. № 5425/2013 г., 1 г. о., определение № 314 от 15.04.2010 г. по гр. д. № 1603/2009 г., 1 г. о., решение № 271 от 20.10.2011 г. по гр. д. № 1237/2010 г., 2 г. о. и др.

По втория въпрос настоящият състав възприема становищата, изразени във формираната постоянна непротиворечива практика на ВКС, според които въззивният съд, като инстанция разрешаваща по същество материалноправния спор, е длъжен да разгледа и обсъди изложените във въззивната жалба оплаквания за неправилност на

първоинстанционното решение, както и възраженията в отговора на въззивната жалба. При съобразяване с правомощията си по чл. 269 ГПК, в пределите очертани с въззивната жалба и отговора по чл. 263, ал. 1 ГПК, следва да подложи на самостоятелна преценка релевантните доказателства и обсъди защитните тези и доводи на страните. Тези изводи следва да намерят писмено отражение в мотивите към въззивното решение, съгласно чл. 236, ал. 2 ГПК.

По основателността на касационната жалба:

Производството по делото има за предмет иск по чл. 108 ЗС, предявен от С. С. Н. против А. В. Д., за установяване на собствеността и предаване владението върху индивидуализираното по-горе мазе. Твърди се, че мазето представлява прилежаща част към собствения на ищеца самостоятелен обект – апартамент Г и Д, находящ се на третия етаж в същата сграда, целият с площ от 115, 474 кв. м., състоящ се от две стаи, дневна-столова, детска, спалня, кухненски бокс, баня с тоалетна, две антрета и четири тераси, нанесен като самостоятелен обект на собственост с идентификатор..... по кадастралната карта на [населено място]. Като придобивни основания на апартамента и прилежащото му избено помещение сочи договор за покупко-продажба, сключен с К. Т. Т., с н. а. №..... г. по описа на нотариус Р. В.. Твърди, че мазето било приобщено към търговския обект на ответника незаконно, чрез разрушаване на преградни стени, което фактическо приобщаване няма за последица придобиване на собствеността върху помещението.

С подаден от ответника по иска А. В. Д. писмен отговор е направено възражение за неоснователност на иска по съображения, че процесното помещение съставлява част от собствения му търговски обект с площ от 28, 60 кв. м., при граници: избено помещение № 1, избено помещение № 2, гараж № 2, находящ се на партерния етаж на процесната сграда и нанесен като самостоятелен обект на собственост с идентификатор..... по кадастралната карта на [населено място], закупен от наследодателя на ответника В. В. Д. от лицето К. Т. Т., с н. а. №..... г. по описа на нотариус Г. В.. Твърди, че е купил обекта във вида в който е понастоящем и не е правил никакви преустройства, изразяващи се в приобщаване на спорното избено помещение към съществуващия магазин (заведение).

При първото разглеждане на делото искът е уважен с решение № 679 от 10.10.2018 г. по гр. д. № 435/2018 г. на ПРС, потвърдено с решение № 140 от 19.04.2019 г. по гр. д. № 804/2018 г. на Пазарджишкия окръжен съд. И двете инстанции са приели, че в представените документи за собственост на страните процесното мазе е описано като принадлежност към жилището на ищеца и като граница на търговския обект на ответника. Не само границите, но и описаната площ на придобития от ответника търговски обект не включва площта на спорното избено помещение. Прието е, че съгласно разпоредбата на чл. 37 ЗС по своята същност избените помещения представляват принадлежност към жилищата и следват собствеността на главната вещ. Същите не могат да бъдат предмет на правна сделка отделно от жилището, не могат да се придобиват по давност и да се приобщават към други обекти.

С решение № 25 от 02.07.2020 г. по гр. д. № 2976/2019 г. на ВКС, 1 г. о., въззивното решение е отменено и делото е върнато за ново разглеждане от въззивния съд, с указания за допускане на съдебно-техническа експертиза.

При новото разглеждане на делото въззивният съд е отменил първоинстанционното решение и е отхвърлил предявения иск с правно основание чл. 108 ЗС.

За да постанови този резултат, съдът е приел за установено, че с договор за продажба и учредяване на право на строеж № 32/15.02.2000 г. К. Т. Т. продава на физически лица идеални части от правото си на собственост върху дворното място, без построената в него паянтова жилищна сграда, съставляващо имот пл. №....., за който е отреден парцел....., в кв..... по плана на [населено място]. Съсобствениците взаимно са си учредили право на строеж върху самостоятелни обекти в сградата, предвидена за

построяване в имота съгласно одобрен архитектурен проект от 23.02.1998 г, като е постигнато съгласие К. Т. да придобие собствеността върху следните обекти: АПАРТАМЕНТ Г и Д, находящ се на третия етаж, целият с площ от 115, 474 кв. м., състоящ се от две стаи, дневна-столова, детска, спалня, кухненски бокс, баня с тоалетна, две антрета и четири тераси; ЗАВЕДЕНИЕ с площ от 28, 60 кв. м., находящо се на партерния етаж, състоящо се от търговска зала, склад, тоалетна и черно антре, при граници: избено помещение № 1, избено помещение № 2, гараж № 1 и коридор; ИЗБЕНО ПОМЕЩЕНИЕ № 1, с площ от 5, 64 кв. м., в партерния етаж, при граници: склад, избено помещение № 2, заведение, коридор и гараж № 1. С н. а. №..... г. К. Т. и И. Т. продават на В. Д. описания по-горе търговски обект. Описанието на обекта съвпада напълно по местонахождение, площ и граници с описанието в н. а. №.... г. Не се спори, че след смъртта на В. Д. и направен отказ от наследство, ответникът А. В. Д. е останал единствен наследник на приобретателя В. Д.. С н. а. №..... г. К. Т. и И. Т. продават на ищеца С. Н. описания по-горе жилищен обект – апартамент, ведно с прилежащото му избено помещение № 1. Описанието на апартамента и мазето по местонахождение, площ и граници съвпада напълно с описанието им по н. а. №..... г.

По одобрената кадастрална карта придобитият от ищеца апартамент е нанесен като самостоятелен обект на собственост с идентификатор....., прилежащото му избено помещение № 1 – като обект с идентификатор....., търговският обект на ответника – като самостоятелен обект на собственост с идентификатор....., избено помещение № 2 на ответника – като обект с идентификатор....., а гараж № 1 – като самостоятелен обект с идентификатор..... По делото е представена схема № 15-458888/20.09.2017 г. на обектите в партерния етаж, сред които и спорното избено помещение.

От заключенията по основната и допълнителна съдебно-технически експертизи, изготвени от вещото лице инж. Х. К. се установява, че при строителството на сградата са направени промени спрямо одобрения архитектурен проект, заради което е изготвен екзекутив. Според екзекутива, самостоятелният търговски обект с идентификатор..... е с площ от 28, 60 кв. м. и граници с процесното избено помещение № 1 с идентификатор....., с избено помещение № 2 с идентификатор....., с гараж № 1 с идентификатор..... и с коридор. Процесното избено помещение № 1 с идентификатор..... е с площ от 5, 64 кв. м. и граници с избено помещение № 2 с идентификатор....., с търговския обект с идентификатор....., с гараж № 1 с идентификатор..... Отразяването на обектите в партерния етаж на изготвените схеми в АККР съвпада напълно по местонахождение, граници и площи с отразеното на екзекутива фактическо положение на партерния етаж, от което следва, че при построяването на партерния етаж и към изготвяне на екзекутива помещенията в този етаж са съответствали напълно по местонахождение, граници и площ на тези по документите за собственост и изготвените схеми в АККР. След построяването на сградата и изготвянето на екзекутива спорното избено помещение № 1, нанесено като обект с идентификатор....., както и част от избено помещение № 2, нанесено като обект с идентификатор....., са присъединени фактически към търговския обект (заведение, магазин), като това е станало чрез премахване и построяване на преградни стени. След това фактическо присъединяване, площта на търговския обект е увеличена от 28, 60 кв. м. на 34, 678 кв. м. Тоест, площта на търговския обект (понастоящем магазин) включва цялата площ на избено помещение № 1 и около половината от площта на избено помещение № 2, съответно - площта на търговския обект без присъединените площи от избени помещения № 1 и 2 съответства на площта му, посочена в представените по делото нотариални актове на ищеца, ответника и праводателя на ищеца и ответника. Според експерта фактическото присъединяване вероятно е било извършено преди сключване на договорите за покупко-продажба с нотариални актове № №..... г.

От правна страна въззивният съд е приел, че искът с правно основание чл. 108 ЗС е неоснователен, тъй като процесното избено помещение № 1, с площ от 5, 64 кв. м.,

находящо се на партерния етаж на сграда, нанесено като обект с идентификатор..... по одобрената кадастрална карта, фактически не е съществувало към сключване на договорите за покупко-продажба с нотариални актове № №..... г. и..... г., не съществува и понастоящем. С договора за покупко-продажба, сключен с н. а. №..... г., спорната площ е била продадена на наследодателя на ответника, като част от площта на търговския обект, а с договора за покупко-продажба, сключен с н. а. №..... г., е продаден само жилищния обект с несъществуващо избено помещение № 1.

Решението е неправилно.

Изводите на въззивният съд противоречат на чл. чл. 37, 98, 97 и 77 ЗС. Процесното избено помещение № 1, нанесено като обект с идентификатор....., е било предназначено да служи като единствено складово помещение към жилищен обект - апартамент Г и Д, находящ се на третия етаж, целият с площ от 115, 474 кв. м., състоящ се от две стаи, дневна-столова, детска, спалня, кухненски бокс, баня с тоалетна, две антрета и четири тераси, нанесен като самостоятелен обект на собственост с идентификатор..... по одобрената кадастрална карта. Като единственото складово помещение - принадлежност към жилищния обект, собствеността върху същото следва собствеността върху жилището и е било невъзможно прехвърляне на собствеността върху жилището със запазване собствеността върху избеното помещение, нито е било възможно придобиването му чрез правна сделка, по давност или по друг начин, предвиден в закон, включително и чрез придобивния способ по чл. 97 ЗС, тъй като строителните правила и норми изискват към всяко жилище да бъде придадено поне едно складово помещение. Фактическото присъединяване на избеното помещение, представляващо принадлежност към жилището на ищеца, към търговския обект на ответника няма вещноправно действие и не води до промяна в принадлежността на правото на собственост върху същото, тъй като не осъществява никой от предвидените в закона придобивни способности, включително и този по чл. 97 ЗС.

Необоснован е изводът, че избеното помещение не съществува като обект на собственост. Разрушаването на разделителната стена между избеното помещение и търговския обект и зазиждането на входа към същото няма за последица унищожаване на обекта на собственост, а само приобщаването му към съседен самостоятелен обект на собственост.

Необоснован и противоречащ на чл. 98 ЗС е и изводът, че не е доказано ищецът да е придобил собствеността върху избеното помещение, ведно с придобиване на собствеността върху жилищния обект. Собствеността върху избеното помещение следва собствеността върху сградата. Същото е описано, наред с апартамента чиято принадлежност е, в нотариалния акт за покупко-продажба, легитимиращ ищеца за собственик, и в нотариалния акт на праводателката му. Нанесено е в заснетото с екзекутива фактическо положение на обектите след построяване на сградата. Нанесено е и в представената схема № 15-458888/20.09.2017 г. на търговския обект на ответника и останалите обекти в партерния етаж на сградата.

Като неправилно решението следва да бъде отменено. Тъй като не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия и с оглед разпоредбата на чл. 293 ГПК, след отмяната следва да бъде постановено решение, с което предявеният иск по чл. 108 ЗС бъде уважен.

11. Двустранният договор се разваля поради неизпълнение по причина, за която длъжникът отговаря с едностранно изявление от кредитора. Изявлението трябва да съдържа подходящ срок за изпълнение, независимо от това дали падежът вече е настъпил, или настъпва по силата на изявлението. Ако посоченият срок е подходящ, ефектът на развалянето настъпва, ако длъжникът не изпълни до изтичането му, а ако изявлението не съдържа срок или срокът е недостатъчен,

ефектът на развалянето настъпва, ако длъжникът не изпълни до изтичането на обективно подходящия с оглед на обстоятелствата срок. Затова с исковата молба може да бъде развален всеки двустранен договор, независимо от това дали в нея е посочен подходящ срок за изпълнение, не е посочен никакъв срок, или посоченият срок е недостатъчен. Договорът се счита развален с исковата молба, ако длъжникът не изпълни в хода на производството по делото до изтичането на обективно подходящия с оглед на обстоятелствата срок.

Чл. 87 ЗЗД

Чл. 55 ЗЗД

Чл. 59 ЗЗД

Решение № 46 от 1.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2466/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев

Касационното обжалване е допуснато по материалноправния въпрос за възможността да бъде развален двустранен договор с едностранно изявление на кредитора по чл. 87 ЗЗД, без то да съдържа подходящ срок за изпълнение на длъжника, обуславя изхода на делото.

Отговор на правния въпрос се дава с решение № 37/22.03.2011 г. по гр. д. № 920/2009 г. на ВКС, IV г. о., в което се приема, че двустранният договор се разваля поради неизпълнение по причина, за която длъжникът отговаря с едностранно изявление от кредитора. Изявлението трябва да съдържа подходящ срок за изпълнение, независимо от това дали падежът вече е настъпил, или настъпва по силата на изявлението. Ако посоченият срок е подходящ, ефектът на развалянето настъпва, ако длъжникът не изпълни до изтичането му, а ако изявлението не съдържа срок или срокът е недостатъчен, ефектът на развалянето настъпва, ако длъжникът не изпълни до изтичането на обективно подходящия с оглед на обстоятелствата срок. Затова с исковата молба може да бъде развален всеки двустранен договор, независимо от това дали в нея е посочен подходящ срок за изпълнение, не е посочен никакъв срок, или посоченият срок е недостатъчен. Договорът се счита развален с исковата молба, ако длъжникът не изпълни в хода на производството по делото до изтичането на обективно подходящия с оглед на обстоятелствата срок.

Настоящият състав на Върховния касационен съд споделя изцяло цитираната съдебна практика, с оглед на което приема, че изявлението на кредитора по чл. 87 ЗЗД може да бъде направено с исковата молба и без да съдържа подходящ срок за изпълнение, но ефектът на развалянето настъпва, ако длъжникът не изпълни задължението си и кредиторът не се е възползвал от него, преди произнасянето на съда по правния спор.

С оглед отговора на поставения въпрос, становището на страните и данните по делото, настоящият състав на Върховния касационен съд намира че въззивният съд правилно е приел фактическите обстоятелства по делото - ищецът е възложил на ответника построяването на сглобяема дървена къща в [населено място] срещу цена, но поради неизпълнението му в уговорения срок е предявен иск за връщане на платените суми на отпаднало основание. В нарушение на материалния закон, обаче, съдът приема, че договорът за изработка от м. юни 2015 г. не е развален по реда на чл. 87 ЗЗД, тъй като в исковата молба няма изрично волеизявление и не е даден подходящ срок за изпълнение на възложената работа, поради което претенцията за връщане на даденото е неоснователна. В случая са предявени за съвместно разглеждане обективно съединени искове, при условията на евентуалност, с искане да се ангажира отговорността на длъжника за виновно неизпълнение на договора, за който ищецът твърди, че е развален с исковата

молба. В конкретния случай, исковата молба има значение на покана за изпълнение до дължника, след като реалното изпълнение на договора е било преустановено /това обстоятелство се признава в отговора на исковата молба/, а работата не е била изпълнена точно. Предвид изложените по-горе съображения следва да се приеме, че с подаването на исковата молба, възложителят надлежно е развалил договора за изработка и може да иска връщане на полученото от изпълнителя на отпаднало основание.

По делото няма спор, че на ответника е възложено построяването на сглобяема дървена къща, за което на изпълнителя е платена част от цената на строителните работи, но поради разваляне на договорните отношения, ищеца претендира да му бъде възстановена сумата от общо 51 500 лева. От събраните писмени и гласни доказателства, обаче, по делото се установява по несъмнен начин, че ответникът е получил по сключения договор сумата 22 500 лева, която е декларирал на 10.07.2017 г., както и 12 000 лева, за която се е разписал, че е получил на 9.12.2017 г., т. е. ищецът има вземане за общо 34 500 лева. Стойността на изработеното, разходите по одобряване на строителните книжа и съгласуване на проекта за предвидената дървена постройка, вкл. промяната му, са общо в размер на 19 880, 11 лева, според първоначалното приетото заключение на вещо лице. В тази връзка, съдът приема направеното възражение за прихващане от ответника за частично основателно до посочения размер, с оглед на което исковата претенция следва да се уважи до размер на 14 619, 89 лева, тъй като е получена от изпълнителя на отпаднало основание. Доводите на ответната страна за допълнително направени разходи по изпълнението на възложената работа не се доказват, тъй като заключението на вещото лице по допълнителната експертиза се основава на предположения, а не на констатации за реално извършени строителни дейности. Претенцията на ищеца за връщане на платените суми по договора за възлагане на строителни работи от 2015 г. е частично основателна, поради което следва да се уважи със законната лихва от подаване на исковата молба - 28.01.2019 г., до изплащане на сумата.

12. Страни по договора за цесия са цедентът и цесионерът. Този договор не създава нови права и /или задължения в правната сфера на дължника, като само се променя лицето на което той трябва да изпълни. Поради това дължникът не е страна по договора за цесия, макар и той да е от значение за него, с оглед надлежното изпълнение на задължението и освобождаване от отговорност. Затова той не може да иска унищожаването на договора, развалянето му или прекратяването на му, тъй като това са права, които законът е предоставил на страните по него.

Нищожността е съществен порок на сделките и на нея може да се позове всеки, включително и трето, неучастващо в договора лице, каквото се явява и дължникът по договора за цесия. Възможността за такова позоваване обаче е изключена за дължника, който няма интерес да оспорва валидността на договора за цесия след получаване на уведомлението по чл. 99, ал. 4 от ЗЗД, а такъв интерес липсва и преди този момент, тъй като изпълнението на новия кредитор може да бъде отказано само поради липсата на уведомление. Предвид на това дължникът не е легитимиран да оспори валидността на договора за цесия по иск относно цедираното вземане, освен в предвидените от закона случаи, когато прехвърлянето на вземането е изрично забранено или допустимо при изрично установени условия, които не са спазени.

Датата и мястото на съставяне на документа не са част от изявлението на страните, поради което и не са задължителен елемент от съдържанието на документа, т. е. същите могат да бъдат посочени, но могат и да не се съдържат в него. Поради това тези елементи не се обхващат от формалната доказателствена сила на частния документ. В случаите когато в документа не е посочена дата на съставянето му, или посочената такава се оспорва, установяването на точната дата на съставянето му се извършва с всички допустими от закона доказателствени средства.

Когато упражняването на правата или изискуемостта на задълженията по документа е поставено в зависимост от датата на съставянето му, доказателствената тежест за установяването ѝ се носи от страната, която обосновава благоприятни последици за себе си с твърдяната от нея дата. Поради това, когато датата има значение за валидността на даден договор (в случая договор за цесия) страната която се позовава на него не носи доказателствената тежест за установяване на датата на сключването му, а такава се носи от страната която го оспорва. В нейна тежест е да установи нищожността на договора, от което следва, че трябва да докаже и това, че договорът е сключен на определена дата, преди или след нея, когато този факт е от значение за неговата действителност.

По отношение на третите лица установяването на датата на съставянето на частния документ има различно значение, с оглед на това дали намира приложение правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК или не. В случаите, когато намира приложение, правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК посочената в частния документ дата на съставянето му е без значение. Правилото обаче не е приложимо по отношение на всички трети лица, които не са участвали при съставянето на документа. Трети лица по смисъла на чл. 181 от ГПК са онези лица, които черпят права от някой от издателите на документа и могат да бъдат увредени от неговото антидатиране. Такова увреждане ще е налице, ако поради посочената в документа дата, правата на третото лице, придобити от един от съставителите на документа, биха се явили непротивопоставими на другия участник в съставянето му, който придобива идентични права от същия праводател, или пък правата на лицето биха били ограничени или засегнати от придобиваните въз основа на документа права. По отношение на тези трети лица за дата на документа се счита онази, след настъпването на която съществуването на документа е безсъмнено. В този случай доказателствената тежест за установяването на датата на съставянето на частния документ се носи от страната, която се позовава на него, а не от третото лице, на което той се противопоставя. В случаите когато третите лица не са такива по чл. 181 от ГПК за установяване на датата на съставянето на частния документ важат същите правила за разпределение на доказателствената тежест, както и за участниците в съставянето на документа. Затова в случаите, когато трето лице, извън тези по чл. 181 от ГПК, твърди, че договорът е нищожен поради това, че е съставен след определена дата, то носи доказателствената тежест за установяване на този факт, т. е. следва да установи при условията на пълно и главно доказване, че договорът е сключен след твърдяната дата. С оглед отговора на първия въпрос, длъжникът не се явява трето лице по смисъла на чл. 181 от ГПК по отношение на договора за цесия, поради което и той носи доказателствената тежест за установяване на факта, че договорът е сключен след посочената от него дата. При спор относно датата на съставянето на частния документ между лице, което е участвало в съставянето му и трето лице, съдът следва да прецени дали третото лице попада сред лицата по чл. 181 от ГПК или не и с оглед на това да разпредели доказателствената тежест между страните, с оглед на посоченото по-горе.

Чл. 99, ал. 4 ЗЗД

Чл. 181 ГПК

Решение № 60256 от 7.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3590/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов

Касационно обжалване е допуснато по правните въпроси за легитимацията на длъжника да оспори валидността на договора за цесия по иск относно цедираното вземане; за тежестта на доказване при оспорване на достоверността на датата на договор, като частен диспозитивен документ, неподписан от оспорващия и по-специално, когато датата има значение за валидността на договора за цесия, както и за правното значение на изискването за наличие на достоверна дата, съответно – за задължението на съда да даде указания в доклада по делото как се разпределя доказателствената тежест, за които жалбоподателите са се позовали на основанието по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

По правните въпроси настоящият състав приема следното:

По първия въпрос: за легитимацията на длъжника да оспори валидността на договора за цесия по иск относно цедираното вземане:

Страни по договора за цесия са цедентът и цесионерът. Този договор не създава нови права и /или задължения в правната сфера на длъжника, като само се променя лицето на което той трябва да изпълни. Поради това длъжникът не е страна по договора за цесия, макар и той да е от значение за него, с оглед надлежното изпълнение на задължението и освобождаване от отговорност. Затова той не може да иска унищожаването на договора, развалянето му или прекратяването на му, тъй като това са права, които законът е предоставил на страните по него. Тези права биха могли да се упражнят от трети спрямо договора лица (каквото е и длъжникът) само по силата на изрична правна норма, каквото не е налице по отношение на договора за цесия. Нищожността е съществен порок на сделките и на нея може да се позове всеки, включително и трето, неучастващо в договора лице, каквото се явява и длъжникът по договора за цесия. Възможността за такова позоваване обаче е ограничена от наличието на интерес в третото лице за прогласяване на нищожността. Такъв е налице когато третото лице цели да отрече съществуването на право на страна по оспорваната сделка, което е противопоставимо на негово право, засяга или ограничава същото, или когато по силата на закона сделката поражда задължение за това лице, макар и то да не е страна по нея. Такъв интерес не може да се породява при сключването на договора за цесия, доколкото единствената предизвикана от него промяна в правната сфера на длъжника е смяната на кредитора. На новия кредитор могат да бъдат противопоставени всички възражения, които длъжникът е имал към стария кредитор въз основа на прехвърленото вземане, включително тези за нищожност, унищожаемост или разваляне на договора, от който произтича вземането. След като е бил уведомен по реда на чл. 99, ал. 4 от ЗЗД от предишния кредитор за извършената цесия, длъжникът може да извърши валидно изпълнение на новия кредитор и това изпълнение ще има валиден погасителен ефект. Законът не е вменил в задължение на длъжника да извършва проверка дали новият кредитор е придобил вземането валидно, поради което за валидността на изпълнението е без значение дали договорът за цесия страда от пороци и какви са те. Обратното би означавало при спор за надлежността на изпълнението да се поставят въпросите за това как и в какъв обем следва да се извършва преценката от длъжника за валидността на договора за цесия и дали е положена дължимата се грижа за установяване на правата на новия кредитор. Също така ще следва да се преценява и това дали при позоваването на нищожността на договора за цесия длъжникът действа добросъвестно - да охрани интереса на предишния кредитор или цели да избегне изпълнението на новия такъв, като наред с това не изпълни и на предишния. По отношение на тези въпроси липсва изрична нормативна уредба, поради което при евентуална нищожност на договора за цесия, ако длъжникът е изпълнил след надлежно уведомление по чл. 99, ал. 4 от ЗЗД на новия кредитор, той се освобождава от задължението си, а първоначалният кредитор следва да насочи претенциите си към новия кредитор. Затова длъжникът няма интерес да оспорва валидността на договора за цесия след получаване на уведомлението по чл. 99, ал. 4 от ЗЗД, а такъв интерес липсва и преди този момент, тъй като изпълнението на новия кредитор може да бъде отказано само поради липсата на уведомление. Предвид на това

длъжникът не е легитимиран да оспори валидността на договора за цесия по иск относно цедираното вземане, освен в предвидените от закона случаи, когато прехвърлянето на вземането е изрично забранено или допустимо при изрично установени условия, които не са спазени.

По втория въпрос: за тежестта на доказване при оспорване на достоверността на датата на договор, като частен диспозитивен документ, неподписан от оспорващия и по-специално, когато датата има значение за валидността на договора за цесия:

Датата и мястото на съставяне на документа не са част от изявлението на страните, поради което и не са задължителен елемент от съдържанието на документа, т. е. същите могат да бъдат посочени, но могат и да не се съдържат в него. Поради това тези елементи не се обхващат от формалната доказателствена сила на частния документ. В случаите когато в документа не е посочена дата на съставянето му, или посочената такава се оспорва, установяването на точната дата на съставянето му се извършва с всички допустими от закона доказателствени средства. При това е от значение дали установяването на точната дата на съставянето на частния документ е с оглед отношенията между страните по документа, или с оглед отношения между тях и трети лица. В първия случай, когато упражняването на правата или изискуемостта на задълженията по документа е поставено в зависимост от датата на съставянето му, доказателствената тежест за установяването ѝ се носи от страната, която обосновава благоприятни последици за себе си с твърдяната от нея дата. Поради това, когато датата има значение за валидността на даден договор (в случая договор за цесия) страната която се позовава на него не носи доказателствената тежест за установяване на датата на сключването му, а такава се носи от страната която го оспорва. В нейна тежест е да установи нищожността на договора, от което следва, че трябва да докаже и това, че договорът е сключен на определена дата, преди или след нея, когато този факт е от значение за неговата действителност.

По третия въпрос: за правното значение на изискването за наличие на достоверна дата, съответно – за задължението на съда да даде указания в доклада по делото как се разпределя доказателствената тежест:

По отношение на третите лица установяването на датата на съставянето на частния документ има различно значение, с оглед на това дали намира приложение правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК или не. В случаите, когато намира приложение, правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК посочената в частния документ дата на съставянето му е без значение. Правилото обаче не е приложимо по отношение на всички трети лица, които не са участвали при съставянето на документа. Трети лица по смисъла на чл. 181 от ГПК са онези лица, които черпят права от някой от издателите на документа и могат да бъдат увредени от неговото антидатиране. Такова увреждане ще е налице, ако поради посочената в документа дата, правата на третото лице, придобити от един от съставителите на документа, биха се явили непротивопоставими на другия участник в съставянето му, който придобива идентични права от същия праводател, или пък правата на лицето биха били ограничени или засегнати от придобиваните въз основа на документа права. По отношение на тези трети лица за дата на документа се счита онази, след настъпването на която съществуването на документа е безсъмнено. В този случай доказателствената тежест за установяването на датата на съставянето на частния документ се носи от страната, която се позовава на него, а не от третото лице, на което той се противопоставя. В случаите когато третите лица не са такива по чл. 181 от ГПК за установяване на датата на съставянето на частния документ важат същите правила за разпределение на доказателствената тежест, както и за участниците в съставянето на документа. Затова в случаите, когато трето лице, извън тези по чл. 181 от ГПК, твърди, че договорът е нищожен поради това, че е съставен след определена дата, то носи доказателствената тежест за установяване на този факт, т. е. следва да установи при

условията на пълно и главно доказване, че договорът е сключен след твърдяната дата. С оглед отговора на първия въпрос, длъжникът не се явява трето лице по смисъла на чл. 181 от ГПК по отношение на договора за цесия, поради което и той носи доказателствената тежест за установяване на факта, че договорът е сключен след посочената от него дата. При спор относно датата на съставянето на частния документ между лице, което е участвало в съставянето му и трето лице, съдът следва да прецени дали третото лице попада сред лицата по чл. 181 от ГПК или не и с оглед на това да разпредели доказателствената тежест между страните, с оглед на посоченото по-горе.

Ответниците по жалбата А. И. Н. и Ю. С. Н. я оспорват.

За мотивите на въззивния съд:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че с влязло в сила решение по гр. д. № 243/2008 г. на Добричкия окръжен съд и издаден въз основа на него изпълнителен лист ищците са осъдени да заплатят на "П. Е. Д. Ю " О., В. сумите: 18 700 евро, получени на отпаднало основание, 1 541. 34 лева обезщетение за предприетата от дружеството работа в интерес на ответниците, въпреки волята им и 4 609. 54 евро - договорна неустойка, ведно със законната лихва върху описаните суми.

По делото е приложен и договор за цесия от 30.12.2011 г., по силата на който "П. Е. Д. Ю Б. " О., представлявано от първия ищец, като цедент, е прехвърлило на цесионерите – ответниците, посочените по-горе вземания, като цесията е извършена за погасяване на задължение на цедента към цесионера в размер на 37 160 евро. Постигнато е съгласие за прехвърляне и на обезпеченията и другите принадлежности на вземанията.

С уведомление от 20.11.2013 г. ищците са били уведомени от дружеството за извършената цесия. Като безспорно по делото е прието, че срещу ищците са образувани две изпълнителни дела: изп. дело № 20117180401688 на ЧСИ С. К. -Д. с рег. № на КЧСИ и район на действие - Окръжен съд – Варна, което е прекратено въз основа на решение № 1344/17.07.2018 г. по в. гр. д. № 1525/2018 г. на Окръжен съд – Варна и изп. дело № 20189010400505 на ЧСИ Д. И. К. с рег. № на КЧСИ и район на действие - Окръжен съд – Добрич (образувано по молба на ответниците, спряно за обезпечаване на настоящия иск).

Не е спорно по делото, че "П. Е. Д. Ю Б. " О. - В. е дружество, което не е било пререгистрирано в сроковете до 31.12.2011 г. и по реда на пар. 4 от ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ, а правните последици от неизпълнение на това задължение, съгласно пар. 5, ал. 2 и 3 ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ са прекратяване на дейността, отнемане на право за предявяване на иски, за подаване на молби за образуване на изпълнителни производства, за извършване на разпоредителни сделки с имущество. Разпоредбата на пар. 5, ал. 2, изр. 3 ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ прогласява нищожността на разпоредителни сделки с имущество на непререгистрирал се търговец, извършени след 31.12.2011 г. Вземането, за което е издаден процесния изпълнителен лист, е предмет на договор за цесия, сключен от търговското дружество като цедент на 30.12.2011 г., като представеното уведомление за цесията от цедента до длъжниците е съставено на 20.11.2013 г. От приложеното изп. дело № 20117180401688 на ЧСИ С. К. -Д., рег. № на КЧСИ е видно, че след 29.11.2011 г. не са извършвани изпълнителни действия по молба на дружеството - вискател, а едва на 19.04.2017 г. е подадена молба от ответниците - цесионери за конституирането им като вискатели.

Въззивният съд е приел, че ищецът следва да докаже твърденията, обосноваващи правния му интерес, а ответникът - съществуването на отричаното от ищеца право, в случая - придобиване на вземането по изпълнителния лист въз основа на валиден договор за цесия.

Твърденията на ответниците са, че доколкото договорът за цесия е сключен на 30.12.2011 г. и предхожда с един ден посочената в ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ дата 31.12.2011 г. за прекратяване дейността на непререгистриран търговец, те не следва да доказват достоверността на оспорената дата като основание за валидност на договора за цесия и

обосновават приложимост на разпоредбата на чл. 181 ГПК - датата в договора се ползва с достоверност по отношение на ишците, тъй като те не са адресати на права, а са задължени лица по цесията. Изложени са съображения, че трето лице по смисъла на чл. 181, ал. 1 ГПК е всяко лице, чиито права произтичат от подписалия документа и възникват само ако предшестват датата на документа. Прието е, че третите лица са неучаствали в съставянето на документа лица, които черпят права от някой от издателите и биха могли да бъдат увредени от антидатирането на документа, като в случая ишците не се явяват "трети лица" по смисъла на посочената разпоредба. Оспореният договор за цесия от 30.12.2011 г. е сключен в обикновена писмена форма и е частен диспозитивен документ, поради което се ползва с доказателствена сила само по отношение на авторството, съобразно чл. 180 ГПК, но не по отношение на датата и мястото на съставянето му. Прието е, че ишците, които твърдят, че договорът е антидатиран, не са "трето лице" по смисъла на чл. 181 ГПК и не могат да се позовават на липсата на достоверна дата, а при оспорването на датата, тя следва да бъде установена с други доказателствени средства, като доказателствената тежест е за лицето, което претендира изгодни за себе си правни последици за относимите по делото факти. Въззивният съд е приел, че от доказателствата по делото не се установява по несъмнен начин датата на съставяне на документа. От приложеното изп. дело № 20117180401688 на ЧСИ С. К. -Д. е видно, че след 29.11.2011 г. не са извършвани изпълнителни действия по молба на дружеството – взыскател, а едва на 19.04.2017 г. е подадена молба от ответниците – цесионери за конституирането им като взыскатели. Предвид изложеното, въззивният съд е приел, че правилно са приложени неблагоприятните последици от правилата за разпределение на доказателствената тежест и е приел за установено, че ответниците – като взыскатели в изпълнителното производство не са установили качеството си на частни правоприемници на дружеството, в полза на което е издаден изпълнителен лист. Не е доказано, че договорът за цесия е съставен на посочената в него дата, от което следва извод за неговата нищожност, предвид законовата забрана за валидно разпореждане с имущество на непорегистрирани по реда на ЗТР. Като основателен е приет предявеният отрицателен установителен иск, а евентуално предявеният иск по чл. 439 от ГПК, вр. с чл. 433, ал. 1, т. 8 от ГПК не е разгледан.

По основателността на жалбата и на основание чл. 290 и сл. ГПК:

С оглед дадените отговори на правни въпроси настоящият състав приема, че разгледаният иск е недопустим.

Ишците, които са длъжници и не са страни по договора за цесия, а са трети спрямо договора за цесия лица, и които не оспорват вземането на цедента, нямат правен интерес да искат прогласяването на нищожността на договора за цесия, доколкото единствената предизвикана от договора за цесия промяна в правната сфера на длъжниците, е смяната на кредитора. Ишците, като длъжници, не са легитимирани да оспорят валидността на договора за цесия по иск относно цедираното вземане, доколкото не се позовават на изрична забрана от закона на прехвърлянето, нито на неспазване на изрично установени от закона условия за прехвърлянето.

От изложеното и с оглед правомощията на настоящата инстанция по чл. 293, ал. 4 ГПК настоящият състав следва да обезсили недопустимото решение и потвърденото с него първоинстанционно решение и да прекрати производството по делото.

С оглед пълнота на изложението и дадените отговори на правни въпроси може да се добави, че са основателни и доводите на касационните жалбоподатели, че ишците нямат правен интерес да оспорват само датата на частния документ (договора за цесия), за чиято валидност поначало законът не изисква достоверна дата и че договорите за цесия без достоверна дата не са нищожни и че възражението за липса на достоверна дата е извършено от лица, които нямат интерес от него.

Кратките съображения за това са следните: Тъй като ишците оспорват посочената в договора за цесия дата, която не е достоверна, но поначало няма значение за валидността

на договора за цесия, ответниците по иска, които са цесионери и се позовават на договора за цесия, не носят доказателствената тежест за установяването на датата на сключването му, а такава се носи от ищците, които оспорват датата с твърдения, че документът е антидатиран (съставен след посочената в него дата). Правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК не е приложимо по отношение на ищците, които са длъжници и не са страни по договора за цесия и не черпят права от някой от издателите на документа (договора за цесия), поради което и доколкото основават твърденията си за нищожност на договора на това, че е съставен (сключен) след посочената след него дата, те носят доказателствената тежест за установяване на този факт.

От извода, че разгледаният иск е недопустим, настоящият състав приема, че обжалваното решение, е недопустимо, както и потвърденото с него първоинстанционно решение, поради което и с оглед правомощията на касационната инстанция по чл. 293 ГПК то и потвърденото с него първоинстанционно решение следва да бъдат обезсилени.

С оглед изхода по главния иск следва да бъде разгледан евентуално предявеният иск по чл. 439 от ГПК, вр. с чл. 433, ал. 1, т. 8 от ГПК. този иск не е разгледан от първоинстанционния и от въззивния съд, поради което делото следва да бъде върнато на първоинстанционния съд за разглеждането му.

Особено мнение от съдия Йорданов, докладчик по делото:

Изразявам несъгласие със становището на мнозинството на съдебния състав на ВКС за недопустимост на въззивно решение № 107/07.08.2020 г. по гр. д. № 236/2020 г. на Варненския апелативен съд и потвърденото с него решение № 29/17.02.2020 г. по гр. д. № 117/2019 г. на Добричкия окръжен съд и за прекратяване на производството по делото по иска с правно основание чл. 124 ГПК, вр. с чл. 429, ал. 1 ГПК, вр. с чл. 99, ал. 4 ЗЗД и чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД.

Споделям извода, че въззивният съд се е произнесъл допустимо по допустим иск и че решението му е правилно по изложените в неговите мотиви съображения.

Считам, че ищците, които са длъжници и не са страни по договора за цесия, а са трети спрямо договора за цесия лица, дори и да не оспорват вземането на цедента, имат правен интерес да искат прогласяването на нищожността на договора за цесия на посоченото в исковата молба основание – че договорът за цесия е сключен след датата 31.12.2011 г., че кредиторът – цедент "П. Е. Д. Ю Б." О. - В. е дружество, което не е било пререгистрирано в сроковете до 31.12.2011 г. и по реда на пар. 4 от ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ, а правните последици от неизпълнение на това задължение, съгласно пар. 5, ал. 2 и 3 ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ са прекратяване на дейността, отнемане на право за извършване на разпоредителни сделки с имущество.

Основанието на иска е твърдението, че договорът за цесия е сключен в нарушение на разпоредбата на пар. 5, ал. 2, изр. 3 ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ, която прогласява нищожността на разпоредителни сделки с имущество на непререгистрирал се търговец, извършени след 31.12.2011 г.

Т. е. оспорва се валидността на прехвърлянето и като последица от това се оспорва съществуването на вземането на ответниците.

Изводът ми за допустимост на иска се основава на това, че ищците, които са длъжници, имат правен интерес да установяват, че не дължат именно на ответниците (че ответниците не са носители на вземането), поради наличието на изрична правна норма, на която са се позовали - пар. 5, ал. 2, изр. 3 ПЗР на ЗТРРЮЛНЦ, която прогласява нищожността на разпоредителни сделки с имущество на непререгистрирал се търговец, извършени след 31.12.2011 г.

Приетото от мнозинството на състава означава отделянето на вземането от неговия носител, което ми се струва неприемливо. Оспорваното вземане е предмет на правоотношението, чиито страни са ищците и ответниците.

Не споделям и изводите на мнозинството на състава на ВКС, че ищците, а не ответниците, носят доказателствената тежест за установяване, че договорът за цесия е съставен след посочената в него дата, която не е достоверна.

Договорът за цесия е съставен в писмена форма, той е частен документ и доколкото авторството му не се оспорва от ищците, съгласно правилото на чл. 180 ГПК следва да се приеме, че с него се установява единствено това, че изявленията, които се съдържат в него, са направени от лицата, които са посочени като негови автори.

Тъй като датата на съставянето му се оспорва от ищците и това е обстоятелство с правно значение (дали датата предхожда или следва визираната в пар. 5, ал. 2, изр. 3 ПЗР на ЗТРЮЛНЦ дата 31.12.2011 г.) на което е основан искът, а ответниците твърдят, че посочената в него дата е вярна (че предхожда датата 31.12.2011 г.), то това е обстоятелство, което има значение за спора и е изгодно за ответниците обстоятелство и съгласно правилото за разпределение на доказателствената тежест, установено с разпоредбата на чл. 154, ал. 1 ГПК ответниците по иска (цесионерите), а не ищците (длъжниците) носят тежестта да докажат пълно и главно твърдяното от тях и изгодно за тях обстоятелство.

Не споделям приетото от мнозинството на състава на ВКС, че ищците, а не ответниците носят доказателствената тежест за установяване на датата на съставяне на договора за цесия, по аргумент от правилото за достоверна дата по чл. 181 от ГПК и че то не е приложимо по отношение на ищците, които са длъжници и не са страни по договора за цесия и не черпят права от някой от издателите на документа (договора за цесия). Считам, че ако се съобрази практиката на ВКС, на която въззивният съд се е позовал, то правилото на чл. 181 ГПК не следва да намери приложение по отношение на никоя от страните по делото (ответниците също не са трети лица, защото са страна по договора) и изводът за разпределение на доказателствената тежест следва да се направи при приложение на правилата на чл. 180 и чл. 154 ГПК, както съм посочил в по-горе.

В този смисъл споделям приетото в Решение № 167/03.07.2018 г. по гр. д. № 4020/2017 г. на ВКС, IV г. о. в края на отговора на правен въпрос, че: Договор за цесия, съставен в писмена форма, който представлява частен документ, не се ползва с обвързваща доказателствена сила относно датата на съставянето му и ако същата бъде оспорена (от насрещната страна), тя следва да бъде установена с други доказателствени средства. Доказателствената тежест е за лицето, което претендира изгодни за себе си правни последици от фактите, удостоверени или обективирани в частния документ.

13. При тълкуването на договорите трябва да се търси действителната обща воля на страните – върху какво страните са се споразумели и какъв правен резултат трябва да бъде постигнат. Отделните уговорки трябва да се тълкуват във връзка едни с други и всяка една да се схваща в смисъла, който произтича от целия договор, с оглед целта на договора, обичаите в практиката и добросъвестността – какви са и как се съчетават отделните правомощия на страните с оглед постигането целта на договора, какво поведение на страната кои правомощия поражда за нея и как може да се упражняват те. При наличие на спор относно точния смисъл на договорни клаузи, съдът тълкува договора, изхождайки не от буквалния смисъл на текста, а от смисъла, следващ от общия разум на изявлението; доколко буквалният текст изразява действителната обща воля на страните и как следва да се тълкува отделната уговорка предвид систематичното ѝ място в договора и общия му смисъл. При тълкуването на неясни клаузи следва да се има предвид и се изследват обстоятелствата, при които е сключен договора, породените към този момент отношения между страните и произтичащото от това поведение на последните, както и това след сключването му, които обстоятелства водят до цялостно изясняване на действителната воля на страните.

Чл. 20 ЗЗД**Решение № 44 от 11.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2721/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев**

Допуснато е касационно обжалване по процесуалноправния въпрос "Следва ли да се нарушава договорната свобода на страните при тълкуване на волята им?". По този въпрос е налице установена практика /срв. решения по гр. д. № 1476/2011 г., IV г. о., по гр. д. № 700/2012 г., IV г. о., по гр. д. № 2489/2017 г., 4-то г. о. и др. /, според която при тълкуването на договорите трябва да се търси действителната обща воля на страните – върху какво страните са се споразумели и какъв правен резултат трябва да бъде постигнат. Отделните уговорки трябва да се тълкуват във връзка едни с други и всяка една да се схваща в смисъла, който произтича от целия договор, с оглед целта на договора, обичаите в практиката и добросъвестността – какви са и как се съчетават отделните правомощия на страните с оглед постигането целта на договора, какво поведение на страната кои правомощия поражда за нея и как може да се упражняват те. При наличие на спор относно точния смисъл на договорни клаузи, съдът тълкува договора, изхождайки не от буквалния смисъл на текста, а от смисъла, следващ от общия разум на изявлението; доколкото буквалният текст изразява действителната обща воля на страните и как следва да се тълкува отделната уговорка предвид систематичното ѝ място в договора и общия му смисъл. При тълкуването на неясни клаузи следва да се има предвид и се изследват обстоятелствата, при които е сключен договора, породените към този момент отношения между страните и произтичащото от това поведение на последните, както и това след сключването му, които обстоятелства водят до цялостно изясняване на действителната воля на страните.

С оглед този отговор на въпроса, по който касационното обжалване е допуснато, въззивното решение е постановено при съществено нарушение на процесуалните правила – касационно основание по чл. 281, т. 3 пр. 2 ГПК. Въззивният съд не е подложил на тълкуване договора, по чието изпълнение страните спорят, при изискуемия от съдебната практика стандарт. С оглед на това въззивното решение следва да бъде отменено, а спорът - да бъде разрешен по същество от настоящата инстанция, тъй като не се налага извършване на допълнителни съдопроизводствени действия (арг. чл. 293, ал. 3 ГПК).

От фактическа страна по делото е установено, че страните са били в трудово правоотношение от 16.06.2005 г., въз основа на трудов договор № 51, сключен на 15.06.2015 г. Ищецът се съгласил да постъпи на работа на длъжност "нискоквалифициран работник", а ответното дружество – да му заплаща основно месечно трудово възнаграждение в размер 150 лв. С допълнително споразумение № 569/29.08.2008 г. трудовото правоотношение било изменено, като ищецът бил преназначен на длъжност "регионален мениджър" при основно месечно трудово възнаграждение 400 лв. Впоследствие с допълнителни споразумения към трудовия договор били внасяни различни изменения в съдържанието на правоотношението, при запазване на заеманата от ищеца длъжност, като с допълнително споразумение № 3686/31.10.2014 г. основното месечно трудово възнаграждение било уговорено в размер 7 400 лв. Със следващо допълнително споразумение № 1021/01.04.2015 г. този размер бил редуциран от 7 400 лв на 3 700 лв, а в т. 9 от споразумението страните по правоотношението се съгласили, че при прекратяване на трудовия договор работодателят дължи на работника/служителя обезщетение в размер на 12 /дванадесет/ месечни brutни работни заплати, независимо от останалите законни обезщетения и независимо от повода и основанието за прекратяване на трудовия договор, което обезщетение е платимо на работника/служителя в пълен

размер, еднократно до 15 календарни дни от прекратяване на договора. Впоследствие страните подписали допълнително споразумение № 1052/30.04.2015 г., допълнително споразумение № 1009/04.01.2016 г., допълнително споразумение № 1027/03.05.2016 г., допълнително споразумение № 318/31.12.2018 г., в които клаузата по т. 9, от споразумението от 01.04.2015 г. не била възпроизведена, а в последното споразумение било уговорено основно месечно трудово възнаграждение от 3 600 лв. На 24.01.2020 г. ищецът отправил едномесечно предизвестие по чл. 326 КТ до изпълнителния директор на "Булсатком" ЕАД, с което го известил, че считано от 24.02.2020 г. трудовият му договор следва да бъде прекратен. На 14.02.2020 г. ищецът получил заповед от 10.02.2020 г., с която работодателят прекратил трудовия договор считано от 11.02.2020 г.

При тези фактически установявания предявеният иск е основателен.

Съгласно установената практика, договорната свобода е принцип на гражданското право, тя е ограничена единствено от императивите разпоредби на закона и добрите нрави. В трудовото право договорната свобода е ограничена допълнително чрез въведената с разпоредбата на чл. 66, ал. 2 КТ забрана страните по трудов договор да уговарят условия, които са по-неблагоприятни за работника или служителя от установените с повелителни разпоредби на закона или с колективен трудов договор. Тази забрана обаче не изключва възможността страните по трудовия договор уговарят условия, които са по-благоприятни за работника от установените със закона или с колективен трудов договор.

В конкретния случай страните не спорят относно постигнатото съгласие с допълнителното споразумение от 01.04.2015 г., нито относно това дали то е било част от съдържанието на трудовото правоотношение към момента на прекратяването му. Затова решаващият мотив на въззивния съд, че процесната клауза не била част от съдържанието на трудовото правоотношение доколкото след оформянето на допълнителното споразумение от 01.04.2015 г. между страните били подписани още допълнителни споразумения, в които клаузата не била възпроизведена, е направен в противоречие с принципа на диспозитивното начало. Ответникът не е навел такова правоизключващо възражение, нито се касае за приложение на императивна материалноправна разпоредба, съответно съдът не е имал право да разсъждава дали уговорките в това допълнително споразумение са част от правоотношението към момента на прекратяването му. Но изводът му е погрешен и по същество. Той е предпоставен от неправилното разбиране, че след като с допълнително споразумение страните са изменили съдържанието на правоотношението, при всяко следващо допълнително споразумение те трябва да преутвърждават съгласието си. Вярно е обратното – веднъж изменили договора помежду си, поемайки нови права/задължения, страните са обвързани от постигнатото съгласие със силата на закон /чл. 20а ЗЗД/. За да се погасят допълнително поетите права/задължения е необходимо ново съгласие или настъпване на друг предвиден в закона погасителен способ, каквито твърдения по делото не са релевирани. Затова към момента на прекратяване на правоотношението поетите с допълнителното споразумение от 01.04.2015 г., т. 9, задължения от работодателя и права на работника са били част от съдържанието на трудовото правоотношение между тях.

Неправилен е и другият решаващ извод на въззивния съд, че клаузата е частично недействителна като противоречаща на добрите нрави, защото предвижда задължение за работодателя да заплаща обезщетение във всички случаи на прекратяване на трудовия договор. Според съда тя би била валидна, когато уволнението е по причина на работодателя, но не и в случаите, когато извършеното от работодателя уволнение е по причина на работника. По този начин въззивният съдът е постулирал възможността една и съща клауза, уреждаща едно и също право, да е действителна, и недействителна едновременно. Това не съответства на теорията за частичната нищожност, която предполага наличие на порок в самостоятелна част от волеизявлението, при което

останалата част от него може да породи правно действие. Частичната нищожност не предполага една и съща уговорка да може да се дефинира като нищожна или действителна според това, какви факти допълнително са настъпили в отношенията между страните. Частично недействителна е не цялата уговорка по т. 9 от допълнителното споразумение от 01.04.2015 г., а само тази ѝ част, в която обезщетението се уговаря като дължимо "независимо от повода и основанията за прекратяване на трудовия договор". Поетото задължение за плащане на обезщетение от работодателя може да съществува самостоятелно и без тази част на уговорката, която противоречи на добрите нрави в хипотезите на прекратяване поради виновно поведение на работника. По този начин задължението остава, като работодателят е длъжен да го заплати винаги, когато работникът е бил добросъвестен. Добросъвестността е факт, който се преценява във всеки конкретен случай. Работникът би бил недобросъвестен, когато правоотношението е прекратено поради негово виновно поведение, например с дисциплинарно уволнение. Такъв би бил и случаят, когато работникът е подвел работодателя относно бъдещето на правоотношението и след като е постигнал благоприятна за него договореност се възползва от това и в къс срок едностранно прекрати правоотношението. Подобни обстоятелства обаче в настоящия спор няма, нито се твърдят. Работникът не е недобросъвестен само поради това, че е прекратил трудовия договор с едностранно волеизявление без виновно поведение на работодателя. Това му действие е правомерно, защото е в съответствие с гарантираните от Конституцията право на труд и забраната за принудителен труд. Никой работник не може да бъде заставен да престира труд на определен работодател, ако той не желае това и при такова нежелание прекратяването на правоотношението едностранно от негова страна е по правило правомерно юридическо действие. Възможно е с това право да се злоупотреби, но в конкретния случай няма твърдения за такава злоупотреба и едностранното прекратяване на правоотношението от работника не обосновава право на работодателя да откаже плащане на уговореното обезщетение. Съдебната практика, на която въззивният съд се е позовал, за да обоснове обратното, е преодоляна от последващата.

В случая уговорката в допълнителното споразумение от 01.06.2015 г., т. 9, е валидна /с изключение на частта, в която възникването на задължението не е ограничено от основанията за прекратяване на трудовия договор/ и не би могло да бъде тълкувана в различен от ясно изразения в нея смисъл: работодателят поема задължение, а работникът придобива право да получи 12 дължими месечни възнаграждения при прекратяване на трудовия договор без оглед останалите обезщетения, които работодателят дължи. Постигането на съгласие за тези неблагоприятни за работодателя последици е напълно обяснимо, като се вземе предвид, че със същото допълнително споразумение работникът се е съгласил месечното му трудово възнаграждение да бъде намалено двукратно. Затова постигнатата договореност не е неясна, нито абсолютно нищожна.

С постигнатото съгласие страните са уредили по-благоприятни последици за работника при прекратяване на правоотношението в сравнение със законоустановените и такава договорка законът допуска. Тя обвързва валидно страните. Не се спори, че поетото от работодателя задължение не е изпълнено. От неоспореното от страните заключение на приетата по делото експертиза е видно, че задължението е в размер 46 828, 80 лв, поради което предявеният иск следва да се уважи изцяло. В тежест на ответника следва да бъдат възложени разноските по делото.

14. Съгласно задължителната практика, в качеството си на работодател по смисъла на § 1, т. 1 ДР КТ, организационно обособената структура притежава специална правоспособност да участва като страна в производство по трудови спорове, но постановеното спрямо нея решение обвързва юридическата личност, в чиято организационна структура тя е включена. Касае се за процесуална

легитимация на работодателя като главна страна по трудови дела - но не като процесуален субституент, чиято легитимация измества тази на юридическото лице /което, предвид обвързаността си от решението, е също процесуално легитимирано да участва по делото като главна страна/. Поради това и в този случай като надлежни страни в процеса могат да участват както организационно обособената структура - поради призната ѝ от КТ правоспособност по трудови спорове, така и юридическото лице, в чиято структура е и в чиято правна сфера настъпват правните последици на решението.

§ 1, т. 1 ДР КТ
Чл. 200 КТ

Решение № 25 от 14.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1728/2021 г., Ш г. о., докладчик съдията Майя Русева

Допуснато е касационно обжалване във връзка с въпрос за материалната и процесуалната легитимация на юридическо лице като ответник по трудов спор, възникнал по иск на лице, работодател на който по смисъла на пар. 1, т. 1 ДР КТ е поделение на юридическо лице.

С обжалваното решение е прието, че пасивно легитимиран по иск с правно основание чл. 200 КТ е работодателят; съгласно пар. 1, т. 1 ДР КТ работодател е всяко физическо лице, юридическо лице или негово поделение, както и всяко друго организационно и икономическо образувание, което самостоятелно наема работници или служители по трудово правоотношение, вкл. за извършване на надомна работа и работа от разстояние и за изпращане за изпълнение на работа в предприятие ползвател. Отражено е, че към момента на настъпване на процесната злополука на 29.09.15 по делото е безспорно /с оглед становищата на страните и представеното допълнително трудово споразумение/, че Д. М. е бил в трудово правоотношение с Поделение за товарни превози София - със седалище и адрес на управление [населено място], [улица], което е могло самостоятелно да наема работници или служители по трудово правоотношение и е негов работодател – а не с "БДЖ Товарни превози" ЕООД – в чиято организационна структура е това поделение. Посочено е, че ако при извършената служебна проверка относно наличието на обсъжданата абсолютна процесуална предпоставка бъде констатирано, че исковете по чл. 200, ал. 1 КТ са предявени срещу ненадлежна страна, както е в случая – а не срещу работодателя, съдът следва да укаже на ищеца да отстрани в определен срок тази нередовност на исковата молба чрез предприемане на действия за конституиране на надлежен ответник, като при неизпълнение на указанията производството да бъде прекратено; тези действия следва да бъдат предприети от първоинстанционния съд /при наличие на такъв порок същият не може да се отстрани чрез конституирането на надлежен ответник във въззивното производство, тъй като това би довело до ограничаване на защитата на тази страна с оглед въведените в действащия ГПК преклузии, в условията на ограничен въззив и забрана за събиране на доказателства във въззивното производство, освен предвидените изключения/. След като визираната нередовност е довела до постановяване на решение срещу ненадлежна страна – лице, което няма качество работодателя, първоинстанционното решение в обжалваните части и в частите, касаещи произнасяне по чл. 78, ал. 6 ГПК, следва да бъде обезсилено като недопустимо, а делото-върнато на първоинстанционния съд за ново разглеждане от друг състав /ТР 1/13, ОСГТК, т. 5/. Съдът е отбелязал, че му е известна практиката, сочена в защитата на ищеца, но не я споделя - тъй като в дадената хипотеза се касае за специална работодателска правоспособност, регламентирана от законодателя с императивни норми - и поддържа

постановките в горесцитираното тълкувателно дело, които са приложими по отношение на всички видове гражданскоправни спорове.

В отговор на въпроса, по който е допуснато касационно обжалване на въззивното решение, ВКС намира следното:

Съгласно задължителната практика, в това число цитираната, в качеството си на работодател по смисъла на § 1, т. 1 ДР КТ организационно обособената структура притежава специална правоспособност да участва като страна в производство по трудови спорове, но постановеното спрямо нея решение обвързва юридическата личност, в чиято организационна структура тя е включена. Касае се за процесуална легитимация на работодателя като главна страна по трудови дела - но не като процесуален субституент, чиято легитимация измества тази на юридическото лице /което, предвид обвързаността си от решението, е също процесуално легитимирано да участва по делото като главна страна/. Поради това и в този случай като надлежни страни в процеса могат да участват както организационно обособената структура - поради призната ѝ от КТ правоспособност по трудови спорове, така и юридическото лице, в чиято структура е и в чиято правна сфера настъпват правните последици на решението /реш. № 325/22.07.11 г. по г. д. № 954/10, IV ГО, постановено по реда на чл. 290 ГПК, реш. № 301/12.06.12 по г. д. № 966/09, IV ГО, реш. № 380/10.01.4 по г. д. № 2034/13, IV ГО/.

По основателността на касационната жалба:

С оглед отговора на правния въпрос трябва да се приеме, че в качеството си на работодател по смисъла на § 1, т. 1 ДР КТ организационно обособената структура притежава специална правоспособност да участва като страна в производство по трудови спорове, но постановеното спрямо нея решение обвързва юридическата личност, в чиято организационна структура тя е включена; поради това и в този случай като надлежна страна в процеса могат да участват както организационно обособената структура /поради призната ѝ от КТ правоспособност по трудови спорове/, така и юридическото лице, в чиято структура е и в чиято правна сфера настъпват правните последици на решението /възприетата в Тълкувателно решение № 1 от 30.03.12 г. постановка е приложима в случаите, когато на работодателя е признато качество на юридическо лице, а трудовият договор е сключен с висшестоящ орган извън системата му-какъвто не е конкретния казус/. В разглежданата хипотеза се претендира обезщетение за вреди от трудова злополука по реда на чл. 200 КТ, като безспорно трудовото споразумение на ищеца /починал в хода на производството и заместен от наследниците му по закон/ е било сключено с Поделение Товарни превози София. То притежава качеството на негов работодател съобразно пар. 1, т. 1 ДР КТ, но се намира и в организационната структура на БДЖ "Товарни превози"ЕООД – посочено като ответник по делото. При тези обстоятелства и доколкото дружеството е юридическото лице, в чиято правна сфера настъпват последиците от решението, същото може да участва като надлежна страна по делото, респективно постановеното спрямо него решение е допустимо. Като е приела, че искът е бил предявен срещу ненадлежна страна и поради това производството по него е било недопустимо, въззивната инстанция се е отклонила от задължителната практика на ВКС и е постановил незаконосъобразно решение. То подлежи на отмяна, а делото – на връщане за разглеждане от друг състав на въззивния съд и постановяване на решение по съществуващото на спора.

15. Преклузията за оспорване истинността на документ, макар и представен в незаверен от страната препис, настъпва най-късно с отговора на процесуалното действие, с което насрещната страна го е представила – в отговора на исковата молба ответникът следва да оспори представения при предявяване на иска документ, а ищецът следва да оспори представения с отговора документ в първото съдебно заседание по делото.

Чл. 183 ГПК
Чл. 193 ГПК
Чл. 135 ЗЗД

Решение № 60283 от 15.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 785/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева

Касационното обжалване е допуснато по процесуалноправния въпрос относно преклузията на възражения/оспорвания и на направени във връзка с тях доказателствени искания по отношение на документи, които са заверени от представилата ги страна по реда на чл. 183 ГПК едва във въззивната инстанция след указания на въззивния съд. По така повдигнатия въпрос, настоящият състав приема следното:

Съгласно разясненията, дадени в т. 1 от Тълкувателно решение № 5 от 14.11.2012 г. по т. д. № 5/2012 г. на ОСГТК на ВКС, целта на производството по чл. 193-194 ГПК е да се обори обвързващата съда доказателствена сила на документа, който е представен по делото - формалната доказателствена сила на подписан частен документ и материалната доказателствена сила на официален удостоверителен документ. Правото да се оспори истинността на представен по делото документ, чрез процедурата по чл. 193 ГПК може да се упражни в предвидения в чл. 193, ал. 1 ГПК срок – най-късно с отговора на процесуалното действие, с което насрещната страна го е представила – в отговора на исковата молба ответникът следва да оспори представения при предявяване на иска документ, а ищецът следва да оспори представения с отговора документ в първото заседание. Представеният в съдебно заседание документ може да бъде оспорен най-късно до края на това заседание. Пропускането на срока по чл. 193, ал. 1 ГПК лишава страната от правото да оспори истинността на документа. С пропускането на срока възможността за оспорване истинността на документа в това производство се преклудира. Това е правната последица от неупражненото в срок процесуално право.

От друга страна, разпоредбата на чл. 183 ГПК допуска представянето на документ, в заверен от страната, която го представя препис, но в такъв случай при поискване, тя е длъжна да представи оригинала на документа или официално заверен препис от него. Ако преписът не е заверен от страната, съдът е длъжен да й укаже да го завери, а не направо да отрече на преписа качеството на доказателствено средство. Това задължение на съда произтича от нормата на чл. 101, ал. 1 ГПК, според която съдът следи служебно за надлежното извършване на процесуалните действия и указва на страната в какво се състои нередовността на извършеното от нея процесуално действие и как тя може да бъде отстранена, като определя срок за поправката. Поправеното процесуално действие се смята за редовно от момента на извършването му. В съдебната практиката на Върховния касационен съд по приложението на чл. 183 ГПК се приема, че искането за представяне на оригинала или на официално заверен препис на приложен по делото документ, който е представен в незаверено от страната ксероксно копие, не е свързано с преклузивен срок, вкл. и този по чл. 131 ГПК, за разлика от предвидения в чл. 193 ГПК срок за оспорване истинността на представен документ. За разлика от хипотезата на чл. 193 ГПК, в хипотезата на чл. 183 ГПК не настъпва фатална преклузия, която да препятства извършване на пропуснатото действие, тъй като целта на уредената в нормата на чл. 183 ГПК процедура е да установи съществуването на оригиналния документ.

С оглед изложеното, на повдигнатия въпрос следва да се отговори, че преклузията за оспорване истинността на документ, макар и представен в незаверен от страната препис, настъпва най-късно с отговора на процесуалното действие, с което насрещната страна го е представила – в отговора на исковата молба ответникът следва да оспори

представения при предявяване на иска документ, а ищецът следва да оспори представения с отговора документ в първото съдебно заседание по делото.

При преценка на касационните основания, наведени от жалбоподателя в касационната жалба, съставът на ВКС приема, че касационната жалба е основателна.

С оглед отговора на повдигнатия въпрос, правилно въззивният съд е приел, че заявеното за първи път във въззивното производство оспорване от ищеца на истинността /авторството/ на представения от ответниците предварителен договор, имащ характер на частен диспозитивен документ, е преклудирано. Правилно също така, въззивният съд е дал указания на ответниците да заверят представените от тях с отговора на исковата молба писмени доказателства, както и да представят оригинал или официално заверен препис от предварителния договор във връзка с искането на ищеца и изложените от него твърдения, че копието, което се представя от ответниците не съответства на оригинала на документа. Неправилно обаче съдът е отменил определението си, с което е задължил ответниците да представят оригинал или официално заверен препис от документа, като не е отчетел, че целта на процедурата по чл. 183 ГПК е да се установи съществуването на оригиналния документ, а не оспорване на истинността му в производство по чл. 193 ГПК.

От събраните по делото писмени доказателства се установява, че вземането на кредитора – ищец е възникнало от договор за банков кредит под условие от 29.12.2011 г., изменен с последващи анекси към него, по силата на който ответницата С. С. има качеството на солидарен длъжник. С договор за покупко-продажба, обективиран в нот. акт № нот. акт №....., том....., рег. №....., дело №.... /..... г. длъжникът С. С. се е разпоредила с притежаваната от нея 1/2 идеални части от недвижим имот – подземен гараж №..... с идентификатор..... и 1, 933% ид. ч. от поземлен имот, с идентификатор..... по кад. карта и кад. регистри, одобрени със Заповед № РД..... /..... г. на изп. директор на АГКК. Установява се също така, че между С. С. К. и Н. К. К. в качеството им на продавачи и А. М. С. в качеството ѝ на купувач, на 09.04.2010 г. е сключен предварителен договор за покупко-продажба с нотариална заверка на подписите, по силата на който купувачите са се задължили да прехвърлят на купувача правото на собственост върху собствените си недвижими имоти: два апартамента и три подземни гаража, между които и гараж №....., в срок до 30.09.2012 г., като е уговорено, че промяната на крайния срок за сключване на окончателен договор може да стане само по взаимно съгласие между продавачите и купувача. Съобразявайки обстоятелствата, че предварителният договор е с различен предмет, че срокът за сключване на окончателен договор е изтекъл и няма данни да е продължен по взаимно съгласие на страните или някоя от тях да е упражнила правото си на иск по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, както и че от съдържанието на нотариалния акт, в който е обективиран договора за покупко-продажба, не може да се направи извод, че последният е сключен в изпълнение на поетите с предварителния договор задължения, настоящият състав намира за неоснователни възраженията на ответниците, че не са знаели за увреждането, а сключеният на 18.10.2013 г. договор за покупко-продажба бил в изпълнение на поетите с предварителния договор от 09.04.2010 г. задължения за прехвърляне на правото на собственост върху посочените в него недвижими имоти. Като необосновано е приел противното, въззивният съд е достигнал до неправилен извод, че в конкретния случай е приложима разпоредбата на чл. 135, ал. 3 ГПК, според която когато увреждащото действие е извършено преди възникване на вземането на кредитора, то е недействително само ако е било предназначено от длъжника и лицето, с което той е договарял, да увреди кредитора. Предмет на предявения иск по чл. 135 ЗЗД е сключения на 18.10.2013 г. между ответниците С. С. К. и А. М. С. договор за продажба, а не сключения на 09.04.2010 г. предварителен договор. В конкретния случай увреждащото действие е извършено на 18.10.2013 г., т. е. след възникване на вземането по договора за банков кредит под условие от 29.12.2011 г. и дори след като за вземането, по искане на кредитора е издадена на 04.10.2013 г. заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК. Съдебната

практика, на която се е позовал въззивния съд е неотнoсима за настоящия случай, тъй като с нея е дадено разрешение по въпроса при предявен иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване за относително недействителен на предварителен договор, обявен за окончателен по реда на чл. 19, ал. 3 ЗЗД, към кой момент следва да се преценява знанието на купувача за увреждането на кредитора – към сключване на предварителния договор или към момента на влизане в сила на решението по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. В настоящия случай предмет на иска по чл. 135 ЗЗД е възмездна сделка - продажба на недвижим имот, която е сключена след възникване на вземането на кредитора, поради което за да е основателна претенцията на ищеца последният следва да докаже, че за увреждането е знаело и третото лице, с което длъжникът е договарял, освен в случаите, когато знанието на третото лице се презумира – чл. 135, ал. 2 ЗЗД. Доколкото третото лице-купувач по процесната сделка е възходящ на длъжника, знанието му се предполага до доказване на противното. С ангажираните по делото доказателства от страна на ответниците, законната презумпция по чл. 135, ал. 2 ЗЗД за знание не е оборена.

С оглед изложеното, искът по чл. 135 ЗЗД се явява основателен, поради което въззивното решение следва да бъде отменено на основание чл. 293, ал. 2 ГПК и доколкото не се налага извършването на нови съдопроизводствени действия, касационният състав е длъжен да разреши правния спор по същество, като постанови решение, с което искът по чл. 135 ЗЗД да бъде уважен.

16. Предварителният договор не е акт на разпореждане с право на собственост. Съпругът на купувач по предварителния договор, който не е посочен в предварителния договор като купувач, наред със съпруга си, не е страна в това облигационно правоотношение, а едва при сключването на окончателен договор ще придобие права върху имота, по силата на сключения граждански брак и евентуално режима на съпругеска имуществена общност.

При сключване на предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот, собственост на търговско дружество продавач, управителят на дружеството, когато страна по договора е неговата съпруга, не договаря сам със себе си.

Чл. 19, ал. 3 ЗЗД

Чл. 38, ал. 1 ЗЗД

Чл. 26, ал. 1 ЗЗД

Чл. 142 ТЗ

Чл. 240б ТЗ

Решение № 60266 от 17.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4059/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: Става ли страна по предварителния договор за покупко-продажба на недвижим имот, собственост на търговското дружество-продавач, неговият управител, когато купувач е съпругата му. В този случай управителят договаря ли сам със себе си и представлява ли това забранен или непозволен от закона резултат.

Относно отговора на поставения въпрос.

Предварителният договор не е акт на разпореждане с право на собственост. Правото на собственост върху имота преминава от патримониума на продавача в патримониума на купувача едва при сключването на окончателния договор, респ. от момента на влизане в сила на решението, с което предварителният договор бива обявен за окончателен. В този момент настъпва транслативният ефект на разпоредителната сделка и

едва тогава може да възникне съпругеска имуществена общност по отношение недвижимия имот, предмет на сделката. Съпругът на купувач по предварителния договор, който не е посочен в предварителния договор като купувач, наред със съпруга си, не е страна в това облигационно правоотношение, а едва при сключването на окончателен договор ще придобие права върху имота, по силата на сключения граждански брак и евентуално режима на съпругеска имуществена общност.

При сключване на предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот, собственост на търговско дружество продавач, управителят на дружеството, когато страна по договора е неговата съпруга не договаря сам със себе си. Органното представителство гарантира участието на ЮЛ в оборота. Органният представител е неделима част от самото ЮЛ и ограничения по отношение на органния представител засягат волеобразуването и волеизявяването на юридическото лице, което е недопустимо. На органния представител е признато правото неговата воля, като физическо лице, да бъде счетена във външните отношения за воля на ЮЛ. Той е изразител на волята на самото юридическо лице. В процеса на волеобразуване и волеизявяване не могат автоматично да се прилагат ограничения, предвидени за представителството в разпоредбата на чл. 38, ал. 1 ЗЗД. Когато едно лице действа като управител на дружество то спрямо друго физическо или юридическо лице, то действа като органен представител на това дружество и изразява неговата воля, а не действа от собствено име като физическо лице. Поради това не може да се приеме, че управителят договаря сам със себе си и, че това представлява забранен или респ. непозволен от закона резултат. В Търговски закон има специални разпоредби – чл. 142, чл. 240б ТЗ, които предвиждат санкции срещу конкурентна дейност (респ. срещу евентуална възможност за накърняване интересите на дружеството), извършвана от представляващия търговското дружество, които разпоредби не са за договаряне сам със себе си /в този смисъл т. 2 от Тълкувателно решение № 3 от 15.11.2013 г. на ВКС по т. д. № 3/2013 г., ОСГТК/.

С оглед отговора на поставения въпрос и по основателността на касационната жалба, Върховният касационен съд, Четвърто гражданско отделение намира следното:

Изводите на въззивния съд са незаконосъобразни.

В противоречие с дадения отговор е приетото от съда, че предварителният договор е нищожен на основание чл. 26, ал. 1 ЗЗД, поради заобикаляне на забраната по чл. 38, ал. 1 ЗЗД, тъй като продавач е ответното дружество, чрез неговия органен представител, а на страната на купувача е съпругата на същия. Както бе посочено в разглеждания случай, в процеса на волеобразуване и волеизявяване не могат автоматично да се прилагат ограничения, предвидени за представителството в разпоредбата на чл. 38, ал. 1 ЗЗД. Независимо от обстоятелството, че А. е съпруг на ищцата-купувач по предварителния договор, той е действа в качеството си на управител на дружеството и изразява неговата воля, а не действа от собствено име като физическо лице. В случая хипотезата на чл. 38, ал. 1 ЗЗД, съдържаща забрана за договаряне сам със себе си не намира приложение. Това е така поради обстоятелството, че страна по сключения предварителен договор е ответното дружество, а купувач е ищцата В. А., а не управителят на ответника в качеството му на физическо лице.

При това положение са налице всички предпоставки за обявяване на сключения на 2.4.2013 г. предварителен договор за продажба за окончателен. От събраните по делото писмени доказателства безспорно се установява правото на собственост на ответното дружество върху спорния самостоятелен обект от новопостроената сграда. Установено е също от доказателствата по делото, че купувачът е изплатил задължението си за заплащане на цената съобразно уговорения в предварителния договор начин, поради което купувачът е изцяло изправна страна. От своя страна продавачът не е изпълнил насрещното си задължение да прехвърли правото на собственост в уговорения срок по нотариален ред, поради което са налице предпоставките по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. Неоснователно е

възражението, че искът е погасен по давност. Съгласно сключения предварителен договор ответникът се е задължил да прехвърли собствеността върху имота в срок от 14-дни от въвеждане на сградата в експлоатация. Това е станало на 19.5.14 г, съгласно удостоверение № 37/19.5.14 г на [община] за въвеждане в експлоатация на строеж, а уговореният срок е изтекъл на 3.6.14 г, от когато за ищцовата страна е възникнало правото на иск. Последният е предявен на 19.6.18 г, следователно в рамките на петгодишния давностен срок. По горните съображения предявеният иск по чл. 19, ал. 3 ЗЗД е основателен и следва да бъде уважен.

Въззивното решение следва да бъде отменено и поради обстоятелството, че не се налага извършването на други съдопроизводствени действия спорът следва да бъде разгледан от настоящата инстанция по същество.

Предвид обстоятелството, че съдебното решение по делото замества договора за продажба, за чиято действителност е предвидена формата на нотариален акт и съгласно разпоредбата на чл. 364, ал. 1 ГПК ищцовата страна в процеса следва да бъде осъдена да заплати следващите се по делото нотариална такса и местен данък, като върху имота следва да се впише възбрана като обезпечение за дължимите разноси за прехвърляне на правото на собственост. По сметка на Районен съд-Царево следва да се заплати нотариална такса в размер на 490, 23 лв определена по реда на Тарифата за нотариалните такси към Закона за нотариусите и нотариалната дейност, съобразно продажната цена на имота в размер на 26 560 евро, по курса на БНБ възлиза на 51 946, 85 лв. Дължи се също и държавна такса в размер на 36 лв за два броя заверени преписи от съдебното решение. Ищцата дължи и заплащането на местен данък за придобиване на имота по сметка на [община] в размер на 1558, 41 лв, определен като 3 % от пазарната цена на имота, тъй като данъчната оценка и с по-ниска стойност от уговорената продажна цена, с оглед нормите на чл. 47, ал. 2 вр. чл. 46, ал. 2 от Закона за местните данъци и такси.

17. При тълкуването на неясни клаузи следва да се има предвид и се изследват обстоятелствата, при които е сключен договора, породените към този момент отношения между страните и произтичащото от това поведение на последните, както и това след сключването му, които обстоятелства водят до цялостно изясняване на действителната воля на страните.

В трудовото право договорната свобода е ограничена допълнително чрез въведената с разпоредбата на чл. 66, ал. 2 КТ забрана страните по трудов договор да уговарят условия, които са по-неблагоприятни за работника или служителя от установените с повелителни разпоредби на закона или с колективен трудов договор. Тази забрана обаче не изключва възможността страните по трудовия договор да уговарят условия, които са по-благоприятни за работника от установените със закона или с колективен трудов договор.

Частичната нищожност предполага наличие на порок в самостоятелна част от волеизявлението, при което останалата част от него може да породява правно действие.

Чл. 66, ал. 2 КТ

Чл. 326, ал. 1 КТ

Решение № 28 от 23.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2376/2021 г., III г. о., докладчик председателят Светла Бояджиева

Допуснато е касационно обжалване по материалноправния въпрос: "Противоречи ли на добрите нрави уговорка, въведена в трудовия договор чрез допълнително

споразумение, съгласно която работодателят дължи на работника или служителя обезщетение в размер на 12 брутни трудови възнаграждения, без значение от основанието за прекратяване на трудовия договор, когато работникът или служителят сам е иницирал прекратяване на правоотношението, чрез едномесечно писмено предизвестие по чл. 326, ал. 1 КТ", за проверка на твърдяно противоречие с практиката на ВКС.

Съдебната практика по поставения въпрос е уеднаквена с решение № 44 от 11.03.2022 г. по гр. дело № 2721/21. на Четвърто гражданско отделение на ВКС, постановено по идентичен казус. С него е прието, че при тълкуването на договорите трябва да се търси действителната обща воля на страните – върху какво страните са се споразумели и какъв правен резултат трябва да бъде постигнат. Отделните уговорки трябва да се тълкуват във връзка едни с други и всяка една да се схваща в смисъла, който произтича от целия договор, с оглед целта на договора, обичаите в практиката и добросъвестността – какви са и как се съчетават отделните правомощия на страните с оглед постигането целта на договора, какво поведение на страната кои правомощия поражда за нея и как може да се упражняват те. При наличие на спор относно точния смисъл на договорни клаузи, съдът тълкува договора, изхождайки не от буквалния смисъл на текста, а от смисъла, следващ от общия разум на изявлението; доколкото буквалният текст изразява действителната обща воля на страните и как следва да се тълкува отделната уговорка предвид систематичното ѝ място в договора и общия му смисъл. При тълкуването на неясни клаузи следва да се има предвид и се изследват обстоятелствата, при които е сключен договора, породените към този момент отношения между страните и произтичащото от това поведение на последните, както и това след сключването му, които обстоятелства водят до цялостно изясняване на действителната воля на страните.

В трудовото право договорната свобода е ограничена допълнително чрез въведената с разпоредбата на чл. 66, ал. 2 КТ забрана страните по трудов договор да уговарят условия, които са по-неблагоприятни за работника или служителя от установените с повелителни разпоредби на закона или с колективен трудов договор. Тази забрана обаче не изключва възможността страните по трудовия договор да уговарят условия, които са по-благоприятни за работника от установените със закона или с колективен трудов договор. Частичната нищожност предполага наличие на порок в самостоятелна част от волеизявлението, при което останалата част от него може да породи правно действие. Уговорката, въведена в трудовия договор чрез допълнително споразумение, съгласно която работодателят дължи обезщетение на работника или служителя в размер на 12 брутни месечни трудови възнаграждение, без значение от основанието за прекратяване на трудовия договор, е частично недействителна само в частта в която обезщетението се уговаря като дължимо "независимо от повода и основанието за прекратяване на трудовия договор", която противоречи на добрите нрави в хипотезите на прекратяване поради виновно поведение на работника. Поетото задължение за плащане на обезщетение от работодателя може да съществува и без тази част от уговорката, като по този начин задължението остава и работодателят е длъжен да го заплати винаги, когато работникът е бил добросъвестен. Работникът би бил недобросъвестен, когато правоотношението е прекратено поради негово виновно поведение, например с дисциплинарно уволнение. Работникът не е недобросъвестен само поради това, че е прекратил трудовия договор с едностранно предизвестие без виновно поведение на работодателя. Това му действие е правомерно, защото е в съответствие с гарантираните от Конституцията право на труд и забрана за принудителен труд. Едностранното прекратяване на правоотношението от работника не обосновава право на работодателя да откаже плащане на уговореното обезщетение. Съдебната практика, на която се е позовавал касаторът, за да обоснове обратното, е преодоляна от последващата.

С обжалваното решение въззивният съд е приел за установено от фактическа страна, че на 31.10.2007 г. между страните е възникнало трудово правоотношение, по

силата на което Р. А. е заемал длъжността "монтажник, аудио визуално оборудване", с уговорено месечно трудово възнаграждение в размер на 200 лв. С допълнително споразумение № 869/21.01.09 г. е назначен на длъжността "регионален мениджър" и е договорено основно трудово възнаграждение в размер на 712 лв. С допълнително споразумение № 3696/31.10.14 г. трудовото му възнаграждение е договорено на 7400 лв. С решение на Съвета на директорите на "Булсатком"ЕАД от 20.03.15 г., предвид финансовото състояние на дружеството, са намалени месечните трудови възнаграждения, като е предвидено да се сключат допълнителни споразумения със служителите със следното условие: при прекратяване на трудовия договор работодателят дължи на служителя обезщетение в размер на 12 месечни брутни заплати, независимо от останалите законни обезщетения и независимо от повода за прекратяване на трудовото правоотношение. В изпълнение на това решение на 1.04.15 г. между страните по делото е сключено допълнително споразумение № 1030 към ТД, с което е договорено месечно възнаграждение в размер на 3 700 лв и клауза: при прекратяване на трудовия договор работодателят дължи на служителя обезщетение в размер на 12 брутни месечни брутни работни заплати, независимо от останалите законни обезщетения и независимо от повода и основанието за прекратяване на трудовия договор. Дължимото обезщетение е платимо в пълен размер еднократно до 15 календарни дни от прекратяване на договора. Впоследствие с допълнително споразумение № 317 от 31.12.18 г. страните са постигнали съгласие основното месечно възнаграждение на ищеца да е в размер на 4955 лв, брутното му трудово възнаграждение е в размер на 5 311. 76 лв. С предизвестие № 14 от 24.01.20 г. А. е отправил предизвестие за прекратяване на трудовото правоотношение между страните по спора, считано от 24.02.20 г. Със заповед № 45 от 21.02.20 г. на изпълнителния директор на "Булсатком"ЕАД трудовото правоотношение между страните е прекратено на основание чл. 326, ал. 1 КТ.

При тези фактически данни по делото въззивният съд е приел, че претендираното обезщетение при прекратяване на трудовия договор, уговорено с допълнителното споразумение от 1.04.15 г., е дължимо, като е счел за неоснователно възражението на ответната страна за недействителност на тази клауза. Съдът е изложил съображения, че съгласно чл. 66, ал. 2 КТ е допустимо с трудовия договор да се уговорят и други условия, свързани с предоставянето на работната сила, които не са уредени с повелителни разпоредби на закона, както и условия, които са по-благоприятни за работника или служителя от установените с колективния трудов договор. Посочено е, че в случая претендираното обезщетение не противоречи на императивни норми, договорено е изрично в трудовия договор на ищеца и ответникът е поел задължение да го изпълни при прекратяване на договора, независимо от останалите законни обезщетения и независимо от повода и основанието за прекратяване на трудовия договор.

С оглед на отговора на въпроса, по който е допуснато касационно обжалване, крайният извод на въззивния съд за дължимост на претендираното обезщетение е правилен. В допълнение следва да се отбележи, че като е прекратил едностранно трудовия договор на основание чл. 326, ал. 1 КТ, ищецът не е действал недобросъвестно. Няма твърдения и данни по делото работникът да е злоупотребил с това право, работил е повече от 12 години при ответника, няма доказателства да са му налагани дисциплинарни наказания, продължил е да работи при същия работодател и след сключване на допълнително споразумение № 1030 от 1.04.15 г. с намалено трудовото възнаграждение, поради уговореното в т. 9, че ще бъде компенсиран с обезщетение в бъдещ момент. Ето защо, правилно е прието от въззивния съд, че с факта на прекратяване на трудовото правоотношение на основание чл. 326, ал. 1 КТ е възникнало задължение за ответника да заплати уговореното обезщетение.

18. В случаите, когато пострадалият е допринесъл за увреждането, допускайки груба небрежност (чл. 201, ал. 2 КТ), размерът на обезщетението може да бъде само намален, дори и при положена от работодателя дължима грижа за осигуряване на безопасна работа. В хипотезата на чл. 201, ал. 2 КТ, когато работникът с поведението си е допринесъл за настъпване на злополуката, съдът трябва да изследва точно обективното съотношение на приноса на пострадалия, да изясни в какво се изразява проявената груба небрежност – кои действия са извършени при липса на елементарно внимание и при пълно пренебрегване на правилата за безопасност и в зависимост от това да определи степента на съпричиняване, респ. размера, до който следва да бъде намалено дължимото от работодателя обезщетение.

Чл. 200 КТ

Чл. 201, ал. 2 КТ

Решение № 17 от 29.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1924/2021 г., III г. о., докладчик съдията Даниела Стоянова

Касационното обжалване е допуснато по обуславящия изхода на делото въпрос относно съответствието между действителния принос на пострадалия за настъпване на трудовата злополука при допуснатата груба небрежност по смисъла на чл. 201, ал. 2 КТ и определения от съда дял в съпричиняването на вредоносния резултат.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение като разглежда жалбата в рамките на наведените основания, установи следното:

Предявен е иск за заплащане на обезщетение за претърпени неимуществени вреди в резултат на трудова злополука с правна квалификация чл. 200 КТ.

Въззивният съд е приел за установено, че ищецът е заемал длъжността "работник – поддръжка на пътища" при ответника по силата на сключен трудов договор. На 10.10.2017 г. работникът е претърпял трудова злополука, призната за такава по надлежния ред, след което е бил временно нетрудоспособен за период от почти година.

С решението в частта, предмет на касационно разглеждане, въззивният съд е счел за спорен по делото въпроса дали е налице съпричиняване от страна на ищеца, както и какъв е размерът на дължимото обезщетение. Анализирал е заключението на изслушаната по делото СМЕ, според което: получените от ищеца увреждания в областта на пубиса, наложили оперативно, медикаментозно и рехабилитационно лечение, са причинили трайно затруднение на движенията на долните крайници и значителни болки и страдания; на ищеца е определена 20 % трайна неработоспособност за тригодишен период, а същият и за в бъдеще ще изпитва болезненост при промяна на атмосферните условия и ще е в невъзможност да повдига тежести и да ходи продължително. Въззивният състав е обсъдил и показанията на свидетеля М., от които се изяснява, че няколко месеца след инцидента ищецът не е можел да се обслужва без чужда помощ и са настъпили негативни промени в психиката му. При така изяснената обстановка втората инстанция е определила размер на справедливото обезщетение по смисъла на чл. 52 ЗЗД от 35 000 лв. След анализ на доказателствата съдът е обосновал извод, че ищецът е проявил груба небрежност и е съпричинил вредоносния резултат. В случая при определяне на степента на проявата на груба небрежност от ищеца, съдът е съобразил, че работникът с пренебрегване на основните правила на безопасност, качвайки се на челния товарач, сам се е поставил в опасност, като същевременно работодателят също не е изпълнил задължението си да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин. Ето защо съдът приел, че приносът на пострадалия е 2/3 или 67 % съпричиняване

на вредоносния резултат и е намалил размера на дължимото от ответника обезщетение на сумата 11550 лв.

В постановеното по реда на чл. 290 ГПК решение 290 от 18.11.2015 г. по гр. д. № 15/2015 г. на ВКС, 4-то гр. о., на което и касаторът се позовава, е застъпено становището, че в случаите, когато пострадалият е допринесъл за увреждането, допускайки груба небрежност (чл. 201, ал. 2 КТ), размерът на обезщетението може да бъде само намален, дори и при положена от работодателя дължимата грижа за осигуряване на безопасна работа. В хипотезата на чл. 201, ал. 2 КТ, когато работникът с поведението си е допринесъл за настъпване на злополуката, съдът трябва да изследва точно обективното съотношение на приноса на пострадалия, да изясни в какво се изразява проявената груба небрежност – кои действия са извършени при липса на елементарно внимание и при пълно пренебрегване на правилата за безопасност и в зависимост от това да определи степента на съпричиняване, респ. размера, до който следва да бъде намалено дължимото от работодателя обезщетение. В този смисъл са и решение № 510 от 30.11.2010 г. по гр. д. № 1923/2009 г. IV г. о.; решение № 140 от 24.07.2013 г. по гр. д. № 1328/2012 г. III г. о. и решение № 157 от 24.06.2014 г. по гр. д. № 6210/2013 г. III г. о. ВКС, постановени по реда на чл. 290 ГПК.

Настоящият съдебен състав, в хипотезата на чл. 291, т. 1 от ГПК намира за правилни разрешенията на изведения по настоящото дело правен въпрос, възприети в цитираните решения на ВКС, каквато е и трайната практика на ВКС, обективизирана и в други актове, постановени по реда на чл. 290 ГПК.

При проверката по чл. 290, ал. 2 от ГПК на правилността на въззивното решение, съдът намира следното:

Касационната жалба е по същество основателна. Въззивният съд е допуснал нарушение на материалния закон, неправилно е интерпретирал доказателствата и е обосновал грешни крайни изводи.

В случая правилно и обосновано е приел, че работникът е допуснал груба небрежност като е пренебрегнал основните правила на безопасност, качвайки се на челния товарач, и сам се е поставил в опасност, като същевременно работодателят също не е изпълнил задължението си да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин. Не е съобразил обаче, че от заключението на изслушаната СТЕ, както и от останалия доказателствен материал, е безспорно установено, че самото сядане на траверсата на товарача, не би могло да доведе до увреждане живота и здравето на човек, а до констатираните наранявания се е стигнало поради неволно привеждане в движение на стрелата на товарача, респективно нараняването е пряка последица не само от самото сядане на траверсата на машината от страна на ищеца, но и от неволното задвижване на стрелата като комплекс от фактори. Не е отчетено също, че основно в тежест на работодателя е да осигури организация и условия за препятстване на достъпа на неоторизирани лица до техниката, представляваща повишена опасност за живота и здравето на работниците. Ето защо съдът в настоящия си състав намира, че двете страни поравно са съпричинили вредоносния резултат или приносът на пострадалия е в размер на 50 %.

На следващо място, по делото е безспорно установено от заключението на вещото лице по приетата СМЕ, че следствие на инцидента ищецът е получил травма на костите, формиращи тазовия пръстен- разшиване на дясната сакроилиачна става, счупване на низходящия клон на лявата срамна кост /ос пубис/, разшиване на лонното съчленение, със значително изместване /отдалечаване/ на срамните кости една от друга, хематом в областта на таза; че значителното изместване на срамните кости, образуващи лонното съчленение и счупването на низходящия клон на лявата срамна кост е наложило оперативно лечение за възстановяване целостта на тазовия пръстен, чрез репозиция и поставяне на метална остеосинтеза – плака, за прикрепване на костите в предния отдел на тазовия пръстен; че по време на престоя в лечебните заведения и след него е проведено и

медикаментозно лечение – обезболяващи средства, вливания на водно-солеви разтвори, антибиотично и антикоагулационно лечение, прилагащо се по принцип при всички травми на счупвания на костни структури; че възстановителният период е протекъл от време около една година; че травмата в областта на тазовия пръстен е отнела в значителна степен основните функции на долните крайници, а именно опорната и двигателната, за период от време по-голям от месец, поради което в случая са осъществени критериите по медико-биологичния признак "трайно затруднение на движенията на долните крайници"; че е било осъществено оперативно, медикаментозно и рехабилитационно лечение и физиотерапевтични процедури за възстановяване на функциите на долните крайници; че към момента на изготвяне на експертната при пострадалото лице не се провеждало лечение, но поради обездвижването, породено от травмата е настъпила хипотрофия на бедрената и на десалищната мускулатура, което е било преодоляно във времето, чрез последващи рехабилитационни мерки; че конкретното увреждане се отразило в ежедневието на ищеца, като е отнело в значителна степен основните функции на долния крайник – опорна и двигателна, като в първите 5-6 месеца от периода на възстановяване тези функции са били засегнати в най-голяма степен и в по-малка през втората половина на възстановителния период, като във времето, непосредствено след травмата и в първите дни и месеци след нея, ищецът е търпял физически болки и страдания със значителен интензитет; че и за в бъдеще според вещото лице се очаква ищецът да изпитва болезненост при физически натоварвания и продължително ходене, за което му е определена 20 % трайна неработоспособност от тригодишен период, а пострадалият ще търпи и спонтанна болезненост при промяна на атмосферните условия; че в продължение на години пострадалият ще е в невъзможност да натоварва долните крайници и тазовия пръстен, няма да може да повдига тежести и да ходи продължително.

Съдът при определяне размера на дължимото обезщетение правилно е отчетел, че са безспорно установени тежките увреждания на ищеца, причинили трайно затруднение на движенията на долните му крайници, претърпените интервенции, търпените интензивни болки, обстоятелството, че в продължение на няколко месеца ищецът не е можел да се обслужва без чужда помощ, настъпилите промени в психиката му, следствие на процесната трудова злополука, обстоятелството, че вече основните функции на долните крайници – опорната и ходенето са възстановени в пълен обем. Правилно е отчетел и социално-икономическите условия в страната към момента на настъпване на злополуката. Не е взел предвид обаче всички безспорно установени факти, имащи отношение към определяне размера на обезщетението и тяхното значение за последния. Вещото лице е посочило, че въпреки, че не се очаква да настъпят допълнителни неблагоприятни последици за здравето на ищеца, в продължение на години същият ще е в невъзможност да натоварва долните крайници и тазовия пръстен, няма да може да повдига тежести и да ходи продължително. Това е по естеството си една неблагоприятна прогноза, която несъмнено ще допринесе за допълнителен физически и психически дискомфорт у пострадалия, и е основание за определяне на по-висок от обичайния размер на обезщетение. Като не е съобразил този факт, съдът е приел размер на обезщетение, който не е съответен на установените реални вреди и не е от естество да ги репарира в пълен обем. При отчитане на всички релевантни обстоятелства, посочени по-горе, по разбиране на настоящия състав, справедливият размер на обезщетение, възлиза на сумата 40000 лв. Този размер следва да се коригира съобразно приетия процент съпричиняване – 50 %. Или - дължимото от работодателя обезщетение възлиза на сумата 20000 лв. Тази сума следва да се присъди ведно със законната лихва, считано от датата на увреждането.

При горните обстоятелства въззивното решение следва да се отмени в частта, с която след частична отмяна на първоинстанционното решение искът на М. В. М. е отхвърлен за сумата над 11550 лв. до сумата 20000 лв., ведно със законната лихва от увреждането и вместо това да се постанови ново, с което ответникът "Асфалтинг" ООД се

осъди да заплати на ищеца допълнително още 8450 лв. / разликата до пълния дължим размер от 20000 лв./, ведно със законната лихва, считано от 10.10.2017 г. до окончателното изплащане. В останалата част, с която като краен резултат искът е отхвърлен за разликата над 20000 лв. до 35000 лв. със законната лихва от датата на увреждането, въззивното решение следва да се потвърди.

19. Когато ответници по искове по ЗОПДНПИ (отм.) и по ЗПКОНПИ твърдят, че са реализирали доходи от извършвани от тях продажби и доставки в или извън търговски обект, а твърдението им се оспорва от ищеца КПКОНПИ, те носят доказателствената тежест да докажат твърденията си пълно и главно, което означава да ги подкрепят с писмени доказателства за търговска и данъчна регистрация, разрешителни и счетоводна отчетност, когато такива се изискват от закона, или с други документи, от които да се установява извършването на дейността, включително с документи, съставяни от съконтрахенти по търговски сделки, за които също важи задължението да водят счетоводство.

Чл. 74 ЗОПДНПИ

Чл. 1, ал. 2 ТЗ

Решение № 60295 от 29.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3078/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов

Касационно обжалване е допуснато по процесуалноправния въпрос: Дали доходи и приходи от извършване на търговска дейност по смисъла на ЗОПДНПИ (отм.) и по ЗПКОНПИ, които имат за източник продажби и доставки в или извън търговски обект, могат да бъдат установявани само със свидетелски показания без документи (писмени доказателства) за първоначални търговски регистрации, разрешителни документи за осъществяване на дейността, счетоводни, или каквито и да било документи за извършване на дейността?

По въпроса настоящият състав намира следното:

Така както е поставен, той не се отнася до търговците по чл. 1, ал. 2 от ТЗ, които са определени като такива поради организационната си форма - търговските дружества и кооперациите. На отнемане по ЗОПДНПИ (отм.) и по действащия ЗПКОНПИ подлежи имущество на физически лица, а юридически такива, каквито са тези по чл. 1, ал. 2 от ТЗ могат да бъдат ответници в производството по отнемане на имущество и такова може да бъде отнето от тях, само ако те се явяват правоприемници на физическото лице-ответник и освен основните са налице и допълнително предвидените в закона предпоставки за това. Затова от значение за отговора на въпроса е извършваната от дееспособно физическо лице търговска дейност, което може да бъде вписано като едноличен търговец (ЕТ). Установяването ѝ в производството по отнемането е свързано с установяване на реализираните въз основа на нея доходи, а оттам и със законността на придобитото въз основа на тях имущество. Самото понятие търговска дейност не е изрично определено в закона. Той определя физическите лица-търговци на първо място с оглед на това дали те извършват дейност, свързана с подготовката, сключването и изпълнението на търговски сделки. На второ място физическото лице може да придобие търговско качество, ако е образувало търговско предприятие, чиито предмет и обем изискват неговите дела да се водят по търговски начин. Дали такова предприятие е налице, може да се определи по два критерия - количествен и организационен. Извършваната дейност трябва да налага използването не само на личен, но и на наемен труд и обемът на извършваната дейност трябва да е от такова естество, че за следенето му да се налага воденето на търговско

счетоводство. Във всички случаи дейността трябва да бъде осъществявана по занятие, т. е. трайно, системно и да е насочена към получаване на постоянен доход.

Предвид на това, не притежават търговско качество лицата, които извършват занаятчийски услуги или такива с личен труд, както и тези, които произвеждат определена продукция със собствен труд (включително и когато са подпомагани от членовете на семейството си), когато продукцията е предназначена за тяхна лична употреба, дори и част от нея, надвишаваща личните нужди, да бъде продавана на трети лица.

Физическото лице придобива търговско качество, ако е дееспособно, извършва търговска дейност и извършва същата по занятие. Придобиването на това качество става по силата на закона и при наличието му лицето има възможността да извършва търговска дейност, дори и да не е вписано в търговския регистър като ЕТ. В случая вписването има оповестително, а не конститутивно действие, като липсата му представлява административно нарушение, което само по себе не прави извършваната дейност, съответно получаваните от нея доходи незаконни. Тя ще бъде такава, ако за извършването ѝ има изрична законова забрана, или се изисква организационна форма, различна от ЕТ.

Извършването на търговска дейност е предмет на нормативна уредба в съответните закони и подзаконови актове. Тази дейност е свързана с регистрацията на търговец, с изискванията за счетоводна отчетност и данъчна регистрация, със специфични изисквания за начините на транспортиране, съхранение и за спазване на специфична хигиена на различни видове стоки, каквито са храни, препарати и вещества, които могат да бъдат опасни и др. Съответствието с нормативните изисквания се удостоверява с документи. Търговски обект, в който се извършват продажби и доставки, не може да бъде открит и да осъществява търговска дейност в съответствие със закона без съответните регистрационни и разрешителни документи, в случаите когато такива се изискват. За извършването на търговски сделки е предвидено изискване за счетоводна отчетност.

Търговската дейност може да бъде извършвана и извън търговския обект. В този случай също могат да бъдат предвидени различни нормативни изисквания, в частност регистрационни режими и изисквания за съхранение, транспорт и спазване на специфична хигиена за някои стоки, спазването на които се удостоверява със съответните документи.

Затова, когато ответници по искове по ЗОПДНПИ (отм.) и по ЗПКОНПИ твърдят, че са реализирали доходи от извършвани от тях продажби и доставки в или извън търговски обект, а твърдението им се оспорва от ищеца КПКОНПИ, те носят доказателствената тежест да докажат твърденията си пълно и главно, което означава да ги подкрепят с писмени доказателства за търговска и данъчна регистрация, разрешителни и счетоводна отчетност, когато такива се изискват от закона, или с други документи, от които да се установява извършването на дейността, включително с документи, съставяни от съконтрахенти по търговски сделки, за които също важи задължението да водят счетоводство.

Първоинстанционният съд следва да укаже на ответника, че следва да представи доказателства, включително писмени доказателства, за твърденията му за осъществявана от него дейност, която е била за него източник на доходи през проверявания период.

Търговската дейност може да бъде извършвана и без да се спазват необходимите изисквания, включително и без снабдяването с необходимите за извършването ѝ документи. Това само по себе си не прави получените от нея доходи незаконни по смисъла на ЗОПДНПИ (отм.) и на ЗПКОНПИ, освен в случаите, когато законът изрично забранява извършването на търговска дейност в такива случаи (решение № 97/18.05.2018 година, постановено по гр. д. № 3224/2017 година, по описа на ВКС, г. к., IV г. о.). На доказване подлежи не извършването на търговската дейност сама по себе си, а конкретната, извършена през процесния период дейност и получените въз основа на нея доходи. При липса на писмени доказателства, а и в случаите, когато те са загубени или унищожени, или не са били съставени не по вина на ответника, е възможно доказването да

бъде осъществена и с гласни доказателства при спазване на съществуващите в закона изисквания. В тези случаи съдът ще следва да извърши преценка на тези доказателства с оглед на останалите събрани по делото доказателства и установените факти, като прецени и причината за липсата на съответните писмени доказателства. В определени случаи ответникът може да установява извършената от него дейност само с гласни доказателства, като съдът ще трябва да прецени тяхната достоверност въз основа на всички данни по делото, като вземе предвид отношенията между ответника и свидетелите, възможността същите да са възприели твърдените от тях факти, способността им да анализират възприетото, нивото на познанията им, съществуващите между показанията на различните свидетели, а и в самите показания противоречия, тяхната степен на конкретност и други. При това задължително трябва да се извърши преценка дали тези показания са достатъчни, за да може въз основа на тях да се направи достоверен извод за получения от извършваната дейност брутен доход и за това каква част от него остава за ответника след приспадането на необходимите разходи за конкретната дейност. Законен доход, по смисъла на ЗОПДНПИ (отм.) и на ЗПКОНПИ, е не целият, получен от ответника от търговската дейност брутен доход, а само този който се получава след приспадане на необходимите разходи. Ответникът няма основание да задържи тези суми за себе си, поради което, ако го направи, задържа същите без основание. В случай, че свидетелските показания не са достатъчни да установят тези факти, то не могат да установят получаването на законен доход, който да послужи за придобиване на имущество.

Ответниците по касационната жалба и по иска Р. Х. Д. и Г. И. Д. не са подали отговор на касационната жалба и не изразяват становище по нейната основателност.

По основателността на жалбата и на основание чл. 290 и сл. ГПК:

За мотивите на въззивния съд:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел следното:

За да бъде уважен предявеният от Комисията иск, следва да бъде доказано осъществяването на сложен фактически състав, включващ два елемента: значително несъответствие в имуществото на проверяваното лице (чл. 21, ал. 2 ЗОПДНПИ (отм.)), и незаконност на придобитото имущество, предмет на иска.

Съдът е приел, че преди да се извърши преценка на законността на всяко от имуществата, първо подлежи установяване дали е налице значително несъответствие в имуществото на проверяваното лице, което било в основата на обосноваването на предположение за незаконност на придобитото имущество, съгласно чл. 21 от ЗОПДНПИ (отм.).

Въззивната инстанция е приела, че в понятието имущество следва да се имат предвид "пари, активи от всякакъв вид материални и нематериални, движими или недвижими вещи или ограничени вещни права", съгласно легално даденото в § 1, т. 1 от ДР на ЗОПДНПИ (отм.) определение. Според съда, тази дефиниция изключва преминали през патримониума на проверяваното лице парични средства, за които се установява, че не са налични към датата на предявяване на иска по чл. 74, ал. 1 ЗОПДНПИ (отм.).

Спорният въпрос по делото е досежно внесените в банковите сметки на ответника от него, от съпругата му и от близки роднини и служители суми в размер на 166 661. 80 лева (95 014. 05 лева, внесени от ответниците по техните банкови сметки и 71 647. 75 лева, внесени от трети лица по разплащателни сметки на ответниците – допълнително заключение – лист 1 196, том IV). Въззивният съд приема, че вноските по банкови сметки на ответника представляват приход, който следва да се отчете наред с всички получени от ответника доходи. Определението за доход е дадено в § 1, т. 4 от ДР на ЗОПДНПИ (отм.) – в редакцията, действала към момента на подаване на исковата молба. Въззивният съд се е позовал на решение № 97/18.05.2018 г. по гр. д. № 3224/2017 г. на ВКС, IV г. о., в което е прието, че законни са не само някои от посочените в § 1, т. 4 ДР ЗОПДНПИ (отм.) доходи,

но също и: недеklarираните доходи, а също и доходите от полагане на труд или осъществяване на стопанска дейност в т. нар. "сива икономика".

Неоснователно и изолирано от събраните по делото доказателства е оплакването на Комисията за липса на данни за законен източник на постъпилите по банковите сметки на ответника парични суми от него, съпругата му и от трети лица. От показанията на разпитаните по делото свидетели А. И. Б., И. И. Б. и Х. Х. Д. (всичките близки роднини на ответниците – техни родители) се установява получаването на доходи от осъществявана търговска дейност от ответника Р. Х. Д. в размер на 10 000 до 15 000 лева месечно (от продажбата на мляко и млечни продукти, от продажбата на стоки от И., останали от родителите на Д., в магазин в населено място. Съдът няма основания да не кредитира показанията на посочените свидетели, предвид, че това са най-близките хора до ответника, с които той е живял и продължава да живее заедно и именно поради тази родствена връзка те са запознати с финансовите средства, постъпващи в семейството им. От свидетелските показания се установява, че в резултат от упражнявана търговска дейност, било той или съпругата му, било трети лица – техни служители, са внасяли суми в разплащателни банкови сметки на ответника. Показанията им се подкрепят от банкови извлечения и от заключението на вещото лице. Въззивният съд е приел, че е допустимо да се установяват със свидетелски показания приходи по смисъла на ЗОПДНПИ (отм.) от възнаграждения за положен труд, съответно на техния размер. В чл. 164, ал., т. 1 ГПК е въведена забрана за установяване на правни сделки, за действителността на които закон изисква писмен акт, но в случая с ангажираните свидетелски показания не се установява съществуване на трудов договор, а получаване на доходи от предоставяне на труд.

Получаването на тези доходи е резултат от осъществяваната от ответника Р. Х. Д. и неговата съпруга търговска дейност.

Така въззивният съд е приел, че е неоснователен изводът на първоинстанционния съд, че се касае за незаконни парични средства, които не могат да бъдат законен източник на доходи на ответниците.

Въззивният съд е приел, че в общия размер на получените от ответниците доходи за проверявания период следва да се включат както доходите им от трудови правоотношения, така и постъпилите в техните банкови сметки суми от осъществяваната от тях търговска дейност.

Така и при съответните изчисления въззивният съд е приел, че е налице несъответствие в размер на 83 897. 69 лева в имуществото на проверяваното лице, което не е значително несъответствие по смисъла на чл. 21, ал. 2 вр. § 1, т. 7 ДР ЗОПДНПИ (отм.), поради което не се налага изследване на законността на доходите за придобиване на претендираните имущества.

Крайният извод е, че предявеният иск е неоснователен.

По основателността на касационната жалба:

С оглед дадения отговор на правния въпрос настоящият съдебен състав намира за основателен довода на жалбоподателя за неправилност на извода на въззивния съд, че внесените в банковите сметки на ответника от него, от съпругата му и от близки роднини и служители суми, в размер на 166 661. 80 лева (95 014. 05 лева, внесени от ответниците по техните банкови сметки и 71 647. 75 лева, внесени от трети лица по разплащателни сметки на ответниците – допълнително заключение – лист 1 196, том IV), представляват приход, който следва да се отчете наред с всички получени от ответника доходи.

Основателен е доводът, че изводът за източникът на тези приходи – търговска дейност, се основава единствено на показанията на разпитаните по делото свидетели Б. и Д., които са близки роднини на ответниците – техни родители и че, доколкото показанията на тези свидетели не са подкрепени от други доказателства, въззивният съд не е следвало да ги кредитира по две причини – поради приложението на разпоредбата на чл. 172 ГПК и поради вида и обема на твърдяната търговска дейност (която е носила приходи между 10

000 до 15 000 лева месечно през периода от 2003 г. до 2013 г.), поради което при оспорването на тези твърдения, доказването им само със събраните свидетелски показания не може да се приеме за пълно и главно.

Настоящата инстанция приема, че показанията на тези свидетели е следвало да бъдат преценени съгласно разпоредбата на чл. 172 ГПК, като се има предвид възможната тяхна заинтересованост от изхода на спора в полза на ответниците и че доколкото не се подкрепят от никакви други доказателства по делото, не е следвало да бъдат кредитирани, особено като се има предвид приетото в отговора на правния въпрос, че при осъществяването на търговска дейност, каквато се твърди по делото, следва да съществуват различни писмени доказателства, каквито въззивният съд не е приел да са представени от ответниците. Дори ответниците да не са водили счетоводство и за тяхната твърдяна търговска дейността да не са били съставяни документи, то такива би трябвало да са съставяни и да са налични в мандрите в Р. и Б. за където се твърди, че са предавали мляко в големи количества, в замяна на което са получавали пари и/или са получавали и продавали млечни продукти. Дори и да не се съставят документи при изкупуване или продажба и доставка на дребно (на мляко или гъби (твърденията за гъбите са за по-късен период от време, не е ясно дали съпада или попада в проверявания), те следва да се съставят и да са налични у насрещните страни по търговските сделки (съконтрагентите), които продават или купуват на едро и от които да могат да бъдат събрани по делото.

Отделно и независимо от изложеното за приложението на разпоредбата на чл. 172 ГПК настоящият състав намира за необоснован извода на въззивния съд, който се основава на твърденията на свидетелите за значителния размер на месечните приходи от търговска дейност на ответниците (от 10 000 до 15 000 лева месечно, а според свидетеля Б. до 20 000 лева на месец), тъй като те не твърдят обстоятелства, от които може да се направи еднозначен извод, че впечатленията им са непосредствени, точни, пълни и достоверни, никой от свидетелите не е бил изцяло ангажиран в твърдяната дейност – не твърдят да са водили счетоводство, да са събирали и подреждали документи, или да са били касиери или материално отговорни лица.

Твърдените приходи през този сравнително отдалечен период от време за дейност, която е извършвана в магазин в населено място до населено място и в съседните му села М., Х. и О., и доставки на мляко в Р. и Б. са значителни по своя размер и предполагат обороти на много по-големи парични стойности, за които предвид описанията на дейността следва да съществуват писмени доказателства. Поради което настоящият състав намира, че неподкрепените показания на заинтересованите свидетели не звучат правдоподобно.

Поради изложеното настоящият състав намира за неправилен извода на въззивния съд, че свидетелските показания на родителите на ответниците следва да се кредитират поради това, че са най-близките им хора, които са най-запознати с постъпващите в семейството им финансови средства.

Поради изложеното настоящият състав намира, че изводът за размера на приходите въз основа на преценката на събраните по делото гласни доказателства е извършен при допуснати процесуални нарушения и е необоснован, поради което го прима за неправилен.

Неправилният извод, че посочените доходи имат за източник търговска дейност, се е отразил на извода на въззивния съд, че източникът на тези приходи не е незаконен (че е законен), който също е необоснован (за него няма други доказателства, освен показанията на заинтересованите в полза на ответниците свидетели, които нямат непосредствени, точни и пълни впечатления за точния размер на приходите).

Неправилният извод, че посочените доходи имат за източник търговска дейност се е отразил и на извода, че е налице несъответствие в размер на 83 897. 69 лева в имуществото на проверяваното лице, което не е значително несъответствие по смисъла на

чл. 21, ал. 2 вр. § 1, т. 7 ДР ЗОПДНПИ (отм.), поради което не се налага изследване на законността на доходите за придобиване на претендираните имуществата.

От изложеното следва извод, че касационната жалба е основателна, а въззивното решение е неправилно. Поради това и с оглед правомощията на настоящата инстанция, предвидени в чл. 293 ГПК, въззивното решение следва да бъде отменено, а делото да бъде върнато на въззивния съд, който да извърши съдопроизводствени действия – да определи размера на несъответствието по смисъла на чл. 21, ал. 2 вр. § 1, т. 7 ДР ЗОПДНПИ (отм.) и при извод, че е значително, да извърши преценка за законността на доходите за придобиване на претендираните имуществата.

20. За да е налице хипотезата на чл. 222, ал. 3 изр. 2 КТ е необходимо кумулативното наличие на следните три предпоставки: 1. трудовото правоотношение на работника или служителя да е прекратено, като е без значение от кого, на какво основание и по какъв начин, 2. работникът или служителят да е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, без да е необходимо именно на това основание да е прекратено трудовото му правоотношение и 3. работникът или служителят да е работил при същия работодател през последните 10 или повече години от трудовия му стаж, ако това е предвидено в Колективен трудов договор. В този период се включват всички периоди, които се зачитат за трудов стаж за придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Не е необходимо трудовият стаж да е бил непрекъснат. Необходимо е той да е бил при един и същ работодател. Работникът/служителят не би имал право да получи заплащане на увеличения размер на гратификацията, ако през този период от време трудовият стаж при работодателя е прекъснат, само ако по време на прекъсването е придобил трудов стаж при друг работодател. Когато не е налице смяна на работодателя, прекъсването на трудовия стаж не е от значение. Трудовият стаж обаче се прекъсва, когато работникът е бил в неплатен отпуск повече от 30 дни и през този период е полагал труд по постоянно трудово правоотношение при друг работодател. Времето докато е изпълнявал съответната функция при другия работодател не се зачита за трудов стаж при работодателя, с когото трудовото правоотношение се запазва.

Чл. 222, ал. 3 КТ

Решение № 60324 от 31.03.2022 г. на ВКС по гр. д. № 763/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова

Касационното обжалване е допуснато по материалноправния въпрос "прекъсва ли се трудовия стаж, когато работникът е в неплатен отпуск повече от 30 дни и полага труд по друго трудово правоотношение при друг работодател.

По отговора на поставения въпрос.

За да е налице хипотезата на чл. 222, ал. 3 изр. 2 от КТ е необходимо кумулативното наличие на следните три предпоставки: 1. трудовото правоотношение на работника или служителя да е прекратено, като е без значение от кого, на какво основание и по какъв начин, 2. работникът или служителят да е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, без да е необходимо именно на това основание да е прекратено трудовото му правоотношение и 3. работникът или служителят да е работил при същия работодател през последните 10 или повече години от трудовия му стаж, ако това е предвидено в Колективен трудов договор. В този период се включват всички периоди, които се зачитат за трудов стаж за придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Не е необходимо трудовият стаж да е бил непрекъснат.

Необходимо е той да е бил при един и същ работодател. Работникът/служителят не би имал право да получи заплащане на увеличения размер на графикацията, ако през този период от време трудовият стаж при работодателя е прекъснат, само ако по време на прекъсването е придобил трудов стаж при друг работодател. Когато не е налице смяна на работодателя, прекъсването на трудовия стаж не е от значение. Трудовият стаж обаче се прекъсва, когато работникът е бил в неплатен отпуск повече от 30 дни и през този период е полагал труд по постоянно трудово правоотношение при друг работодател. Времето докато е изпълнявал съответната функция при другия работодател не се зачита за трудов стаж при работодателя, с когото трудовото правоотношение се запазва.

По оплакванията в касационната жалба.

С оглед отговора на поставения въпрос, оплакванията в касационната жалба се явяват частично основателни.

С постановление на МС № 31 на МС от 11.02.1994 г. за увеличаване в някои случаи размера на обезщетенията по чл. 222, ал. 3 от Кодекса на труда, обн., ДВ, рбр. 16 от 22.02.1994 г., доп., бр. 60 от 16.07.1996 г., в сила от 1.02.1996 г. - чл. 2 е предвидено, че в търговските дружества, организациите, предприятията и звената от стопанската сфера с държавно участие, които са преобразувани, закривани, откривани, сливани или разделяни, увеличен размер на обезщетението при пенсиониране по чл. 222, ал. 3 от Кодекса на труда на работниците и служителите, работили през последните десет години от трудовия си стаж в съответната дейност, се урежда с колективните или индивидуалните трудови договори. Условието, при които се зачита сходния характер на работата, длъжността или професията също се определя от разпоредбите на Колективния трудов договор.

В разглеждания случай съгласно разпоредбата на чл. 83, ал. 1 от действащия в предприятието КТД, сключен на 8.8.2018 г., по който КТ "Подкрепа" е страна, работникът или служителят получава обезщетение по чл. 222, ал. 3 и ал. 4 от КТ в увеличен размер, ако през последните години от трудовия си стаж е работил при един и същ работодател: до 10 г. - 2 брутни заплати, от 10 до 20 г. - 6 брутни заплати, от 20 до 25 г. - десет брутни заплати, от 25 до 35 г. - 15 брутни заплати. Разпоредбата на чл. 83, ал. 1 КТД е ясна и не се нуждае от тълкуване, за трудов стаж при един и същ работодател се счита единствено стажът, придобит във всички клонове и предприятия, влизащи в състава на "Мини М. - изток" ЕАД и бившето СО "М. -изток".

Установено е по делото, че в периода 1.12.2003 г. до 30.11.2007 г. ищецът е бил в неплатен отпуск по правоотношението си с касатора и на постоянна работа по мандатното правоотношение. В посочения период лицето фигурира във ведомостите за заплати към Община [населено място], където е изпълнявал постоянна работа-кмет, видно от приложенията по делото доказателства. Този трудов стаж не отговаря на изискванията в чл. 83, ал. 1 КТД да е придобит във всички клонове и предприятия, влизащи в състава на "Мини М. -изток" ЕАД и бившето СО "М. -изток", тъй като не е нито близък, нито близък, нито сходен.

Установено е по делото, че в периода 12.5.88 г. до 1.12.2003 г. ищецът е полагал труд при ответника по трудово правоотношение. За този период съгласно чл. 83, ал. 1 КТ работодателят му дължи обезщетение по чл. 222, ал. 3 КТ в размер на 6 брутни трудови възнаграждения, които са му изплатени, в момента в който вземането е станало изискуемо-т. е при прекратяване на трудовото правоотношение.

Установено е от доказателствата по делото, че в периода 1.12.2003 г. - 6.11.2007 г. - период, през който с оглед отговора на поставения въпрос трудовият стаж при ответника е прекъснат. След изтичане на мандата на И., считано от 7.11.2007 г. до прекратяване на трудовото му правоотношение, считано от 16.1.20 г. работникът е продължил да работи при ответника още 13 г. и в тази хипотеза е придобил право на обезщетение по чл. 83, ал. 1 КТ вр. чл. 222, ал. 3 КТ в размер на 6 брутни трудови възнаграждения, а не на 9 както неправилно е приел съдът.

Следователно искът е по чл. 222, ал. 3 КТ вр. чл. 83, ал. 1 КТД е основателен за сумата 16 040,94 лв., до размера на която следва да бъде уважен, като до разликата над този до пълния предявен размер от 24 061,41 лв. е неоснователен и следва да бъде отхвърлен.

В този смисъл въззивното решение следва да бъде частично отменено като неправилно, постановено в противоречие с материалния закон и тъй като не се налага извършването на други съдопроизводствени действия, спорът следва да бъде разрешен от настоящата инстанция по същество.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

21. Съществен елемент от правната регламентация на допълнителните парични вноски, предвидена в чл. 134, ал. 1 от ТЗ, е срокът, за който ще бъдат задържани от дружеството. В компетентност на общото събрание е да определи срока за връщане на допълнителните парични вноски.

Реалната нужда от извършване на допълнителни парични вноски представлява наличие на конкретни икономически показатели, обосноваващи извод за необходимост от парични средства, за преодоляването на конкретна загуба или ако е налице решение за развитие на търговската дейност и са необходими парични средства. Конкретните икономически условия обуславят и определяне срока за допълнителните парични вноски.

На съдебен контрол подлежи материалната законосъобразност на решението на общото събрание на съдружниците, включително и срокът за връщане на допълнителните парични вноски.

чл. 134, ал. 1 ТЗ

Решение № 60174 от 2.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 2404/2020 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Галина Иванова

Допуснато е касационно обжалване по следния правен въпрос: Съгласно чл. 134, ал. 1 от ТЗ следва ли решението на Общото събрание на съдружниците в дружество с ограничена отговорност, за определяне на задължение за внасяне на допълнителни парични вноски да съдържа и срок за възстановяването (връщането) на допълнителните парични вноски?

Съгласно разясненията в решение № 342 от 12.12.2018 г. по т. д. № 152/2018 г., II ТО на ВКС, решение № 26/02.04.2009 г. по т. д. № 533/2008 г. на ВКС, II ТО, които настоящият съдебен състав споделя, съществен елемент от правната регламентация на допълнителните парични вноски, предвидена в чл. 134, ал. 1 от ТЗ, е срокът, за който ще бъдат задържани от дружеството допълнителните парични вноски. Целта е задължаване на съдружниците да направят допълнителни парични вноски за определен срок. Това е способ за кредитиране на дружеството за преодоляване икономически трудности на дружеството с временен характер, понесени загуби или временна необходимост от парични средства. Облигационното правоотношение не произтича от договор и по

отношение на него не се прилагат тези правила. Законът е предвидил, че общото събрание на съдружниците определя размер и срок на вноските, който може да бъде в полза на някоя от страните или и на двете, както и дали ще се дължат лихви. В компетентност на общото събрание е да определи срока за връщане на допълнителните парични вноски. Необходимостта от реална нужда от извършване на допълнителни парични вноски, с оглед покриване на конкретни загуби и при временна необходимост от парични вноски, не е въпрос на целесъобразност, а на наличие на материалноправно основание. Реалната нужда от извършване на допълнителни парични вноски представлява наличие на конкретни икономически показатели, обосноваващи извод за необходимост от парични средства, за преодоляването на конкретна загуба или ако е налице решение за развитие на търговската дейност и са необходими парични средства. Конкретните икономически условия обуславят и определяне срока за допълнителните парични вноски. На съдебен контрол подлежи материалната законосъобразност на решението на общото събрание на съдружниците, включително и срокът за връщане на допълнителните парични вноски. Срокът за връщане на допълнителните парични вноски е съществен елемент на решението съгласно изискванията на чл. 134 от ТЗ. Той следва да бъде определен с оглед другата предпоставка, предвидена в нормата - реалната нужда от кредитиране и преодоляването ѝ, както и временната необходимост, които съответно ще обоснове срока. Не може да се приеме, че в случая са приложими правилата на чл. 240, ал. 4 от ЗЗД, тъй като липсва основание за прилагане на нормата по аналогия. Липсва празнота в закона, която да се наложи чрез тълкуване да бъде преодоляна. Нормата на чл. 134 от ТЗ съдържа ясно правило и поставя като условие за вземане на решение за допълнителни парични вноски – да бъде определен срок за връщането им. Икономически това решение е от значение, тъй като паричните вноски са необходими за дейността на дружеството и за планиране на разходите му в определения срок. Това е в противоречие на възможността кредиторът да поиска връщане на заетите средства по аналогия на чл. 240, ал. 4 от ЗЗД.

В разглеждания случай изводите на въззивния съд относно решението от 03.09.2018 г. са постановени в противоречие с тълкуването на чл. 134 от ТЗ, така както е извършено безпротиворечиво в постоянната практика на ВКС. Приемайки, че срокът за връщане на допълнителните парични вноски не е от значение и че следва да се приложат правилата на чл. 240 от ЗЗД, въззивният съд е постановил решението си в отклонение на правилото на чл. 134 от ТЗ.

Следва да се има предвид, в конкретния случай, че търговското дружество "Виктория принт" ООД се е позовало на решение от 08.01.2018 г. за проведено общо събрание на съдружниците, в което е определено, че по принцип когато е необходимо внасянето на допълнителни парични вноски за преодоляване икономически затруднения, срокът за връщането им ще е 5 годишен. Ищецът е оспорил провеждането на това общо събрание, както и неговото присъствие, с мотива, че не е подписал протокола за общото събрание. Въззивният съд неправилно е приел, че решението от 08.01.2018 г. е без значение. Удостоверяване провеждането на Общо събрание на съдружниците се извършва с протокола за провеждането му, като няма предвидена специална форма или съдържание, за извършването му в случаите на вземане на решение на основание чл. 137, ал. 1, т. 9 от ТЗ. Оспорено е провеждането на общо събрание на съдружниците. Оспорен е завереният на основание чл. 183 от ГПК, препис от документа, представен от ответника. Оспорва, че е

присъствал на такова събрание, тъй като подписът под документа не е положен от него. Оригинал на протокола от 08.01.2018 г. е представен в срок. След направеното оспорване, с допълнителната искова молба, съобразно отразеното в определението, постановено на основание чл. 146, ал. 4 от ГПК, дружеството-ответник по иска е представил по делото оригинал на протокола от 08.01.2018 г., който носи подписа на съдружника А. Г.. Впоследствие, с молба след това заседание е обяснено от ответното дружество, че протоколът е съставен в два оригинални екземпляра, като единият бил оставен в счетоводството на дружеството, а другият в дружеството. Установили разминаване в представения заверен препис по делото от един от оригиналите и представения по делото оригинал. С допълнителната молба е представен протокол от 08.01.2018 г., който също носи подписа на съдружника А. Г.. Същите са с еднакво съдържание. С оглед изслушаната повторна експертиза двата представени оригинала на протокол от 08.01.2018 г. носят подписа на А. Г.. Повторната експертиза е допусната след изслушване на единична експертиза, която е оспорена от Г.. С оглед неформулиране отговор от единичната експертиза, именно поради това и наличието на оспорване, е назначена повторна експертиза на основание чл. 201 от ГПК. Именно повторната експертиза, изготвена от вещото лице Р. дава категоричен извод, че подписите под двата документа, представляващи протоколи на общото събрание на съдружниците от 08.01.2018 г. са на А. Г.. Освен подписа на управителя Г., тези протоколи са подписани и от Т. З., който е управител на дружеството. Протоколите са с едно и също съдържание. Обективирани в протокола решения са именно – решение за финансиране дейността на фирмата от съдружниците, вноските, от което да се отразят като задължение, срок за възстановяване 5 години, както и възможност да се трансформират задълженията в увеличение дела на всеки един съдружник в капитала на дружеството. След като е удостоверено провеждането на общо събрание на съдружниците, включително и с признание чрез полагане подписа на А. Г., следва да се приеме, че за съдружника А. Г. е възникнало право да оспори взетите решения, на основание чл. 74 от ТЗ, от момента, в който е проведено общото събрание. А при твърдение, че не е редовно уведомен, от момента, от който ги е узнал. Няма данни това да е сторено. Поради изложеното следва да се приеме, че е проведено общо събрание на съдружниците на 08.01.2018 г., на което са взети описаните по-горе решения, като те са провели действие между съдружниците.

Така обективирани решения на 08.01.2018 г. не съдържат всички реквизити, изискуеми от нормата на чл. 134 от ТЗ, тъй като не съдържат конкретния размер на допълнителните парични вноски. Но решенията по принцип определят необходимостта от финансиране на дейността на дружеството чрез допълнителни парични вноски, които ще следва да се върнат в 5 годишен срок. Взетите решения на 08.01.2018 г. са от значение за определяне съответствието на решенията, взети на 03.09.2018 г. Освен това, видно от протокола от 03.09.2018 г. за провеждане на Общо събрание на съдружниците, в отправяне на предложението за гласуване на Общото събрание на 03.09.2018 г. е посочено, че вече е взето решение за връщане на допълнителните парични вноски в 5 годишен срок. Следователно, двете решения от 08.01.2018 г. и от 03.09.2018 г. на Общото събрание на съдружниците, са в неразривна връзка и следва да се приеме, че изискването за определяне на срок за връщане на допълнителните парични вноски, на основание чл. 134 от ТЗ, е изпълнено. С процесното решение е прието е, че за търговската дейност е

необходимо внасянето на 70 000 лв, както и за погасяване на дълг на дружеството към "Електра" ЕООД от 85 260 лв. Определено е, че необходимостта от набавяне на парични средства е в размер на 155 260 лв. В решението конкретно са определени съобразно размера на дяловете за Т. З. 129 176, 32 лв и за А. Г. 26 083, 68 лв. Решението е взето с мнозинство от s от капитала, съобразно изискването на чл. 137, ал. 3 от ТЗ. Протоколът от проведеното Общо събрание на съдружниците е заверен нотариално относно подписите и съдържанието на същия от Нотариус. Преценени в съвкупност двата протокола, дават основание да се приеме, че не е налице липса на срок за връщане на допълнителните парични вноски, изискуем от чл. 134 от ТЗ. Този срок е определен като 5 годишен.

Въпреки изложените мотиви в нарушение на чл. 134 от ТЗ, в разглежданото в настоящия случай въззивно решение, съдът правилно е преценил наличието на реална нужда от допълнителни парични средства. Обосновани са изводите с оглед възприетите договор за заем между "Електра" ЕООД и "Принтхаус" ООД от 30.4.2014 г. за предоставянето на сумата от 160 000 лв в заем за срок от 1 година при 5 % годишна лихва. Също така и с оглед изслушаната по делото съдебно счетоводна експертиза на вещото лице Н., съгласно, която в счетоводството на "Принтхаус" ООД е отразено получаването по разплащателна сметка на сумата от 160 000 лв, като е отразено счетоводно записване по счетоводна сметка 151 краткосрочни заеми. Правилно е преценено споразумението, сключено на 08.08.2017 г. между дружествата "Електра" ЕООД, заемодател, "Виктория принт" ООД и "Принтхаус" ООД. По силата на това споразумение е осъществено заместване в дълг в заемното правоотношение, произтичащо от посочения договор за заем от 30.04.2014 г. между "Електра" ЕООД и "Принтхаус" ООД. По отношение на споразумителния протокол от 08.08.2017 г. е възприето заключението на вещото лице, че в счетоводството е отразено задължение, дългосрочни заеми в лева в дебит, и в кредит заем "Виктория принт". Действително, споразумителният протокол за заместване в дълг е подписан за дружествата "Принтхаус" ЕООД и "Виктория принт" ООД чрез представител Т. З.. Но в счетоводството на дружеството "Виктория принт" ООД е отразено задължението с превод на сумата от 220 000 лв, на 25.9.2017 г. и на 09.11.2017 г. На основание чл. 123 от ТЗ, всеки съдружник има право на достъп до търговските книги на дружеството и може да изисква сведения от управителя на дружеството. Следователно, след като е налице отразяване в счетоводството на посоченото задължение, то е могъл Г. като съдружник да се уведоми за извършените осчетоводявания и основанието за това и да възрази срещу поемане на това задължение. В счетоводството на дружеството "Виктория принт" ООД е отразено възникналото вземане към "Принтхаус" ООД на основание споразумителния протокол от 08.08.2017 г. Съгласно договора за заем, задължението за връщане на заетата сума е 1 година. То не е било изпълнено в срок. Липсват доказателства да е променен падежът на това задължение. Поради това следва да се приеме, че при заместване в дълг за "Виктория принт" ООД е възникнало задължение да върне заетата сума, като падежът на задължението е настъпил и той е 30.04.2015 г. Размерът на задължението е 143 401, 11 лв. Задължението е осчетоводено в счетоводството на "Виктория принт" ООД и са извършени плащания в общ размер 135 290 лв, като последното плащане е направено на 10.09.2018 г. Възприето е заключението на вещото лице за периода от м. 09 до м. 12. 2018 г., с оглед постъпленията от продажби, включително постъпления на сума от 145 000 лв, са покрити задълженията на

дружеството, но нетният поток е 2 312, 70 лв. Сумата от 145 000 лв е образувана от постъпления от Т. С. З.. Без внасянето на тази сума по сметка на дружеството, не биха могли да се покрият разходите на същото. Именно наличните задължения, според заключението за вещото лице към края на периода, без влиянието на вноските обосновава недостиг на парични средства в размер на 95 375, 52 лв. са основание да се приеме, че към момента на определяне на допълнителните парични вноски, 03.09.2018 г., дружеството е било в състояние да предвиди, че ще падежират задължения и ще следва да покрие същите, за което няма да има налични постъпления. Така събраните доказателства по делото, дават основание да се приеме, че е било необходимо внасянето на допълнителни парични вноски, за покриване на разходи – падежиралите задължения за връщане на заетата сума. Освен това следва да се приеме, че дружеството има правомощие да вземе решение за допълнителни парични вноски за развитие на дейността, закупуване на нови машини и наемане на работници и служители. Тези разходи ще са временни, до развитие на дейността и реализиране на печалба от дружеството. Съгласно заключението последните четири месеца от м. 09-м. 12 2018 г. средствата за работна заплата са 70 132, 15 лв, плащания към доставчици и кредитори 274 612, 15 лв. погасяване на заеми 21 044, 24 лв. Както и че печалбата, разпределена като дивидент за 2018 г. е 16 589, 13 лв. Изплащането на всички средства от допълнителните парични вноски няма да е затруднително за срок от 5 години. Срокът за връщането от 5 години е определен обосновано с оглед размера на задълженията, както и дейността на дружеството и размера на паричните потоци, посочени от вещото лице. По изложените съображения, крайният извод на въззивния съд следва да се потвърди и решението да бъде оставено в сила.

22. Разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК цели отстраняване на процесуални нарушения на първоинстанционния съд, които са довели до непълнота на доказателствата по делото. Тя е способ за попълване на доказателствения материал от въззивната инстанция, когато допустими и относими доказателства са поискани от страната в рамките на преклузивните срокове, но не са събрани от първоинстанционния съд поради допуснати процесуални нарушения.

Отсъствието на повторно сезиране на първоинстанционния съд да се произнесе по доказателственото искане не отстранява /не заличава/ процесуалното нарушение, съответно повторното сезиране не е предпоставка за приложение от въззивния съд на разпоредбата на чл.266,ал.3 ГПК.

Чл. 266, ал. 3 ГПК

Решение № 18 от 4.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 454/2021 г., I т. о., докладчик съдията Ирина Петрова

С исковата молба е претендирано обезщетение за неимуществени вреди от смъртта на сина на ишците под формата на частични искове от по 200 000 лв. - част от вземания в общ размер от по 280 000 лв. Заявени са доказателствени искания: изслушване на двама свидетели при довеждане за доказване на причинените неимуществени вреди, за установяване на личността на починалия, за отношенията в семейството, как ишците приемат загубата на сина си и дали е промяна в живота им; поискано е и назначаването на експертиза от психолог, която да установи загубата дала ли е отражение на психиката на родителите, какво е състоянието им, налага ли се лечение.

Първоинстанционният съд е допуснал на ишците един свидетел при довеждане, посочил е, че по останалите искания ще се произнесе в открито съдебно заседание. Доклад по делото не е изготвен. В съдебното заседание е изслушан доведеният от ишците свидетел, представителите на страните не са имали искания за други доказателства и е даден ход на устните състезания. С първоинстанционното решение исковете са уважени в размер от по 200 000 лв., ведно със законната лихва от предявяването им - 24.01.2017 г. Претенциите за законна лихва са отхвърлени за периода от датата на деликта - 14.06.2016 г. до 23.01.2017 г.

Въззивната инстанция е била сезирана с жалби на двете страни. Ишците са обжалвали отхвърлянето на претенцията им за законна лихва от датата на смъртта на сина им, съвпадаща с датата на пътното произшествие, а ответната страна е оспорила уважаването на исковете за сумата над 100 000 лв. С отговора на жалбата, подадена от застрахователното дружество ишците са поддържали пред въззивната инстанция да бъде допуснат свидетел за установяване на търпените морални вреди и да бъде назначена психологична експертиза, по съображения, че тези искания са заявени своевременно пред СГС и не са уважени поради процесуални нарушения, като са се позовали на разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК.

В определение от подготвително заседание по чл. 267 ГПК исканията за събиране доказателства не са уважени по съображения, че съгласно чл. 266, ал. 1 ГПК страните не могат да ангажират във въззивното производство нови доказателства, които са могли да бъдат събрани в първоинстанционното производство. Счетено е, че искането за допускане на свидетел и експертиза е преклудирано, тъй като при приключване на съдебното дирене в първоинстанционното производство, процесуалният представител на ишците изрично е заявил, че няма други доказателствени искания.

С обжалваното решение е прието, че правното основание на иска не е даденото от СГС - чл. 432 КЗ, а са приложими на основание пар. 22 ПЗР на КЗ от 2016 г., разпоредбите на част IV от отменения КЗ, т. е. исковете намират своето основание в разпоредбата на чл. 226, ал. 1 КЗ-отменен. Жалбата на ответника е приета за частично основателна, като е счетено, че справедливото обезщетение е в размер на по 120 000 лв. За основателна е счетена жалбата на ишците по отношение на началния момент, от който се дължи законна лихва. Това е обусловило отмяната на първоинстанционното решение и отхвърлянето на исковете за разликата до 200 000 лв. и потвърждаването на първоинстанционното решение за уважаване на исковете до размер от по 120 000 лв., върху които суми законната лихва е присъдена, считано от 14.06.2016 г.

Касационното обжалване е допуснато по уточнения от състава на ВКС въпрос - За приложението на разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК по отношение на допустими и относими доказателства, посочени своевременно пред първоинстанционния съд, по допускането на които той не се е произнесъл. Предпоставка ли е за приложението на чл. 266, ал. 3 ГПК повторното сезиране на първоинстанционния съд да се произнесе по искането за събиране на доказателствата.

По правния въпрос:

Съгласно трайноустановената практика ВКС, обективизирана в решенията по т. д. № 94/2020 г. на Второ т. о., по гр. д. № 6627/2014 г. на Трето г. о., по гр. д. № 2427/2014 г. на Трето г. о., послужили като допълнителна предпоставка за допускане на обжалването и цитираните в тях актове, която настоящият състав изцяло споделя, разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК цели отстраняване на процесуални нарушения на първоинстанционния съд, които са довели до непълнота на доказателствата по делото. Тя е способ за попълване на доказателствения материал от въззивната инстанция, когато допустими и относими доказателства са поискани от страната в рамките на преклузивните срокове, но не са събрани от първоинстанционния съд поради допуснати процесуални нарушения. Когато е сезиран с искане, включително и заявено в отговора на въззивната жалба, за да отстрани

допуснатото процесуално нарушение, съдът е длъжен да събере относимите и допустими доказателства, които са били поискани своевременно и които не са били събрани поради процесуалното нарушение. Това задължение на въззивната инстанция произтича от обстоятелството, че преклузията по чл. 266, ал. 1 ГПК не може да настъпи когато пропускът за установяване на действителните отношения между спорещите страни чрез попълване на делото с доказателства, се дължи на допуснато нарушение на процесуални правила. Такова е налице и когато първоинстанционният съд не се е произнесъл по своевременно направено и неоттеглено доказателствено искане, независимо, че страната не е сезирала съда за пропусък и не е ангажирала наново доказателството. Отсъствието на повторно сезиране на първоинстанционния съд да се произнесе по доказателственото искане не отстранява /не заличава/ процесуалното нарушение, съответно повторното сезиране не е предпоставка за приложение от въззивния съд на разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК.

С оглед отговора на правния въпрос въззивното решение е неправилно. В нарушение на разпоредбата на чл. 266, ал. 3 ГПК и неправилно тълкуване на текста на чл. 266, ал. 1 ГПК въззивната инстанция е отказала събирането на посочените в защита срещу искането на насрещната страна за намаляване на размера на обезщетението доказателства, които са: допустими и относими към претенцията за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди; тяхното значение за спора е надлежно обосновано и събирането им е поискано своевременно пред първоинстанционния съд; по искането за допускането им отсъства произнасяне от първостепенния съд, отсъства и изготвен доклад по делото; искането за събирането им не само не е оттеглено, но изрично е поддържано в отговора на въззивната жалба като е обосновано подробно конкретното наличие на хипотезата на чл. 266, ал. 3 ГПК.

Както се посочи, страната няма задължение да напомня на съда за доказателствените си искания, по допускането на които няма произнасяне и да настоява за събирането им. В тази хипотеза пропускът е не на страната, а на съда. Този пропуск подлежи на отстраняване пред въззивната инстанция по реда на чл. 266, ал. 3 ГПК, която в случая е надлежно сезирана с довод за допуснато процесуално нарушение и искане за събиране на доказателствата, несъбрани от първоинстанционния съд поради игнориране на процесуалните му задължения.

Изложеното обуславя отмяна на атакуваното решение и връщане на делото за ново разглеждане от въззивната инстанция, която следва да допусне доказателствените искания, посочени в отговора на въззивната жалба.

23. Изявлението на заемодателя за послужване, с което се противопоставя да продължи безвъзмездното ползване от страна на заемателя, дори без да съдържа изрична покана за връщането на вещта, по същество представлява изявление за прекратяване на договора за заем за послужване, тъй като имплицитно съдържа в себе си оттегляне на даденото съгласие за безвъзмездно ползване на вещта, което е необходимо за съществуването на договорно правоотношение.

Чл. 243 ЗЗД

Решение № 60156 от 25.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 633/2020 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Анна Баева

Касационно обжалване е допуснато по материалноправния въпрос: "Прекратява ли се действието на договора за заем за послужване по чл. 243 ЗЗД с изявление, съдържащо противопоставяне на заемодателя да продължи безвъзмездното ползване на дадената в

заем за послужване вещь, без да се съдържа изрична покана до заемателя за връщането на вещта?"

Върховният касационен съд, състав на Търговска колегия, Второ отделение, като прецени данните по делото с оглед заявените касационни основания и съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, приема следното:

Въззивният съд, за да потвърди първоинстанционното решение за отхвърляне на предявения иск, е споделил фактическите и правните изводи на първоинстанционния съд и на основание чл. 272 ГПК е препратил към тях, като е изложил и собствени мотиви за неоснователност на направените във въззивната жалба оплаквания. Изложил е съображения, че от начина, по който е формулирана разпоредбата на чл. 249, ал. 2 ЗЗД, следва да се приеме, че прекратяването на договора за заем за послужване безусловно е обвързано с връщането на вещта, като по силата на отправеното от заемодателя волеизявление да бъде дадена обратно предоставената вещь настъпва и прекратяването на правото на заемателя да ползва същата безвъзмездно. По тези съображения въззивният съд не е споделил даденото разрешение в цитираното от въззивниците решение № 721 от 03.01.2011 г. по гр. д. № 401/2009 г. на ВКС, ГК, IV г. о., че прекратяването на договора за заем за послужване може да настъпи и без да е налице искане от заемодателя за връщане на вещта, а само въз основа на отправено към заемателя предложение за заплащане на наемна цена. Посочил е, че трансформирането на правното основание на облигационната връзка следва да бъде резултат от еднозначна идентичност в намеренията на страните да продължат създаденото между тях правоотношение от договор за заем за послужване в договор за наем и в случай на непостигане на такава еднаквост в намеренията им, то тогава на разположение на заемодателя е даденият в закона ред за прекратяване на договора, посредством искане за връщане на вещта. Намерил е, че друга алтернатива за прекратяването на договора като "противопоставянето на безвъзмездното ползване", но без да се иска вещь обратно, в закона не е предвидена. Изтъкнал е, че противопоставянето на безвъзмездното ползване обективира само намерението на заемодателя да промени основанието, на което се ползва вещь, но то може да бъде проведено отново единствено при съгласието и на насрещната страна.

Въззивният съд е приел, че от доказателствата по делото не се установява изявление до ответника за връщане на вещь, тъй като липсва искане за прекратяване на фактическата власт върху процесните имоти от заемодателя "ЕСТ" АД. Намерил е, че договорът за залог, сключен с ищеца В. С. като заложен кредитор, не включва клауза, делегираща му правомощие за прекратяване на заема за послужване, като разпоредбите на чл. 5 и на чл. 6 от договора регламентират действията на зложния кредитор по запазване и събиране на зложното вземане /дефинирано като вземане за неоснователно обогатяване, резултат от ползването на процесните вещи без правно основание/, но не и правомощието да упражни от името на заемодателя – зложния длъжник, правото да прекрати договора за заем за послужване. Посочил е още, че отправените покани до ответника не съдържат изявление за предаване на фактическата власт, а с тях се иска само заплащане на ползването в посочения размер с предупреждението, че ако не бъдат заплатени, сумите ще бъдат събрани принудително по съдебен ред.

Във връзка с установяване прекратяването на договора с гласни доказателства въззивният съд е приел, че в случая в подкрепа на този факт е само казаното от св. Е. С., но е намерил, че освен личната ѝ обвързаност с ищеца /свидетелката е заявила, че живее на съпружески начала с него/, тя е и адвокат на същия, предвид казаното от нея, че е участвала при изготвянето на документите и е консултирала при учредяването на обезпеченията с процесния договор за залог, поради което е преценил, че свидетелката е очевидно заинтересована. Посочил е, че други доказателства за установяването на достигнало до ответника изявление за връщане на вещите не са ангажирани.

Поради това въззивният съд е споделил правните изводи на първоинстанционния съд, че при липсата на доказано прекратяване на сключения между "ЕСТ" АД и ответника неформален договор за заем за послужване на процесните имоти, упражняваната през исковия период фактическа власт от ответника е на валидно правно основание, поради което и не следва да бъдат разисквани предпоставките на фактическия състав на неоснователното обогатяване.

По поставения материалноправен въпрос:

По приложението на чл. 249, ал. 2 ЗЗД и прекратяването на безвъзмезден договор за заем за послужване е формирана съдебна практика, обективирана в решение № 721 от 03.01.2011 г. по гр. д. № 401/2009 г. на ВКС, ГК, IV г. о. и решение № 164 от 07.01.2021 г. по гр. д. № 4132/2019 г. на ВКС, ГК, IV г. о., с които е прието, че с противопоставянето от страна на заемотателя на безвъзмездното ползване на вещта договорът за заем за послужване се прекратява на основание чл. 249, ал. 2 ЗЗД, като е без значение дали заемотелят е откликнал на предложението за сключване на договор за наем, както и че е продължил да ползва вещта. Настоящият състав споделя това разрешение по следните съображения:

С договора за заем за послужване заемотелят предоставя безвъзмездно на заемотеля определена вещ за временно ползване, която заемотелят се задължава да върне на уговорения срок или след уговореното ползване. Договорът се сключва с постигане на съгласие на страните и предаване на фактическата власт на вещта. Когато не е уговорен срок за ползването или не е определена целта на ползването, съгласно чл. 249, ал. 2 ЗЗД заемотелят може винаги да иска вещта си обратно. В посочената хипотеза договорът за заем за послужване се прекратява с изявление на заемотателя, без настъпването на тези правни последици да е обусловено от фактическото връщане на вещта с оглед липсата на такова изискване в цитираната разпоредба. Следователно, за прекратяване на договора е достатъчно изявление на заемотателя, съдържащо волята му за връщане на вещта, т. е. за преустановяване на безвъзмездното ползване на вещта от заемотеля. Изявлението на заемотеля, с което се противопоставя да продължи безвъзмездното ползване от страна на заемотеля, дори без да съдържа изрична покана за връщането на вещта, по същество представлява изявление за прекратяване на договора за заем за послужване, тъй като имплицитно съдържа в себе си оттегляне на даденото съгласие за безвъзмездно ползване на вещта, което е необходимо за съществуването на договорно правоотношение.

Поради това настоящият състав намира, че действието на договора за заем за послужване по чл. 243 ЗЗД се прекратява с изявление, съдържащо противопоставяне на заемотеля да продължи безвъзмездното ползване на дадената в заем за ползване вещ, и без да се съдържа изрична покана до заемотеля за връщането на вещта.

По основателността на касационната жалба:

Въззивният съд се е произнесъл по поставения въпрос в противоречие с дадения отговор, което е обусловило и неправилност на обжалваното решение, налагащо неговата отмяна. Тъй като не е необходимо събиране на други доказателства, делото следва да бъде решено по същество от настоящата инстанция.

От събраните по делото доказателства се установява, че с приемо-предавателни протоколи от 05.10.2009 г. "ЕСТ" АД е предало на ответника "ЛЕВ КОРПОРАЦИЯ" АД за ползване офис № 6 и офис № 7, находящи се в сграда – "Бизнес център Евротур" в УПИ VII – 505, 535, 565, 577 в квартал 14а по плана на [населено място], НПЗ "Изток", местност "К. ". С оглед обстоятелството, че за ползването на имотите не е уговорена наемна цена, следва да се приеме, че между тези дружества са възникнали правоотношения по договор за заем за послужване.

С договор за залог върху вземания от 28.02.2015 г., сключен между В. С. С. като заложен кредитор и "ЕСТ" АД като залогодател, залогодателят е учредил в полза на заложния кредитор залог върху всички свои настоящи и бъдещи вземания към трети лица,

произтичащи от ползването на обекти, собственост на залогодателя – помещения или части от помещения, намиращи се на етаж първи, втори и трети от сграда – Бизнес Център "Евротур", находяща се в [населено място], район "Младост", [улица], описани в чл. 2/1 от договора, за обезпечаване на вземанията на заложния кредитор по договор за заем от 29.06.2012 г., по който залогодателят е солидарен длъжник. В чл. 2/2 са посочени вземанията на залогодателя във връзка с ползването на описаните обекти, включващи се в предмета на договора, сред които са и вземания от ползвателя "Лев Корпорация" АД за ползване на офис № 6 и офис № 7 по приемо-предавателни протоколи от 05.10.2009 г. в месечен размер съответно на 1900 евро и 880 евро без ДДС. Съгласно чл. 2/3 основанието на посочените вземания е ползването от страна на посочените лица на съответните обекти без заплащане на наем, като вземанията ще станат изискуеми след отправяне на писмено искане за плащане до съответните ползватели, за отправянето на което заложният кредитор се счита овластен от залогодателя с подписването на договора.

С две уведомления от 03.02.2015 г. В. С. С. е уведомил "Лев Корпорация" АД за сключения договор за залог на вземания, посочил е, че офис № 6 и офис № 7 се ползват, без да се заплаща наем, и е отправил по овластяване от залогодателя покана за плащане на наем от 1900 евро без ДДС месечно, считано от 01.01.2015 г. Уведомленията, изпратени на адреса на управление на ответното дружество, са получени на 09.02.2015 г.

При така установените обстоятелства настоящият състав намира за установено, че по силата на сключения договор за залог в полза на ищеца В. С. С. е учреден залог върху бъдещи вземания на залогодателя "ЕСТ" АД по отношение на "Лев Корпорация" АД, произтичащи от ползването на офис № 6 и офис № 7, описани в договора. Предмет на договор за залог могат да са и бъдещи вземания, ако са определяеми, като е без значение източникът на тези вземания. Вземания, произтичащи от неоснователно обогатяване, могат да бъдат предмет на договор за залог, тъй като липсва ограничение в този смисъл в разпоредбата на чл. 162, ал. 1 ЗЗД. От друга страна, вземанията, предмет на процесния договор, са определяеми, тъй като са посочени длъжникът и основанието, както и е посочен начинът на определяне на размера на вземането - съизмеримо с пазарния наем за ползването на имотите. Поради това ищецът В. С. С. е легитимиран да предяви иск за събиране на заложеното в негова полза вземане на "ЕСТ" АД за обезщетение за ползване без основание на посочените имоти през исковия период.

По делото не е спорно обстоятелството, че през процесния период ответникът е ползвал безвъзмездно офис № 6 и офис № 7 по силата на договор за заем за послужване, сключен с "ЕСТ" АД. С оглед отговора на материалноправния въпрос, по който е допуснато касационно обжалване, следва да се приеме, че с достигането до заемателя на уведомлението, съдържащо противопоставяне на заемодателя да продължи безвъзмездното ползване на дадената в заем за послужване вещ, договорът за заем за послужване е прекратен. Изявлението е направено от заложния кредитор въз основа на съдържащото се в чл. 2/3 от договора за залог изрично овластяване от залогодателя да отправи от негово име искане към ответника за заплащане за ползването. Обстоятелството, че овластяването на залогодателя се съдържа в договора за залог, не е пречка за настъпване на целените с него правни последици. Като изявление в такъв смисъл следва се цени и исковата молба, по която е образувано т. д. № 12236/2015 г. на СГС, І ГО, 17 състав между страните за заплащане на обезщетение за ползване на имотите за период, предхождащ процесния.

Предвид изложеното, считано от 10.02.2015 г., ответникът е продължил ползването на офис № 6 и офис № 7 без основание, доколкото към този момент сключеният договор за заем за послужване е бил прекратен, а между страните не е постигнато съгласие за сключване на договор за наем, и дължи обезщетение за това ползване на собственика на имота на основание чл. 59 ЗЗД. Съгласно приетото в първоинстанционното производство заключение на съдебно-счетоводната експертиза стойността на пазарния наем за исковия

период от 01.01.2016 г. до 22.11.2016 г. за офис № 6 възлиза на 3683, 58 лева или 39 537, 09 лева общо за периода, а за офис № 7 – на 1706, 16 лева или 18 312, 78 лева общо за периода. Поради това предявеният иск е основателен в посочения размер и следва да бъде уважен, като за разликата над 57 849, 87 лева до 58 359, 39 лева следва да бъде отхвърлен.

Съгласно постоянната практика на ВКС – решение № 217 от 08.10.2013 г. по гр. д. № 1290/2013 г. на ВКС, ГК, III г. о. и др., паричното обезщетение по чл. 59 ЗЗД възниква ежедневно и неизпълнението му поражда друго акцесорно задължение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за заплащане на обезщетение за забава в размер на законната лихва, дължимо от деня на забавата. Прието е, че съгласно чл. 84, ал. 2 ЗЗД длъжникът ще изпадне в забава за това свое акцесорно задължение от деня на поканата, като правопораждащото действие на същата се отнася занапред. В тази връзка, кредиторът може да кани длъжника да му заплаща вече възникнало парично задължение за обезщетение по чл. 59 ЗЗД, но не би могъл да бъде поканен да заплати, наред с вече съществуващото, и друго – невъзникнало и несъществуващо към датата на поканата главно задължение за обезщетение, което би възникнало, ако длъжникът несобственик продължи да ползва без основание вещта на кредитора. В настоящия случай уведомлението до ответника за сключения договор за залог съдържа изявление за прекратяване на договора за заем за послужване, но няма характера на покана за плащане на възникнало задължение за обезщетение за ползване на имотите без основание. Поради това предявеният иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД се явява неоснователен и следва да бъде отхвърлен.

Предвид изложените съображения и с оглед правомощията на касационната инстанция по чл. 293, ал. 2 ГПК въззивното решение следва да бъде отменено в частта, с която е потвърдено първоинстанционното решение в частта, с която е отхвърлен предявеният иск с правно основание чл. 59 ЗЗД за сумата 57 849, 87 лева, вместо което ответникът "Лев Корпорация" АД следва да бъде осъден да заплати на "ЕСТ" АД сумата 57 849, 87 лева, от които 39 537, 09 лева - обезщетение за ползване на офис № 6 за периода от 01.01.2016 г. до 22.11.2016 г. и 18 312, 78 лева - представляваща обезщетение за ползване за същия период на офис № 7, ведно със законната лихва върху двете суми, считано от завеждане на исковата молба до окончателното плащане. В останалата му част обжалваното решение следва да бъде оставено в сила.

24. Предмет на производството по отмяна в хипотезата на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК са влезли в сила решения, което означава те да са постановени от еднакво компетентни правораздавателни органи – граждански съдилища, чиито актове се ползват със сила на пресъдено нещо след влизането им в сила. При произнасянето си с решението по реда на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК Върховен касационен съд извършва преценка на правилността на двете съдебни решения, за които се твърди да си противоречат, като отменя неправилното, тъй като целта, която преследва законодателят с този способ, е при наличието на две противоречиви решения да не остане в правния мир това, което е порочно, като противоречието следва да съществува в диспозитивите на двете решения.

Не отговаря нито на тази цел, нито на посочените характеристики арбитражното решение, което се постановява по друг процесуален ред, не от граждански съд, а от избрана от страните юрисдикция – арбитраж, чиито решения не са обжалваеми пред съд.

Чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК

Решение № 27 от 30.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 2590/2021 г., II т. о., докладчик съдията Людмила Цолова

Производството е по чл. 307 от ГПК вр. чл. 303, ал. 1, т. 1 и т. 4 ГПК.

Образувано е по молба на "Енергийна финансова група"АД за отмяна на основание чл. 303, ал. 1, т. 1 и т. 4 ГПК на влязлото в сила решение от 13.07.2018 г. по т. д. № 2631/2017 г. по описа на Софийски градски съд, с което са отхвърлени предявените от дружеството срещу "НЕК" ЕАД осъдителни иски за сумата 2 884 587, 17 лв. представляваща левова равностойност на задълженията по фактури № 170/10.09.2012 г. и № 185/31.10.2012 г., цедирани му с договор за прехвърляне на вземания от 28.01.2013 г., сключен между него и "Уорли Парсънс нюклиър сървисис"ЕАД, както и за сумата 880 816, 79 лв., представляваща мораторна лихва върху главниците по фактурите за периода от 01.09.2014 г. до 01.09.2017 г., като неоснователни и недоказани.

Молителят твърди, че след влизането в сила на решението /същото е потвърдено с решение на Софийски апелативен съд, което е оставено в сила с решение № 60065/01.07.21 г. по т. д. № 2883/19 г. на ВКС ТК Второ отделение/, след като уведомил праводателя си "Уорли Парсънс нюклиър сървисис"ЕАД, се снабдил с новооткрито от него писмено доказателство – предоставен му от "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД сертификат – извлечение от партидата Уорли Юръп ЛТД Великобритания, от което е видно, че Парсънс ИендСи Юръп Лимитид Великобритания, Уорли Парсънс Юръп Лимитид Великобритания и Уорли Юръп ЛТД Великобритания са различни наименования на едно и също дружество, преименувано с тях в периода от 2002 г. до 2019 г. Молителят счита, че това доказателство е от съществено значение на делото, тъй като би променило изводите на съда по спора; при решаването на делото то не е могло да му бъде известно, а непълнотата на доказателствата, при която е постановено съдебното решение не се дължи на неговата небрежност, тъй като той не е имал достъп до това доказателство. Твърди, че същото му е било предоставено след влизане в сила на решението, като възможната най-ранна дата, от която би могъл да се сдобие с него е 08.07.2021 г. – датата на която е извършена нотариалната заверка на превода му. Наред с това молителят навежда твърдения, че между неговия праводател "Уорли Парсънс нюклиър сървисис"ЕАД и "НЕК"ЕАД на същото основание е влязло в сила решение, което предхожда атакуваното и установява коренно противоположни изводи по спора. Ползващото се със сила на пресъдено нещо решение, на което, според молителя, противоречи решението на Софийски градски съд е решение от 06.09.2018 г. по арбитражно дело № 20351/МНМ на Арбитражния съд при Международната търговска камара Париж. Сочи се, че това решение поражда правни последици, изразяващи се в сила на пресъдено нещо и в изпълнителна сила, като неговата сила на пресъдено нещо е аналогична на тази на съдебното решение, има същите обективни предели и следва да се зачита от държавните съдилища и другите държавни органи като съдебно решение. Молителят счита, че субективните предели на силата на пресъдено нещо на посоченото арбитражно решение се разпростират и спрямо него по силата на частното правоприемство /"Уорли Парсънс нюклиър сървисис"ЕАД му е прехвърлил вземанията с договор за цесия/, независимо, че не е бил страна в арбитражното производство. Според изложеното от него, основанието за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато съдът, постановил по-късното решение, не е зачел формираната вече сила на пресъдено

нещо на предходно постановеното както по правоотношение, което е предмет на делото, така и по правоотношение, което не е предмет на делото, но има значение за неговото решаване. Претендира се, след отмяна на решението на САС, делото да се върне на надлежния съд за ново разглеждане.

Ответникът по молбата "Национална електрическа компания" ЕАД я е оспорил с твърдения за недопустимост и за липса на основания за отмяна. Изложил е съображения, че представеният от молителя документ няма качеството на новооткрито писмено доказателство; че ищецът е могъл своевременно да се снабди с него; че сертификатът няма съществено значение за изхода на делото. Във връзка с поддържаното в молбата второ правно основание за отмяна ответникът излага съображения за неприложимост на разпоредбата на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК към хипотеза на твърдяното от молителя противоречие между съдебно и арбитражно решение; за липса на идентитет в предмета на двете производства, както и на съотношение в предметите им на обуславящ и обусловен, а освен това сочи, че в рамките на извършения инстанционен контрол върху решението на Софийски градски съд арбитражното решение е било предмет на задълбочено обсъждане както от въззивната, така и от касационната инстанции. Поддържа и липса на субективно тъждество на страните в двете производства. По подробно изложени в писмения отговор на молбата съображения в посочения смисъл ответникът иска тя да бъде оставена без уважение. Претендира разноски за производството.

Върховният касационен съд Търговска колегия Второ отделение, намира подадената молба за допустима, като депозирана от надлежна страна в процеса в срока по чл. 305, ал. 1 от ГПК.

За да се произнесе по същество, съобрази следното:

Производството по отмяна на влезли в сила съдебни решения е предвидено в гл. XXIV от ГПК като извънреден способ за защита чрез упражняване на извънinstancионен контрол върху актовете на съда, ползващи се със сила на пресъдено нещо. Основанията за отмяна са посочени от законодателя конкретно и изчерпателно и не кореспондират с основанията за касационно обжалване, предвидени в чл. 281 от ГПК. В съдебното производство по отмяна Върховният касационен съд проверява единствено наличието на обстоятелства, осъществяващи сочения от молителя фактически състав на чл. 303, ал. 1 от ГПК.

В молбата, с която е сезиран настоящият състав на ВКС, на първо място молителят се е позовал на наличието на основанията, посочено в разпоредбата на чл. 303, ал. 1, т. 1 пр. 2 ГПК. Според тази норма, влязлото в сила решение подлежи на отмяна, когато молителят докаже откриването на нови писмени доказателства от съществено значение за делото, които не са могли да му бъдат известни при решаването му или, с които не е могъл да се снабди своевременно.

Ангажираното като такова от молителя в производството пред настоящия състав писмено доказателство не обосновава предпоставката за отмяна, осъществяваща хипотезата на предл. 2 на чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК. За да бъде тя приложима следва да са изпълнени две предпоставки: новооткритото доказателство следва да е съществувало преди постановяването на решението и невъзможността страната да го ангажира своевременно в процеса при разглеждането на спора по същество да се е дължала на обективни причини, а не на субективното ѝ поведение. При това новото писмено

доказателство следва да бъде от такова естество, че съобразяването му от съда да би могло да промени постигнатия правен резултат по делото.

Производството по т. д. 2631/17 г. по описа на Софийски градски съд е било образувано по предявени от "Енергийна финансова група" АД срещу "Национална електрическа компания" ЕАД искове с правно основание чл. 79, ал. 1 от ЗЗД във връзка с чл. 99 от ЗЗД и чл. 288 от ТЗ и чл. 86 от ЗЗД, обосновани с твърденията на ищеца, че по силата на договор за продажба на вземания от 25.01.2013 г. придобил от "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД вземания на това дружество срещу ответника – "НЕК" ЕАД по издадени в периода 06.02.2012 г. - 14.01.2013 г. 11 бр. фактури за извършени консултантски услуги по договор за консултантски услуги от 31.01.2005 г. във връзка с изпълнение на проект Белене, възлизащи на обща стойност 18 167 431, 12 евро без ДДС, като длъжникът е уведомен за цесията на 28.01.2013 г. От тях ищецът е претендирал да му бъдат заплатени от ответника 2 884 587, 17 лв., представляващи левова равностойност на задълженията по две фактури - № 170/10.09.2012 г. и № 185/31.10.2012 г., както и сумата от 880 816, 79 лв. обезщетение за забава за периода от 01.09.2014 г. до 01.09.2017 г.

С постановеното от него съдебно решение, с което така предявените искове са отхвърлени, Софийски градски съд е установил, че договорът за консултантски услуги, на основание на който са възникнали претендираните от ищеца вземания, е сключен след проведена процедура по възлагане на обществена поръчка по реда на Закона за обществените поръчки между "НЕК" ЕАД, като възложител и "Парсънс ИендСи Юрп ЛТД Великобритания, като изпълнител; че на същата дата е сключено споразумение, с което всички права и задължения на изпълнителя по договора се прехвърлят на "Парсънс ИендСи България" ЕООД /за което дружество ищецът е твърдял, че е негов едноличен собственик, но по делото е установено, че такъв е трето дружество – Уорли Парсънс Белджъм Н. В. Белгия;/ че впоследствие – на 24.01.2011 г. "Парсънс ИендСи България" ЕООД /преименувано впоследствие на "Уорли Парсънс Юрп енерджи сървисис" ЕООД/ е сключил споразумение с "НЕК" ЕАД и "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД, с което на последното дружество са прехвърлени правата и задълженията на "Парсънс ИендСи България" ЕООД по договора; че с договор от 25.01.2013 г. "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД е цедирал на ищеца по настоящото дело вземанията по процесните фактури. Въз основа на тези данни и като е съобразил /във връзка с направено от ответника възражение за нищожност/ действащата към периода на осъществяването на посочените действия по пораждаване на правоотношения между описаните правни субекти разпоредба на чл. 43, ал. 1 ЗОП (отм.), предвиждаща забрана за изменение на договори за обществени поръчки, съдът е приел, че целените със сключените на 31.01.2005 г. и 24.01.2011 г. споразумения за новация и тристранно споразумение изменения на договора за консултантски услуги с промяна на първоначално определения изпълнител, не са породили правно действие, поради нищожност на тези споразумения. Развил е съображения, че разглежданите хипотези не попадат в нито едно от предвидените със закона изключения от тази забрана. В тази връзка е съобразил и липсата на данни да се приеме, че "Парсънс ИендСи България" ЕООД, с който е заменен изпълнителят по договора за консултантски услуги "Парсънс ИендСи Юрп ЛТД Великобритания е негов правопреемник, нито, че последният е едноличен собственик на капитала на българското дружество, тъй като, видно от вписванията в ТР такъв е белгийското дружество. Въз

основа на това съдът е заключил, че "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД не е придобил права на вземания, произтичащи от посочения договор и издадените въз основа на него фактури, които да би могъл валидно да прехвърли на ищеца по делото.

Така постановеното от Софийски градски съд решение е потвърдено от въззивната инстанция. В производството пред нея въззивникът – ищец се е позовал на арбитражното решение от 06.09.2018 г. по арбитражно дело № 20351/МНМ на Арбитражния съд при Международната търговска камара Париж, което е представил като доказателство по делото и същото е съобразено от апелативния съд.

С определение № 610/13.11.2020 г. по т. д. № 2883/2019 г. състав на Второ търговско отделение на Върховен касационен съд е допуснал касационно обжалване на въззивното решение. С постановеното на 01.07.2021 г. решение № 60065 съставът е оставил в сила решението на апелативния съд. При произнасянето си касационната инстанция е приела, че представеното от ищеца арбитражно решение на Арбитражния съд при Международната търговска камара Париж няма обвързващо действие за българския съд по отношение на разглеждания по делото спор, поради липса на обективно тъждество между предмета на делата по двете производства, тъй като исковете са предявени на различно основание и за вземания, касаещи различни периоди от време, а освен това субективните предели на силата на пресъдено нещо на арбитражното решение не се разпростират спрямо "Енергийна финансова група" АД/н/, доколкото това дружество не е било страна в арбитражното производство и не е частен правопреемник по отношение на конкретното присъдено с арбитражното решение вземане; дружеството в несъстоятелност не е обвързано от силата на пресъдено нещо в отношенията си с "НЕК" ЕАД и поради това, че прехвърлянето на вземанията с договора за цесия е осъществено преди предявяване на иска пред арбитражния съд.

Отнесено към установените по делото факти и направените въз основа на събраните в исковото производство доказателства изводи на съда, представеното с молбата за отмяна писмено доказателство – сертификат – извлечение от търговския регистър на Англия и Уелс не осъществява изискванията на основанието по чл. 303, ал. 1, т. 1 пр. 2 ГПК. Същото установява, че Парсънс ИендСи Юръп ЛТД Великобритания е преименувано от 2005 г. на Уорли Парсънс Юръп лимитид, а от 2019 г. – на Уорли Юръп ЛТД. Тези обстоятелства нямат отношение към извода на съда за липса на правопреемство между това дружество, като изпълнител по договора за консултантски услуги, спечелил обществената поръчка и другата страна по новационното споразумение – "Парсънс ИендСи България" ЕООД, нито би променило констатацията, че едноличен собственик на капитала на последното е не Парсънс ИендСи Юръп ЛТД Великобритания, а друго белгийско дружество. Оттук и не би могъл да бъде променен и изводът за нищожност на новационното и последващото го тристранно споразумение, поради противоречието им с чл. 43, ал. 1 ЗОП (отм.). Обстоятелството, което би се установило от това доказателство - че Парсънс ИендСи Юръп ЛТД Великобритания е едноличен собственик на капитала на "Уорли Парсънс нюклиър сървисис" ЕАД отново не би обусловило различен за изхода на спора краен извод, предвид факта, че последното дружество черпи правата си от тристранното споразумение, според което те са му прехвърлени от "Парсънс ИендСи България" ЕООД /преименувано впоследствие на "Уорли Парсънс Юръп енерджи сървисис" ЕООД/, за което е установено /и настоящото

доказателство не го опровергава/, че е неуспешно конституирано като страна по материалното правоотношение въз основа на нищожното споразумение за новация от 31.01.2005 г. Не са налице и останалите предпоставки за прилагане на основанието за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК – страната да не е могла да се снабди с това доказателство в рамките на производството по обективни причини, а не поради собственото си процесуално бездействие. Въпросът за нищожността на споразуменията е бил въведен своевременно в предмета на делото с възражение на ответната страна, а ищецът, бидейки задължен да установи активната си материална легитимация, е трябвало да докаже, че не е извършена промяна на страните по договора с новационното споразумение, а е налице само правоприемство и че капиталът на последния приобретател на правата е 100% собственост на първоначалната страна по договора. За да стори това същият е могъл да поиска от лицето, считано от него за негов праводател, да му представи всички доказателства, относими към установяването на релевантните за защитата му факти. В молбата си за отмяна ищецът и не сочи конкретно, независимо от собствената му воля и възможности обстоятелство, представляващо пречка да се снабди с такива доказателства, а излага като причина това, че сертификатът му е бил предоставен в заверен превод от частния му праводател – цедента по договора, след като го е запознал с влязлото в сила на 01.07.2021 г. решение /датата на постановяване на решението на Върховния касационен съд/. Подобни обстоятелства не представляват обективна пречка за снабдяване с релевантно за приключилия вече спор доказателство, а навеждат на процесуален пропуск на самата страна. Поради това липсват данни за формиране на извод, че са налице предпоставките за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК.

Не е налице и основанието за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК. Отмяната по чл. 303 и сл. ГПК е извънinstancионно средство за защита срещу влезли в сила порочни решения. От систематичното място на разпоредбата и от съдържанието на основанието по т. 4 на чл. 303, ал. 1 ГПК е видно, че предмет на производството по отмяна в посочената хипотеза са влезли в сила решения, което означава те да са постановени от еднакво компетентни правораздавателни органи – граждански съдилища, чиито актове се ползват със сила на пресъдено нещо след влизането им в сила /след изчерпването на реда за инстанциионен контрол или при неупражняване право на обжалване/. Съгласно нормата на чл. 307, ал. 4 ГПК при произнасянето си с решението по реда на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК Върховен касационен съд извършва преценка на правилността на двете съдебни решения, за които се твърди да си противоречат, като отменя неправилното, тъй като целта, която преследва законодателят с този способ, е при наличието на две противоречиви решения /постановени при условия на пълен обективен и субективен идентитет или когато с тях са разрешени по различен начин правни въпроси, включени в предмета и на двете дела/ да не остане в правния мир това, което е порочно, като противоречието следва да съществува в диспозитивите на двете решения. Не отговаря нито на тази цел, нито на посочените характеристики арбитражното решение, което се постановява по друг процесуален ред, не от граждански съд, а от избрана от страните юрисдикция – арбитраж, чиито решения не са обжалваеми пред съд. До отмяна на такова решение не би могло да се стигне по пътя на отмяната по чл. 303 ГПК и съобразно задължението на Върховния касационен съд, предвидено в чл. 307, ал. 4 ГПК, тъй като за арбитражните решения е предвиден друг ред за отмяна – този по чл. 47 ЗМТА. За гражданските съдилища, ангажирани в това

производство, законът нито установява, нито допуска правомощие да се произнасят по правилността на арбитражните решения, като отмяната им е допустима само на строго определени основания, стоящи извън съществуващото на повдигнатия пред тази юрисдикция спор. Фактът, че законодателят е придал с разпоредбата на чл. 41, ал. 3 изр. 3 ЗМГА на арбитражното решение сила на пресъдено нещо означава, че съдът, както и другите държавни органи са длъжни да се съобразят с последиците от него като зачетат даденото с него разрешение, доколкото то е относимо към повдигнатия пред съда гражданско-правен или търговски спор. В този именно смисъл е цитираното от молителя решение по гр. д. № 1000/2012 г. на ВКС трето г. о., според което когато спорът между страните е разрешен с арбитражно решение, образуваното пред съд производство по този спор е недопустимо. Други изводи от това решение не могат да бъдат направени. Че разпоредбата на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК има предвид противоречащи си решения, постановени по спорове от компетентност на общия съд приема и съдебната практика /в т. см. мотивите на реш. № 18/18.01.2016 г. по гр. д. № 5712/15 г. на трето г. о. на ВКС, реш. № 149/01.11.1958 г. по гр. д. № 110/1958 г. на ОСГК на ВКС и др. /. Поради изложеното настоящият състав не намира за необходимо да се произнася по наличието на обективен и субективен идентитет между съдебното и арбитражното решения, респ. да установява дали в тях са разрешени по различен начин правни въпроси, включени в предмета и на двете дела, а следва да постанови отказ за отмяната на решението на Софийски градски съд само по изложените по-горе мотиви.

25. Обявяването на разпоредбата на чл. 60а ЗБН, за противоконституционна има за последица недопустимост на висящото исково производство по чл. 60а, ал. 1 ЗБН.

Чл. 60а, ал. 1 ЗБН

Решение № 34 от 30.03.2022 г. на ВКС по т. д. № 571/2021 г., I т. о., докладчик председателят Ирина Петрова

Върховен касационен съд, Търговска колегия, Първо отделение, след преценка на данните по делото и заявените касационни основания в съответствие с правомощията по чл. 290, ал. 2 от ГПК, приема следното:

Мнозинството на състава на Апелативен съд - София, след самостоятелна преценка на доказателствения материал по делото, е приел за доказано, че имотите са придобити със средства с произход от банката по смисъла на § 1, т. 7 от ДР на ЗБН. Мотивирано е, че насрещните престации от първия приобретател "Балкан Ерма" ЕООД и от последващия - ответното дружество "Бети-09" ООД, са на драстично по-ниски цени от платеното от "Евробилд 2003" ЕООД - длъжник по договора за банков кредит при придобиването на имотите, заплатени със средства от "КТБ" АД /н/. Решението е подписано с особено мнение от член на съдебния състав, в което подробно е обоснован извод за неоснователност на исковете.

Касационно обжалване за проверка вероятна недопустимост на атакуваното решение, за която съдът следи служебно, при допълнителната предпоставка на чл. 280, ал. 2, предложение първо ГПК, произтичаща от обявяването за противоконституционна на разпоредбата на чл. 60а, ал. 1 ЗБН /ДВ бр. 22 от 2015 г., доп. ДВ бр. 33 от 2019 г., в сила от 19.04.2019 г. / с решение № 8 от 27.05.2021 г. по конституционно дело № 9/2020 г. на Конституционния съд на Република България.

В решението на КС е прието, че разпоредбата на чл. 60а, ал. 1 ЗБН, предоставяща възможност синдикът, временният синдик или ФГВБ да претендират по съдебен ред връщане в масата на несъстоятелността на всяко имущество, предоставено от банката на неин длъжник, както и на имущество, послужило за обезпечение в полза на банката, независимо от броя на междинните прехвърляния и правната им форма, създава реална възможност за засягане на имуществената сфера на неограничен кръг субекти ("всяко трето лице"), вкл. лица, които са придобили имуществото не от самата банка, а от неин частен правоприемник в резултат на едно или множество последователни прехвърляния. Мотивирано е, че по този начин се позволява на синдиците и на ФГВБ чрез провеждане на исковото производство да се намесват в чужди правоотношения, преценявайки еквивалентността на насрещни престации между трети лица, като при това целеният резултат - връщане на имуществото в масата на несъстоятелността, е обусловен единствено от относителната недействителност на последното по време прехвърляне (чрез иск срещу третото лице, в което се намира "имуществото с произход от банката"), без да е необходимо провеждане на иск за обявяване на недействителността на предходните сделки. Изведено е, че така законът на практика създава ефект не на относителна недействителност (каквато поначало урежда Глава Трета от ЗБН за попълване на масата на несъстоятелността), а на абсолютна нищожност, доколкото напълно игнорира правните последици на междинните прехвърляния, без същите да са признати за недействителни по съдебен ред.

Обявяването на разпоредбата на чл. 60а ЗБН, за противоконституционна има за последица недопустимост на всящото исково производство по чл. 60а, ал. 1 ЗБН:

Неприложимостта на обявената за противоконституционна разпоредба, настъпила в хода на всящото производство, води до недопустимост на постановеното решение поради отсъствие на право на иск на синдиците на "КТБ" АД /н/ да претендират връщане на придобитото със средства с произход от банката имущество. Законната разпоредба, послужила като основание на предявения иск, не е част от приложимото право и не е част от правната система, т. е. в хода на всящото съдебно производство е отпаднало занапред правното основание на иска. От приложимото право е изключена нормата, от която ищците твърдят, че произтича процесното вземане по отношение на ответника, това вземане вече не може да бъде претендирано по съдебен ред, т. е. не съществува и право на иск.

Неоснователно е възражението на синдиците на КТБ АД/н/, че обявяването на противоконституционността на разпоредбата на чл. 60а, ал. 1 ЗБН е от значение единствено за основателността на иска. Съгласно решението на Конституционни съд по конституционно дело № 25/1995 г., правният ефект на решението на КС е в неприлагане на обявения за противоконституционен закон от деня на влизане на решението на КС в сила. От този момент насетне той престава да действа и да регулира обществените отношения, които са били негов предмет. Съгласно решението по конституционно дело № 5/2019 г., по отношение на заварените от решението на КС неприключени правоотношения и правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства, противоконституционният закон не се прилага, т. е. законът, макар да не е отменен, не е част от приложимото право и няма правна сила, т. е. фактически не е част от правната система. Прилагането на обявения за противоконституционен закон към висящо производство, е в противоречие с принципите на върховенство на Конституцията и нарушава забраната на чл. 5, ал. 1.

Както се посочи, правото на иск - възможността да се претендира по съдебен ред връщане в масата на несъстоятелността на банката на придобити със средства с произход от банката имущества понастоящем не съществува като отпаднало с обявената за противоконституционна разпоредба, поради което доводът на синдиците за наличие на всички положителни предпоставки за съществуването и надлежното упражняване на

правото на иск е несъстоятелно. Поради отсъствие на тази абсолютна процесуална предпоставка за допустимост на производството, за която съдът следи служебно, постановените по делото решения следва да бъдат обезсилени, а производството предявения иск да бъде прекратено.